

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὑφ' ἡμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ἀποκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἀρ.θ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 47

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΛΣΤ'—ΜΑ'

Κείμενον: **Ε. de Montfalcon**

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
Πτυχιούχου Θεολογίας, Φιλολογίας,
Ἱστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΣΤ'	9	(113)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΖ'	26	(133)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΗ'	43	(152)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΘ'	64	(175)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Μ'	79	(193)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΜΑ'	90	(206)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113	

* Οἱ ἑνὸς παρενήθεσαν ἀριθμοὶ παρακείμενων εἰς τὰς ἀντιστοιχίας αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

ΜΕΤΑ ΤΑ ΨΕΦΟΝΟΤΑ ΑΥΤΑ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΝΕΦΑΝΙΣΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΚΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΣΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ. 342 Β ΜΗ ΦΟΒΗΘΕΙΣ ΑΒΡΑΜ. ΚΙΣ ΞΗ ΠΙΣΤΑΣΙΣΙΣ, Ο ΜΙΣΘΟΣ ΣΟΥ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΗΑΡΑ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΟΣ.¹

Ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου ὁμοιάζει μὲ θεσσαυροφυλάκιον ποῦ ἔχει πολὺν καὶ ἀνυπολόγιστον πλοῦτον. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ ἐκεῖ, ὅταν ἡμπορέσῃ νὰ πάρῃ κάποιος ἔστω καὶ ἓνα μικρὸν μέρος, δημιουργεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του μεγάλην εὐπορίαν, τὸ ἴδιον θὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συμβαίη καὶ μὲ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. Πράγματι, ἐνῶ ἡ διδασκαλία ποῦ σὰς προσφέρωμεν κάθε ἡμέραν προέρχεται σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἄβραμ καὶ σὰς παραθέτω πλουσίαν πνευματικὴν τράπεζαν, ἐν τούτοις δὲν κατάρθωσα ἀκόμη οὔτε ἓνα μικρὸν μέρος ἀπὸ τὰ κατορθώματά του νὰ σὰς παρουσιάσω. Ὁ τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ του. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ μίαν πηγὴν ποῦ τρέχει ἔρπονον νερό, καὶ ἂν ἀκόμη ὅλος ὁ κόσμος ἀντλήσῃ, ὄχι μόνον δὲν ὀλιγοσταθεῖ τὸ νερὸ ποῦ ἀναδύεται ἀπ' αὐτήν, ἀλλ' ἔσον περισσότεροι εἶναι αὐτοὶ ποῦ ἀντλοῦν, τόσον πολλαπλασιάζονται τὰ νερά, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς θὰ ἴδουμε νὰ συμβαίη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πατριάρχου. Πάσοι, λοιπόν, ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἀντλοῦν ἀπὸ τὴν πηγὴν τῶν κατορθωμάτων του, καὶ ὄχι μόνον δὲν τὴν ἐξήντησαν, ἀλλ' ἀντιθέτως, πολὺ μεγαλύτερα ἀναπηδοῦν τὰ κατορθώματά του; Πράγματι, ἡ διήγησις τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς αὐτὸν ὁμοιάζει σὰν μίαν χρυσὴν ἀλουίδα. Καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν ὁ πατριάρχης ἐδεικνυε τὴν ἰσκίην του εὐσεβείαν καὶ ἀμέσως ἠκολούθει ἡ ἀμοιβὴ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἔχουν τὰ πράγματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ σὰς διηγηθῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν συντόμως τὴν ἱστορίαν του. διὰ νὰ γνωρίσετε καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πίστιν ποῦ ἐδεικνυεν ὁ δικαίος πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀφθονίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ φιλάν-

1. Γεν. 15, 1.

θρῶπος Θεός τοῦ παρεῖχε τὰς ἀμοιβάς. Πράγματι, ὁ δικαῖος αὐτὸς εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς διδάξῃ ὅλους ν' ἀναλομεθάνωμεν μὲ προθυμίαν τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὰς αὐρανοῦς ἀμοιβάς, Ἐ καί, γνωρίζοντες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου μας, νὰ δεχόμεθα κάθε τι, ποῦ εἶναι δύσκολον εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, μὲ εὐκολίαν, τρεφόμενοι μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνταποδοσεως.

Προσέχετε, λοιπόν, οὐκ παρακαλῶ, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἡξιώθη ν' ἀπολαύσῃ τὴν θέσιν ἐπιφανείαν, ἐπειδὴ διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων ἐπέτελε τὸ καθήκον του, ὀδηγούμενος ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν μέσα μας ἑμφορὴν γνώσιν τοῦ ἀγαθοῦ, χωρὶς νὰ εἴη κανένα ἐξωτερικὸν διδάσκαλον καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνετόσφη ἀπὸ γονεῖς ἀπίστους, ³⁶³ Ἄ Διηλαθῆ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν δὲν ἠκολούθησε καθόλου τὴν πλάνην τοῦ πατρὸς του, ἀλλ' ἐδέκκυε τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ γρήγορα κατέστη ἀξίος τῆς αὐρανοῦ ὀψιτασίας, δταν ἀκόμη εὐρίσκετο εἰς τὴν Χαλδαίαν. Αὐτὸ, θεοβίως, μᾶς τὸ διηγεῖται σαφέστερον ὁ μακάριος Στέφανος, δταν λέγῃ τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Θεὸς ὁ ἐνδοξὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὸν πατέρα μας τὸν Ἀδραμ, δταν ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, πρὶν νὰ κατοικήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Χαρράν.»³ Εἶδες πῶς ἡ ἐμφάνισις τοῦ Θεοῦ τὸν ἔκανε νὰ μεταναστεύσῃ; θεοβίως, ἦτο φυσικὸν ὅτι μαζί μὲ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεόν θὰ ἐδέκκυε καὶ τὸν ἀνάλογον σεβασμὸν πρὸς τοὺς γονεῖς του, ὥστε θὰ τὸν ἠγάπα πολὺ ὁ πατέρας του Β καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἐγένειν ἡ αἰτία νὰ μετακινήθωιν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἐκεῖ μαζί του. Διηλαθῆ, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ υἱοῦ του, ἐδέχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς ξένην χώραν. Ἀλλὰ κῦτταξε, σὲ παρακαλῶ, μὲ ποῖον τρόπον ἡ ἐμφάνισις τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν, σὺν ἀντομοιῇ τῆς προηγηθείσης ἀρετῆς του, καθιστᾷ καὶ πάλιν λαμπρότερον τὴν ἀρετὴν του. Διότι προετίμησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικὴν του χώραν καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς ξένην γῆν, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ. Καί, δπως φαίνεται, ἦτο ἔτοιμος καὶ μόνος του, χωρὶς τοὺς συγγενεῖς του, νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀποδημίαν. Ἄλλ' ὅπως εἶπα ἀνωτέρω, ἡ ἀρετὴ τοῦ C καὶ ἡ μεγάλη του περιποίηση πρὸς τοὺς γονεῖς του παρεκίνησαν τὸν πατέρα του νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν μετακίνησίν του. Εἰς τὴν συνέχισιν, δταν ἐφασαν εἰς τὴν Χαρράν ἔστησαν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν των. Καί,

B. Πρᾶξ. 7, 2.

δταν ἀπέβησαν ὁ Θάβρα (αὐτὸ ἦτο, θεοβίως, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του), πάλιν λαμβάνει διαταγὴν ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ μεταναστεύσῃ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. «Φύγε», λέγει, «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἔλα εἰς χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὀρίσω.»³ Ἐπειδὴ, δηλαθῆ, μετηνάστευσαν ἀκογενειακῶς εἰς τὴν Χαρράν, δι' αὐτὸ, διατάσσων αὐτὸν νὰ φύγῃ, προσέθεσεν «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου», ὑποδεικνύων ὅτι θέλει νὰ μεταναστεύσῃ τελείως μόνος B καὶ οὐτε τὸν ἀδελφόν του, τὸν Ναχώρ, ἔνωσθ, οὔτε ἄλλον κανένα νὰ πάρῃ μαζί του. Ἐλεγε δὲ «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου», ἐπειδὴ ἔμειναν ἐκεῖ ἀρκετὸν χρόνον καὶ ἑκατοκοῦσαν ἐκεῖ ὥσάν νὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πατρίδα των. Μολονότι τὸ πένθος ἀπὸ τὸν θάνατον τῶν γονέων του ἦτο πρόσφατον καὶ μεγάλαι δυσκολίαι ὑπῆρχαν τότε εἰς τὰς μετακινήσεις διὰ μέσου τόπων ποῦ δὲν ὑπῆρχαν ὁδοί, ὅμως μὲ κάθε προθυμίαν ἐφήρμοξε τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ. Καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ θὰ τελειώσῃ ἡ περιπλάνησίς του. Διότι τοῦ λέγει «ἐλα» ὄχι εἰς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν χώραν, ἀλλ' «εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποῖαν θὰ σοῦ ὀρίσω». Καὶ ὅμως, μολονότι ἡ ἐντολὴ ἦτο τῶσον ἀόριστος, Ἐ καθόλου δὲν διατάζει καὶ ἐκτελεῖ τὴν προσταγὴν. Ἐπῆρε δὲ μαζί του τὸν ἀνεψιὸν του καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν του. Ἐπειδὴ, δηλαθῆ, τὸν εἶχεν ἀπὸ μικρὸν κοντὰ του καὶ τὸν προετόμαξε νὰ μιμηθῇ τὴν ἀρετὴν του, δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀνθέξῃ τὸν χωρισμὸν του, ἀλλὰ τὸν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὴν ἀποδημίαν. Διότι, ἐὰν ὁ πατέρας μου, λέγει, ἂν καὶ ἦτο ἀπίστος, παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην του δι' ἐμὲ, ἐδέχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐγεννήθημεν καὶ ἀνετρέφθημεν καὶ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ καὶ μάλιστα ἀπέθανε εἰς ξένην χώραν, ³⁶⁴ Ἄ πολὺ περισσότερο ἐγὼ δὲν θὰ ἠμποροῦσα ν' ἀνεχθῶ ν' ἀφήσω ἐξὸ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ, ποῦ εἶμαι νέος καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐμφανίζει σημεῖα ὅτι θὰ προσδεῖσθ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἄφου, λοιπόν, εἰ ἔλας τὰς πράξεις του ἐφανέρωσεν τὴν εὐσεβείαν του, ἐπραγματοποίησε καὶ αὐτὴν τὴν ἀποδημίαν, δταν δὲ ἐφθασεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ διέβη τὰ σύνορα τῶν Χαναανίων, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεὸς καὶ, ἐπιθυμῶν νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ χεῖρα βοηθείας, τοῦ λέγει: «Εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω

B. Γεν. 12, 1.

τὴν χώραν αὐτήν».⁴ Αὐτὸ ἀκριδῶς, τὸ ὅποιον ἐπαθῆμαι καὶ ἐπόθει, ἐννοῶ τὴν ἀπάκτησιν ἀπογόνων, αὐτὸ ἀμέσως τοῦ ὑπόσχεσαι, Β δίδων ἀμοιβὴν διὰ τοὺς τόσους πό- νους του. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἡ φύσις τοῦ εἶχε στερηθεῖ αὐ- τὴν τὴν ἰκανότητα καὶ ἡ ἡλικία του τὸν ἔκανε νὰ μὴ ἐλ- πίξη, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τανώνει τὸν ἀθλητὴν, τὸν καθι- στᾶ προθυμότερον καὶ τὸν κάνει νὰ νοιώθῃ ὡσάν νέος εἰς τοὺς ἀγῶνας ποῦ τὸν ἀναμένουν.

Κύτταξε, λοιπὸν, ὅτι ἄστερα ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν αὐ- τὴν, ἄλλην δοκιμασίαν δέχεται ὁ δίκαιος. Ἐπειδὴ ἐπακρά- τησε πείνα καὶ ὑπέρχε μεγάλη δυσκολία εἰς τὴν Χανσαὴν κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἐνῶ προσεπάθει νὰ εὐ- ρη ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν πείναν, ἔρριψε τὸν ἑαυτὸν του εἰς μεγαλύτερους κινδύνους. Διότι ἡ ὠραιότης C καὶ τὸ κάλλος τῆς αὐζύγνου του Σάρρας σχεδὸν τοῦ προσκάλεσε τὸν θεῶσαν θάνατον. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἔφθασε εἰς τὰ σύνορα τῆς Αἴγυπτου, λέγει πρὸς αὐτήν· «Γνωρίζω ὅτι εἶσαι γυναῖκα εὐμορφῶς»⁵ γνωρίζω τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς ὠραιότητός σου καὶ φοβοῦμαι τὴν ἀκαλασίαν τῶν Αἴγυ- πτιῶν. Ὅταν, λοιπὸν, αὐτὸν καὶ πληροφοροῦσθον ὅτι εἶσαι αὐζύγος μου, ἐξένά πῆσανός νὰ σὲ περιποιηθῶν, εἶς νὰ πραγματοποιήσῃς τὴν ἀφηνιασμένην τῶν ἐπιθυ- μίαν, ἐνῶ ἔμεινα δὲ μὲ φονεύουσιν, ὥστε νὰ ἠμπερῶν νὰ ἐκτελοῦν χωρὶς φόδον τὴν παρανομίαν των, χωρὶς νὰ ὑ- πάρχη αὐτός ποῦ θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκαλύψῃ τὴν μοι- χεσίαν των. «Δι' ὃ αὐτὸ πῆς ὅτι εἶμαι ἀδελφός σου».⁶ Κύτ- ταξε ψυχὴν ἀδαμαντίνην, κύτταξε καρδίαν περισσώτερον σταθεράν καὶ ἀπὸ τὸν σίδηρον. Πράγματι, δὲν τοῦ παρέ- λυσε τὴν σκέψιν ἡ προσδοκώμενη συμφορὰ, οὕτε ἐσκέφθη ὅστε εἶπε πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, ἐγκα- τέλειψα τὴν πατρίδα μου καὶ ἐβείβα τόσην ὑπακοήν καὶ ἦλθα εἰς τὴν ἐξένην χώραν, διὰ νὰ ὑποστῶ τόσα πολλὰ κακά· Πρὸ ὀλίγου δὲν μοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς ὅτι «εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν»; Νᾶ, διμῶς ποῦ ὁ φόδος τῆς μοιχείας καὶ τοῦ θανάτου συγκλονίζει τὴν ψυχὴν μου. Ἀλλὰ κανένας ἀπ' αὐτὰ δὲν κατεδέχθη ὅστε κἄν νὰ σκεφθῇ. Ε Δι' ἓνα μόνον ἐνδιαφέρεται· πᾶς, δηλαδή, θὰ ἠμπορήσῃ, ὑπακοινόμενος τὴν θλιβεράν αὐ- τὴν ὑπόσχεσιν, ν' ἀποφύγῃ τὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς δύο κινδύ-

4. Γεν. 19, 7.
5. Γεν. 19, 11.
6. Γεν. 19, 13.

νους ποῦ τὸν ἀπειλοῦν. Καὶ ἀφοῦ αὐτὸς ἔκανε ὅτι ἐξηρ- τᾶτο ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ μὲ γενναϊότητα ἔδωκε τὴν συμ- βουλήν καὶ ἡ αὐζύγος, ἀποδεκνύουσα τὴν μεγάλην τῆς ἀγάπην καὶ ὑπακοήν πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς, συνεισφέρουσα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀφαρμογὴν τοῦ σχεδίου, τὸ ὅποι- ον τοὺς ἐφάνη καλὸν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην. Ὅταν, πᾶσον, κατέληξον εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν καὶ εἶχαν φθά- σει εἰς τὴν τελείαν ἀπελπίσιαν συμφώνως πρὸς τὰ ἀνθρώ- πινα πράγματα καὶ σχεδὸν εἶχε φθάσει νὰ γίνῃ πραγματι- κότης ἡ παρανομία, τότε ἀποδεικνύεται μεγάλη ἡ μέρι- μνα τοῦ Θεοῦ δι' αὐτὸν. Διότι ὅχι μόνον τὴν γυναῖκα ἐ- ὤσωεν ἀπὸ τὴν ταπεινῶσιν μὲ τὴν ὀργὴν του ὁ Θεός, ⁷ **αὐτὸν** ἄ τὴν ὅποιον ἐξαπέλυσε ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ὀ- λακλήρου τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ καὶ τὸν πατριάρχην ἐπανέφερον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Παλαιστίνην μὲ με- γάλην δόξαν.

Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον ὁ Θεὸς προσφέρει τὴν βο- ῆθειάν του, ἐνῶ εὐρίσκεται μέσα εἰς τοὺς πειρασμούς ὁ πατριάρχης, καὶ τοιαυτοτρόπως καθιστᾶ τὸν ἀθλητὴν ἀκ- μαιῶν διὰ τοὺς ἐπομένους ἀγῶνας, χωρὶς νὰ τὸν ἀφήνῃ ἀβοήθητον, ἀλλὰ ποικιλοτρόπως ἐροικονομεῖ τὰ πράγμα- τα διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξῃ σαφῶς Β ὅτι μολοῦντι αὐτὸς προ- σφέρει ὀλίγα, ἐν τούτοις γίνεται ἄριστος νὰ λάβῃ μεγάλα καὶ μάλιστα πάρα πολὺ μεγάλα, τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρώπινην φύσιν.

Εἶδες, λοιπὸν, τὴν ὑπακοήν τοῦ δικαίου; Πρόσεχε, πάλιν, τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἐπιεικει- ας του, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ὅταν ἐ- πανήλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀφοῦ ἀπέκτησεν ἀφθονὰ πλοῦτη (συνουεῶμενος ἀπὸ τὸν ἀνεψιὸν του Λῶτ) ⁸ **ἔδεν ἦτο ἀρκετὴ ἡ χώρα Χανσαὴν, ὥστε νὰ μείνουν μαζί ὁ Ἄβ- ραμ καὶ ὁ Λῶτ, ἐπειδὴ τὰ πρόβατα καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Λῶτ ἦσαν πολλὰ»**.⁹ Δι' αὐτὸ καὶ ἐφιλονίκησαν οἱ ποιμένες τοῦ Λῶτ μὲ τοὺς ποιμένες τοῦ Ἄβραμ. Ἄλλ' ὁ δίκαιος, ἀποδεκνύων τὴν πράττητα τῆς ψυχῆς του C καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσεβείας του, ἀφοῦ ἐ- κάλεσε τὸν Λῶτ, τοῦ λέγει· «Ἄδεν πρέπει νὰ ὑπάρχη φι- λωνεκία μεταξὺ μας ὅστε μεταξὺ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι ἐμμεθα συγγενεῖς, θεῖος καὶ ἀ- νεψιός».¹⁰ Δηλαδή, σὺν νὰ τοῦ ἔλεγε περίπτου. Τίποτε δὲν

7. Γεν. 18, 6.
8. Γεν. 18, 8.

έξιοῦνται μὲ τὴν εὐφροσύνην. Τίποτε δὲν εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν φιλονεικίαν. Λοιπὸν, διὰ τὰ ἐξοφλούμενα κάθε φθορῆν φιλονεικίας, διέλεξε ὁποῖαν περιοχὴν προτιμᾷς καὶ ἄφρονε εἰς ἕμεινα τὴν ὑπόλοιπον, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ὑπάρχη μεταξύ μας φιλονεικία καὶ διαμάχη.

Εἶδες τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός; Παρεχώρησεν εἰς τὸν νέον τὰ πρωτεῖα τῆς ἐκλογῆς καὶ ἠκούσθη εἰς τὴν ἀλγώτερον εὐφροσύνῃ γῆν. Ἄλλὰ πρόσεχε καὶ πάλιν πόσῃ ἀμοιβὴν λαμβάνει, ἀφοῦ ἔκανε τὸ καθῆκον του. Ἐ Διηλοδὴ, μόλις ἔγινεν ὁ χωρισμὸς, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, ἀφοῦ ὁ Λῶτ εἶχε πλέον ἀπομακρυνθῆ «Σήκωσε τὰ δαίματά σου ὄψηλά καὶ παρατήρησε δακτύλους τὴν χώραν πρὸς πᾶσαν κατεῦδουσιν, διότι ἔστην αὐτὴν, τὴν ὁποῖαν ὀλέπεις θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰωνίαν κατοικίαν σου».¹⁰ Πρόσεχε πόσῃ μεγαλοδωρίας καθίσταται ἄξιος διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ποῦ ἔδειξε πρὸς τὸν ἀνεψιὸν του. Καὶ οὕτως μὲν παρεχώρησεν ὀλίγα, ἀλλ' ἠξιώθη νὰ λάβῃ πολλά, ἐνῶ ἐκεῖνος (ὁ Λῶτ) ἔσπευσε πρὸς τὰ πρωτεῖα, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον περιέπεσεν εἰς κινδύνους. Καὶ οὐ μόνον δὲν ἄκέραιος τίποτε ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν, ἀλλ' ἀμέσως ἠχμαλωτίσθη καὶ ἔμεινε χωρὶς οἰκογένειαν καὶ χωρὶς οἴκον. Ἐ καὶ ἐδιδάσκετο ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου καὶ συγχρόνως ὁ ἴδιος ἐπαίδευτο νὰ μὴ κἀνῃ ποτὲ πλέον τίποτε παρόμοιον. Διότι μόλις ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Σόδομα ὁ Λῶτ, ἀμέσως ἐδημιουργήθη πόλεμος φοβερός καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν γειτονικῶν λαῶν ἐπέτεθον μὲ πολλὰς δυνάμεις καὶ κατέστρεψαν ἐν γένει ἅλην τὴν χώραν, ἐφόρυσαν τοὺς γίγαντας, ἐφυγάδυσαν τοὺς Ἀμαλητίτας, ἔτραψαν εἰς φυγὴν τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας, κατέλαθον ἅλην τὴν ἀρεινὴν περιοχὴν καὶ συνέλαβον τὸ ἵπτικόν τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων καὶ ἠχμαλώτισαν τὸν Λῶτ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ἅλα τὰ ὑπάρχοντά των καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐφυγον.

¹⁰⁶ A Ἄλλὰ κύπτασε καὶ πάλιν τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἤθελε καὶ τὸν Λῶτ ν' ἀπελευθερώσῃ καὶ συγχρόνως νὰ καταστήσῃ περισσώτερον ἔνδοξον τὸν πατριάρχην, παρῶντι τὸν δικαίον νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀνεψιῶ του. Ὅταν, δηλαδή, ἐπληροφορήθη τὰ γεγονότα, ἀφοῦ ἐπέτεθῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας του ἐναντίον τῶν βασιλέων ἐκείνων, καὶ ἀ-

8. Γεν. 18, 14 - 15.

τοὺς μὲ μεγάλην εὐκόλιαν ἐνίκησε, καὶ τὸν Λῶτ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ἅλην τὸ ἵπτικόν τοῦ βασιλέως ἐπανέφερεν, ἐπιτέλασας μέγαν θρίαμβον καὶ ἀνανέρωσε πρὸς ἅλους τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν B καὶ ἀέκωπῃ δὲν ἐπέτυχε τὴν μεγάλην αὐτὴν νικῆν μὲ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν, ἀλλὰ προστατευόμενος ἀπὸ τὴν ἐξ οὐρανοῦ προερχομένην βοήθειαν. Εἰς τὴν συνέχειαν ἔσπευσε νὰ γῆν ἐδάσκαλος τῆς εὐσεβείας εἰς ἅλους τοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων μὲ τὰς πράξεις του, διὰ τῆς συζητήσεως ποῦ ἔκανε μὲ τὸν βασιλεῖα. Ὅταν, δηλαδή, τὸν συνήτησεν ὁ βασιλεῖς καὶ τοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του δι' ἃσα ἔπραξεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔλεγεν ὅτι θὰ τοῦ παραχωρήσῃ ἅλην τὸ ἵπτικόν καὶ θὰ κρατήσῃ μόνον τοὺς ἀνδρας, πρόσεχε καὶ πάλιν τὴν μεγαλοφυσίαν τοῦ δικαίου, μὲ ποῖον τρόπον διδάσκει συγχρόνως καὶ τὴν ἰδικὴν του εὐσεβείαν, ἀνοδοκινούμενος ἀνώτερος τῆς προσφοράς αὐτοῦ, C καὶ τὸν δὴγγει εἰς τὴν γῆν τῶν Θεοῦ. Διότι δὲν τοῦ εἶπεν ἄπλως ὅτι δὲν θ' ἀνεχθῶ νὰ πάρω κάτι ἀπὸ ἐσένα, οὔτε ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλὰ τί εἶπεν; «Ἀπλῶς τὴν χεῖρά μου καὶ ἀρκίζομαι εἰς Κύριον τὸν Θεὸν τὸν Ὑψίστου»,¹¹ διδάσκων αὐτὸν σχεδόν, ὅτι δὲν εἶναι θεοὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποῖους ἐσὺ προσκυβεῖς, ἀλλὰ εἶναι ξύλον καὶ λίθον, διότι ἕνας εἶναι ὁ Θεὸς τῶν πάντων, «ὃ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».¹² «Δὲν θὰ λάβω ἀπὸ τὰ ἴδικά σου ἀπὸ κλωστῆν μέχρι λωρίου ὑποδήματός»¹³ θὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἔκανα τὸν πόλεμον χάριν αὐτῶν καὶ νὰ μὴ ἰσχυρίζῃσαι D ὅτι εὐ εἶσαι ἢ αἰτία τῶν θανάτων μου. Διότι οὕτως ποῦ μοῦ ἔδωκε τὴν νικὴν καὶ ἔστησε μαζί μου τὸ τρόπαιον, οὕτως εἶναι ποῦ μοῦ ἔδωσε καὶ τὰ πλοῦτη. Πρόσεχε ὅτι ὁ βασιλεῖς, ἐὰν ἤθελεν, ἠμποροῦσε νὰ ἀπεληθῆ ἀπὸ ἅσα ἔλεγεν ὁ πατριάρχης. Ἐδιδάσκετο, δηλαδή, νὰ μὴ στηρίζεται πλέον εἰς τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις, ἀλλὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν αἴτιον τῶν πάντων, νὰ περικερῶνῃ τοὺς χειροποιήτους θεοὺς καὶ λατρεύῃ τὸν Θεὸν τοῦ Σίβαντος, τὸν δημιουργὸν τῶν ἄλων, τὴν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν. Πράγματι, διὰ μέσου ἄλων ἐμάθειεν τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ, ὅμως, ὅτι ἀπὸ ἐγωισμῶν καὶ ὀπερηφάνειαν περιεφρόνησε τὴν δωρεάν του, E δι' αὐτὸ λέγει

10. Γεν. 14, 22.

11. Γεν. 14, 22.

12. Γεν. 14, 22.

πρός αὐτόν. Ἐγὼ δὲν θὰ πάρω τίποτε, διότι δὲν ἔχω ἀνάγκη οὔτε χρειάζομαι νὰ μοῦ ἀδείξη κάποιος ἄλλος τὴν παρουσίαν μου, ἀλλὰ θὰ ἐπιτρέψω νὰ λάβουν τὸ μεριδίόν των βασι ἐκινδύνευσαν μαζί μου, διὰ τὸ ἀνοικουφισθῆν κάπως ἀπὸ τοὺς κόπους των.

Καὶ πρὸς μὲν τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν ἔδωκεν ὁ δίκαιος. Ὅταν, ὁμοίως, καὶ ὁ Μελχισεδέκ, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, τοῦ προσέφερεν ἄρτους καὶ οἶνον, (διότι ἤτο ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου», λέγει),¹³ δέχεται τὴν προσφορὰν ἐκείνου καὶ ἀνταμείβων αὐτὸν διὰ τὴν εὐλογίαὶν τοῦ τοῦ ἔδωκε καὶ τὴν δοξαλογίαν τοῦ ἀνέπαυσε πρὸς τὸν Θεόν, (διότι «εἶπε», λέγει, «ὡς εἶναι εὐλογημένος ὁ Ἄδραμ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου»¹⁴ Ἄ καὶ ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος κατέστησεν ὑπακούειν εἰς σὲ τοὺς ἐχθρούς σου),¹⁴ τοῦ δίδει τὸ ἓνα δέκατον ἀπὸ ὅλα τὰ λάφυρα τοῦ ἀπακόμισεν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον. Εἶδες ὅτι ὁ δίκαιος μ' ἔδωκε τὴν συμπεριφορὰν ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἀπὸ μὲν τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων δὲν ἐδέχθη νὰ λάβῃ ἀπὸ κλωπιτὴν μέχρι λιπίου ὑποδήματος, ἐνῶ ἐδέχθη τὰς προσφορὰς τοῦ Μελχισεδέκ καὶ μάλιστα προσέφερε πρὸς ἀνταπόδοσιν ἀπὸ τὰ ἰδικά του, διδάσκων καὶ ἡμᾶς ὅτι πρέπει νὰ κάνωμεν μεγάλην διάκρισιν καὶ νὰ μὴ λαμβάνωμεν ἀπὸ ἄλλου ἀπερισκεπτικῶς καὶ ἐλευθέρως; Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἐκεῖνος μὲ τὴν προσφορὰν του ἀπεδεικνύετο εὐγνώμων, ἐνῶ κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο ἀπιστος καὶ ἐχρεώζετο μεγάλην διδασκαλίαν, Ἐ δὲ αὐτὸ περιεφρόνησε μὲν τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀρνησίαν του νὰ λάβῃ αὐτὰ καὶ μὲ ὅσα εἶπεν, ἀρρόντισε πολὺ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν θεοσέβειαν. Ἀπὸ τὸν Μελχισεδέκ, ὁμοίως, διακαλολογημένως δέχεται τὴν προσφορὰν. Ἐξ ἄλλου δὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐπέστησε τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ὅταν εἶπεν ἤτο δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου». Ἐπὶ πλέον, ὅσα συνέδρασαν ἦσαν τύπος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ προσφερθέντα προεμήνουν κάποιο μυστήριον. Δι' αὐτὸ καὶ τὰ ἐδέχθη καὶ ἀφ' οὗ τὰ ἐπῆρε, μὲ τὴν ἰδικὴν του ἀνταπόδοσιν ἐδίδασκε τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς του. Διότι τοῦ προσέφερε τὸ ἓνα δέκατον ἀπὸ τὰ λάφυρα, ἀποδεικνύων μὲ τὴν ἐνέργειάν του αὐτὴν τὸν φιλόθεον σκοπὸν του.

13. Γεν. 14, 18.

14. Γεν. 14, 18-20.

Ὁ Πιθωνῶς νὰ διήρακε πολὺ ὁ λόγος, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐγινε τυχαίως καὶ ἀσκοπῶς. Διότι ἐγνωρίσαμεν συντόμως τὴν παλαιὰν καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἀναγνωσιματὸς ἀρετὴν τοῦ δικαίου, τὴν μεγαλοψυχίαν του, τὴν ὑπερβολικὴν του πίστιν, τὴν εὐσεβίαν του διάθεσιν, τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης του, τὴν ὑπερβολικὴν του περιφρόνησιν πρὸς τὰ χρήματα, τὴν διαρκῆ εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν, καὶ ἀκόμη μὲ ποῖον τρόπον κάθε φορὰ ἡ προσφεραμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν δοθῆσαι καθίστα τὸν δικαίον ἐπιφανέστερον καὶ λαμπρότερον.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπιθυμήτε καὶ δὲν ἔχετε κουρασθῆ ὑπερβολικῶς, ὡς πλησιάσωμεν καὶ τὰ πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέντα D καὶ, ἀφ' οὗ προσθέσωμεν ὀλίγα, ὡς τελειώσωμεν τὸν λόγον, διὰ νὰ πληροφορηθῆτε πᾶσιν μεγάλην ἀμοιβὴν λαμβάνει πάλιν ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθη εἶτι τοῦ εἶδεν ὁ βασιλεὺς τῶν Σοδόμων. Τί λέγει, λοιπὸν; «Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὸν Ἄδραμ».¹⁵ Διὰ ποῖου λόγον φησὶ εἰ' αὐτὸν τὸν τρόπον «ὅσπερ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ; Ποῖα γεγονότα ἐνοεῖ, πῆς μου; Ἥ εἶναι φανερόν ὅτι ἐνοεῖ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων συμπεριφορὰν του; Δηλαδή, μετὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐκεῖνην, λέγει, μετὰ τὴν ἀρνησίαν νὰ δεχθῇ τὴν ποσοσάων ἐκεῖνου, μετὰ τὴν διδασκαλίαν, τοῦ ἔκανε μὲ τὴν ἀρνησίαν του νὰ δεχθῇ τὰ προσφερόμενα. Ἐ δὲ τῶν αὐτῶν (τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων) πρὸς τὴν θεοσέβειαν καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Σιτυαντος. «Ἔγχερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ», μετὰ τὴν προσφορὰν τοῦ εὐδὸς δέκατου τῶν λαφύρων εἰς τὸν Μελχισεδέκ, ὅταν, λέγει, ἔκανε εἶτι ἐρητύητο ἀπ' αὐτόν, τότε μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Κύριος ἐφανίσθη κατὰ τὴν διδασκίαν τῆς νικτὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἄδραμ. Μὴ φοβῆσαι. Ἄδραμ. Ἐνὸς σὲ ὑπερασπίσω, ὁ μισθός σου θὰ εἶναι πάσα πολὺ μέγιστος».¹⁶

Πόσους τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου, μὲ ποῖον τρόπον παρακολουθεῖ καὶ ἀνταμείβει μὲ τὰς δωρεὰς του καὶ ποσοποιεῖ τὴν ἀθλιότην καὶ τὸν ἀνανεῶσαι. ¹⁶ Ἄ ὁ Κύριος ἐφανίσθη εἰς τὸν Ἄδραμ κατὰ τὴν διδασκίαν τῆς νικτὸς καὶ εἶπεν. Διὰ τὴν δωρεάν, κατὰ τὴν διδασκίαν τῆς νικτὸς; Διὰ νὰ δεχθῇ μὲ ἠουσίαν τὰ λεγόμενα. Καὶ λέγει πρὸς αὐτόν «Μὴ φοβῆσαι. Ἄδραμ. Κύτταφε ὑπερβολικῶς ἐνδιαφέρου. Διὰ ποῖον λόγον εἶλεγε κηὶ φοβεῖ-

15. Γεν. 18, 1.

16. Γεν. 18, 1.

σαι»: Ἐπειδὴ περιεφρόνησε τόσο πολύ πλοῦτον, μὲ τὸ νὰ μὴ δεῖθῃ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς προσφορὰς τοῦ βασιλέως τῶν Σαδύμων, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς: «μὴ φοβείσαι», ἐπειδὴ περιεφρόνησε τόσο μεγάλας δωρεάς, νὰ μὴ κατέχεσαι ἀπὸ ἀγωνίας, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐλαττώνεται ἡ περιουσία σου. «Μὴ φοβείσαι». Ἐπειτα, διὰ νὰ ἐνθαρρυνῇ ἀκόμη περισσότερο τὴν ψυχὴν του, προσθέτει εἰς τοὺς λόγους του καὶ τὸ ὄνομά του καὶ λέγει: «Μὴ φοβείσαι, Ἀβραάμ». Β' Ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι ἀσημάντων καὶ αὐτὸ διὰ νὰ τονώσῃ τὸ ἥθικόν κάποιου, τὸ νὰ τὸν προσφωνήσῃ, δηλαδὴ, μὲ τὸ ὄνομά του. Εἰς τὴν συνέχειαν λέγει: «Ἐγὼ θὰ σὲ ὑπερασπίσω». Μεγάλῃν ἐμπρασιῶν περικλείει καὶ ἡ λέξις αὕτη. Ἐγὼ, πού σὲ ζεσάκωσα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαιῶν, ἐγὼ πού σὲ ὠδήγησα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν χώραν, ἐγὼ πού σὲ ἀπῆλλαξα ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς Αἰγύπτου, ἐγὼ πού μίαν καὶ δύο φορές σοῦ ὑπεσχέθημι ὅτι θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου, ἐγὼ θὰ σὲ ὑπερασπίσω. Ἐγὼ πού κάθε ἡμέραν σὲ καθιστῶ λαμπρότερον, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίσω. Δηλαδή, ἐγὼ αγωνίζομαι πρὸς χάριν σου, ἐγὼ εἰμαι ὑπέρμαχος σου, ἐγὼ σὲ φροντίζω, ἐγὼ μεταβάλλω ἐλα τὰ δύσκολα εἰς εὐκόλα πρὸς χάριν σου, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίσω. C «Ὁ μισθός σου θὰ εἶναι πάρα πολὺ μέγας». Δὲν ἠθέλησες νὰ λάβῃς ἀμοιβὴν διὰ τοὺς κόπους πού ὠφείμην μὲ τὸ νὰ ἐκτίσῃς εἰς τὰς αὐτὴν κινδύνους τὸν εαυτὸν σου, ἀλλὰ περιεφρόνησες καὶ τὴν βασιλέα καὶ ὅτι σοῦ ἔδειξεν. Ἐγὼ, λοιπόν, θὰ σοῦ δώσω ἀνταμοιβήν, ἢ καὶ τὸν μόνον, ὅσῃν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃς, δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μεγαλυτέραν. «Ὁ μισθός σου», λέγει, «θὰ εἶναι πάρα πολὺ μέγας».

Εἶδες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου; Εἶδες σοβαρότητα λόγων; Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον ἐνεθάρρυνε τὸν ἀγωνιστὴν τῆς εὐσεβείας; Εἶδες πῶς ἐνεδυνάμωσε τὴν ψυχὴν του; Βεβαίως, ὁ Θεὸς, πού γνωρίζει τὰς ἀποκρύφους σκέψεις, ἐγνώριζεν ὅτι ὁ δίκαιος εἶχεν ἀνάγκην στήριξιν διὰ τῶν λόγων. D Κύτταζε, λοιπόν, ποῖαν ἀπάντησιν λαμβάνει ὅταν ἐπιήρθε θάρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. «Ὁ δὲ Ἀβραάμ ἀπήντησε. Κύριε, τί θὰ μοῦ δώσῃς; Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω χωρὶς τέκνα»¹⁷. Ἐπειδὴ, λοιπόν, τοῦ ὑπεσχέθημι σοῦ, καὶ μισθὸν πολλόν, μάλιστα δὲ ἐξαιρετικῶς πολλόν, ἀποκαλύπτων τὴν δόξαν τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν συνε-

17. Γεν. 15, 2.

χῶς ἀδανομένην λύτην του μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου εἰς αἰτίας τῆς ἀδικίας του, λέγει Κύριε τί παρομοίον θὰ μοῦ δώσῃς; E «Νό, λοιπόν, πού θὰ ἀποθάνω»¹⁸ ἀτεκνός.¹⁹ Ἄφου ἔφθασα εἰς θαθὴ γῆρας, Κύτταζε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ δίκαιος ἐφιλοσόφη μὲ τὸ νὰ ὀνομάσῃ τὸν θάνατον «ἀπόλωαι». Διότι ὅποιοι εἶναι πράγματι ἐνάρετοι, ὅταν μεταστῶν ἀπὸ τὴν ἐπιγειοῦ ζωὴν, τοιαυτοτρόπως ἐλευθερώνονται, ὡσάν νὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ δεσμά. Βεβαίως, δι' ἄσους ζοῦν ἐναρέτως, ὁ θάνατος εἶναι μία μετάβασις ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ καλύτερα καὶ ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν εἰς τὴν διαρκῆ, ἀθάνατον καὶ ἀτελεύτητον ζωὴν.

«Ἐγὼ», λέγει, «ἀποθνήσκω ἀτεκνός». Καὶ διὰ νὰ προσελκύσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Κυρίου δὲν σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ τί προσθέτει; «Ὁ δὲ υἱός»²⁰ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ μου γεννηθείσης δούλης μου Μαζικ.²¹ Ἐπειδὴ δὲν ἔδωκε εἰς ἡμένα υἱὸν θὰ μὲ κληρονομήσῃ.²² Μεγάλῃν ψυχικὴν δόξην φανερῶνουν οἱ λόγοι αὗτοι. Σχεδόν, λέγει πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν ἠξίωσθην ἢ ἀποκτήσω τὰ ἴδια μὲ τὸν υἱὸν τῆς δούλης πού ἐγεννήθη εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀλλ' ἐγὼ θ' ἀποθάνω ἀγῶνας καὶ ἀτεκνός, ἐνῶ αὐτός, ὁ υἱός τῆς δούλης μου, θὰ κληρονομήσῃ τὰ ὅσα μοῦ ἔδωκες, καὶ μάλιστα, ὅταν δύο φορές μοῦ ἔδωκες τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι «εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν».

Πρόσχε, σὲ παρακαλῶ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, διότι μολοντοὶ αὗτοι αἱ σκέψεις ἀπηχόλουον τὸν νοῦν του, ἐν τούτοις καθάλου δὲν ἀγανακτεῖ, οὔτε λέγει κατ' ἀνάγκη. B Ἄλλὰ καὶ τώρα, ἄφου προεστράφη ἀπὸ τοὺς λόγους πού τοῦ ἀπηχόλουον ὁ Θεός, ἐμφανίζεται πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἀποκαλύπτει τὴν ταραχὴν τῶν σκέψεων του καὶ φανερῶνει τὸ τραῦμα τῆς ψυχῆς του. Δι' αὐτὸ καὶ ἐδέχθη ἁμέσως καὶ τὴν θεραπείαν. «Καὶ ἀέσωσε», λέγει, «ἠκούσθη φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτόν».²³ Κύτταζε

18. Ἡ λέξις τοῦ κειμένου εἶναι «ἀπόλωαι» καὶ ἐν αὐτῇ δεκκονοῦναι εἰδὲς ἡμέτερος ἑρμηνείας σκέψαις ὁ Χρυσόστομος.

19. Γεν. 15, 2.

20. Βλέπε σημεῖον 18.

21. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Ἐλίζαβ. Ἐπίσης καλεῖται Λαζαράκι, διότι, ἐν καὶ ἀσὸς καὶ ἡ μητέρα του εἶχεν γεννηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀβραάμ, κληρῶνς ὁ πατέρας του κατήγαγε ἐκ Λαζαράκι.

22. Γεν. 15, 2-3.

23. Γεν. 15, 4.

τὴν ἀκριβείαν τῆς Γραφῆς. «Ἀμείωτος», λέγει. Δὲν ἐπίτρεψεν οὐτε ἐπ' ἄλιγον νὰ διασαλευθῆσθαι ὁ δίκαιος, ἀλλὰ ταχέως παρέχει τὴν παρηγορίαν καὶ μετὰ τοὺς λόγους τοῦ τοῦ ἀπευθύνει διασαρκίζετι τὸ μέγεθος τῆς λύπης του. «Καὶ ἀμείωτος», λέγει, ἠκούσθη φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτὸν λέγουσα. Δὲν θὰ σὲ κληρονομήσῃ αὐτός, **Γ** θὰ σὲ κληρονομήσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ γεννηθῇ ἀπὸ ἐσένα.²⁴ Αὐτό, λέγει, φοβέσαι; Αὐτὸ σοῦ ταράσσει τὴν σκέψιν; Αὐτὸ ἐπιταίνει τὴν λύπην σου; Μάθε, λοιπόν, ὅτι «ἐάν θὰ σὲ κληρονομήσῃ αὐτός, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ γεννηθῇ ἀπὸ ἐσένα, αὐτός θὰ σὲ κληρονομήσῃ». Νὰ μὴ σκέπτεσαι τὴν ἀνθρωπίνην σου φύσιν, οὐτε νὰ σὲ ἀπασχολῇ τὸ γήρας σου καὶ ἡ στερῶσις τῆς Σάρρα. Ἄλλ' ἔχε πεποθήσῃσιν εἰς τὴν δύναμιν ἐμοῦ, ποῦ σοῦ δίωθ' ὑπόσχασιν καὶ ἄφησε τὴν στενοχωρίαν, λάβε ἱκανὴν παρηγορίαν καὶ πιστευσ' ὅτι θὰ ἔχῃς ὡς κληρονόμον αὐτὸν ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ γεννηθῇ ἀπὸ ἐσένα. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἡ ἐπαγγελία, ὑπερέβαινε τὴν φυσικὴν τάξιν **Δ** καὶ ἦτο ἀνωτέρα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, (διότι μεγάλην ἄλγην τοῦ ἐπρόξενον τὰ ἐμπόδια τῆς φύσεως, δηλαδὴ τὸ γῆρας τὸ ἰδικόν του, ἡ στερῶσις τῆς Σάρρα καὶ ἡ νέκρωσις τῆς μήτρας), αὐξάνει τὸ μέγεθος τῆς ἐπαγγελίας, ὥστε ὁ δίκαιος νὰ ἠμπορέσῃ ν' ἀνακτήσῃ τὸ θάρος τοῦ ἀποδιδέσθαι εἰς τὴν μεγαλοδωρίαν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ παρῆκε τὰς ἐπαγγελίας. «Ὁ Θεὸς ἀνέγγησεν», λέγει, «τὸν Ἄβραμ ἐξω τῆς σκηνῆς του καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Σῆκωσ' τὸ βλέμμα σου, λοιπόν, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰδὲν ἡμπαρῆς μέτρος τοὺς ἀστέρας. Τόσοι θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου. Ὁ Ἄβραμ δὲ ἐπίστρεψεν εἰς ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν καὶ ἡ πίστις αὐτῆ ἀδευρήθη ὡσανύ μεγαλὴ ἀρετὴ,²⁵ ὡσανύ τὸ κεφάλαιον ὅλων τῶν ἀρετῶν.

Διὰ τοῖον λόγον ἐσημείωσεν ὅτι τὸν ὠδήγησεν ἐξω; Ἐπειδὴ, δηλαδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, **Ε** ὅτι ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ εἶπε τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ θέλει νὰ τοῦ δείξῃ τὸ ἀνυπολόγιστον πλήθος τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, λέγει «Ὁ Θεὸς ὠδή-

²⁴ Γεν. 15, 4.

²⁵ Ἡ ἀπόκτησις πόσης ἀρετῆς εἶναι κερδοφόρον. Ἦ πιστις, θῆσις, εἶναι ἡ πηγὴ κάθε ἀρετῆς. Ὁ Ἄβραμ εἶναι ὑπόδειγμα νέεσσος, ὅταν ἐγκατεστάθη παρθεὶ καὶ ἀεικόσῃ καὶ ὅταν ἀργότερα ἐπεράσῃ τὴν θουσίαν τὴν υἱὸν του. Ἄλλ' καὶ τὰς πρὸς τὴν κατὰ τὴν ἐπιφανίαν ἡλικίας, τῆς ἀπειρίας, τῆς στερῶσις τῆς Σάρρα, καὶ πιστεύσας εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ, ἔγινεν ἰσχυρότερος ἀδελφότητος εἰς τὸν Θεόν.

γησε τὸν Ἄβραμ ἐξω τῆς σκηνῆς του καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Σῆκωσ' τὸ βλέμμα σου, λοιπόν, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ μέτρησε τοὺς ἀστέρας, εἰάν ἠμπορέσῃς νὰ τοὺς μετρήσῃς. Καὶ εἶπε. Τόσοι θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου.²⁶ Μεγάλῃ ἡ ἐπαγγελία, πολὺ τὸ μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως. Ἄλλ' εἰάν λάβωμεν ὅτι ἔβην τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου, δὲν θὰ μᾶς φωνὴ καθόλου μεγάλη. Πράγματι, αὐτὸς ποῦ ἀπὸ τὸ χῶμα ἐπλασε τὸ σῶμα καὶ ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν τὸ ἔφερεν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ ὁρατὰ πράγματα, αὐτὸς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ χάρισι καὶ αὐτὰ ποῦ ὑπερβαίνουν τὴν φυσικὴν τάξιν.

²⁷ **A** Εἶδες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου; Ὅταν, δηλαδὴ, εἶπεν ὁ πατριάρχης, ὅτι «θ' ἀποθάμω χωρὶς τέκνων» καὶ ὡσανύ νὰ εὐρίσκετο εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου καὶ δὲν ἦτο πλέον εἰς θέσιν νὰ τεκνοποιήσῃ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἄφησε νὰ ἐξέλθουν αὐτοὶ οἱ λόγοι (ἀπὸ τὸ στόμα του) ὅταν εἶπεν· «Θὰ μὲ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς δούλης μου Μασάκ ποῦ ἐγεννήθη εἰς τὴν οἰκίαν μου». Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν σκέψιν τοῦ νεανικῆν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸν ἐπακείμενον φόβον καὶ τοῦ ἀνορθῶναι τὴν διάνοιαν μετὰ τὴν ὑπόσχασιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς καὶ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ πλῆθους τῶν ἀστέρων καὶ τὴν ὑπόσχασιν ὅτι ἀνάλογος θὰ εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπογόνων του, τοῦ ἔδωκε ἀγαθὰς ἐλπίδας. **B** Ἀφοῦ, λοιπόν, ἤκουσε τὴν ὑπόσχασιν τοῦ Κυρίου, ἀπέβαλε κάθε ἀνθρωπίνην σκέψιν, χωρὶς νὰ προσέξῃ οὔτε τὸν ἑαυτὸν του οὔτε τὴν Σάρραν, ἡ ὅποια παρουσίαζε τὰ περισσότερα ἐμπόδια, ἀλλ' ὑπερεπήδησεν ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους δυσκολίας καὶ, γνωρίζων ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ δωρήσῃ καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν, ἔλαβε θάρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἄφησε νὰ τὸν κυριεύσῃ καμία ἀμφισβασία, οὔτε ἐδίωκε πρὸ τῶν ὑποσχέσεων. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ γινώσκον τῆς ἀληθινῆς πίστεως, μολοντί, δηλαδὴ, ἡ ὑπόσχασις δὲν εἶναι σύμφωνος μετὰ τὴν ἀνθρώπινα δεδομένα, ἐν τούτοις ἔχοντες πεποθήσῃσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου. **C** Πράγματι, «πίστις καθίστα», ὅπως λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, «πραγματικὰ ἀείνονα τοῦ ἐπιπέδου καὶ θείου ἐκείνου ποῦ δὲν ἐλέησεν». ²⁸ Καὶ πάλιν «ἡ πίστις ἐστὶν ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη».

²⁶ Γεν. 15, 5.

²⁷ Ψαλ. 11, 1.

πού ἦδη βλέπει²⁸ Συνεπῶς, αὐτὸ σημαίνει πίστις, ὅταν, δηλοῦν, πιστεύομεν εἰς ὅσα δὲν βλέπομεν, προσέχοντες, εἰς τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ ὑποσχομένου. Πρῶγμα τὸ ὅποιον, εἶδαι, ἔκανε καὶ ὁ δικαίος αὐτὸς μὲ τὸ νὰ δεῖξη μεγάλην καὶ γνήσιαν πίστιν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ προβάλλεται ἀπὸ τὴν θεῖαν Γραφήν. Διότι, ἀμέσως, προσέθεσεν «καὶ ὁ Ἄδραμ ἐπίστευσεν εἰς ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν καὶ ἡ πίστις αὐτῆ ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη ἀρετή».²⁹ Ὁ εἶδες ὅτι καὶ πρὶν ἀκόμη πραγματοποιηθῶν αἱ ἐπαγγελίαι, διὰ τὴν πίστιν του μόνον εἰς αὐτὰς ἔλαβε τὴν ἀνάλογον ἀμοιβήν; Διότι ὑπελογίσθη ὅτι ἐτήρησε κάθε νόμον καὶ ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνακρήχθη δικαίος μὲ τὸ νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ μὲ ἀνθρωπίνους ὑπολογισμοὺς ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός.

Λοιπὸν, ὡς διδασκώμεθα καὶ ἡμεῖς σὰς παρακαλῶ, ἀπὸ τὸν πατριάρχην νὰ πιστεύωμεν εἰς ὅσα λέγει ὁ Θεός, νὰ ἔχωμεν πεποιθῆσθαι εἰς τὰς ὑποσχέσεις του καὶ νὰ μὴ ἀκολουθῶμεν τὰς ἰδικὰς μας σκέψεις, ἀλλὰ νὰ ἐκφράζωμεν μεγάλην ἐδωμισοσύνην πρὸς αὐτόν. Διότι αὐτῆ ἡ διαγωγή θὰ μᾶς δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ καταστῶμεν δικαιοὶ. Ἐ καὶ συντόμως θὰ μᾶς προετοιμάσῃ ν' ἀποκτήσωμεν καὶ τὰς ὑποσχέσεις ποὺ μᾶς ἔδωκεν. Εἰς τὸν Ἄδραμ ὑπεσχέθη ὅτι ἀπὸ τοῦς ἀπογόνους του θὰ δημιουργηθῇ μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐπαγγελία αὐτῆ ὑπερέδωκεν κάθε ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τᾶξιν, δι' αὐτὸ καὶ ἡ πίστις του τοῦ παρέχεε τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ δικαίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν εἴμεθα προσεκτικοί, ὑπεσχέθη πολὺ μεγαλύτερα καὶ κατὰ πολὺ δυνάμει, ὑπεσχέθη τὰς δυνατότητας τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς, ἀρκεῖ μόνον νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, διὰ νὰ λάβωμεν καὶ τὴν δικαιοσύνην ποὺ δίδει ἡ πίστις καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ὑπεσχέθη.

Πράγματι, αἱ ἐπαγγελίαι ποὺ μᾶς ἐδόθησαν, νικοῦν κάθε ἀνθρωπίνην σκέψιν.³¹ Ἄ καὶ υπερβαίνουν κάθε ἀνθρωπίνην εἰκόνα. Τόσον μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων. Διότι δὲν μᾶς ὑπεσχέθη μόνον τὰ παρόντα ἀνὰ καὶ τῆς ἐπιγείου ζωῆς τὴν συγκρότησιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰώνιων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος, ὅταν τὰ

28. Ρωμ. 8, 24.

29. Ρωμ. 15, 9 καὶ Ρωμ. 4, 3.

σώματά μας πλέον θὰ διαλυθῶν εἰς τέφραν καὶ σκόνην, τότε ὑπεσχέθη νὰ τὰ ἀναστήσῃ καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ ἐνδοξότερα. «Διότι πρέπει, λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, «τὸ φθορὸν αὐτοῦ σώμα νὰ ἐνδύθῃ ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν αὐτὸ σώμα νὰ ἐνδύθῃ ἀθάνασίαν».³⁰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων ὑπεσχέθη νὰ μᾶς δωρίσῃ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας του, τὴν συναναστροφήν μὲ τοὺς ἁγίους, ἢ τὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὸν ἀτελειώτου αἰῶνα καὶ τὰ ἀνέκφραστα καὶ τὰ ἀπερίγραπτα ἑκεῖνα ἀγαθὰ, «τὰ ὅποια ὁφθαλμοὶ δὲν εἶδαν καὶ οὐς δὲν ἤκουσε καὶ ἀνθρώπινος νοῦς δὲν ἐφροντάσθη».³¹ Εἶδες πόση εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῶν ὑποσχέσεων; Εἶδες τὸ μέγεθος τῶν δωρεῶν;

Αὐτὰ συλλογιζόμενοι καὶ γνωρίζοντες ὅτι ὁ ὑποσχέεις δὲν ψεύδεται, ὡς ἀναλαμβάνομεν μὲ προθυμίαν τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, διὰ νὰ ἠμπορώμεν ν' ἀπολαύσωμεν τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ὑπεσχέθη ὁ Θεός, χωρὶς νὰ προτιμῶμεν τὰ πρόσκαιρα ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μας καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶσαν ἀγαθῶν, ὅτε νὰ ὑπολογίζωμεν τοὺς κόπους ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετῆ, C ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν τὴν προσοχήν μας προσηλωμένην εἰς τὰς ἀμοιβὰς, ὅτε, πάλιν, νὰ προσέχωμεν εἰς τὴν δαπάνην τῶν χρημάτων, ἀφοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ ν' ἀποδλέπωμεν εἰς τὸ κέρδος ποὺ ἐπιτυγχάνομεν, ὅταν ἐξοδωθῶμεν αὐτά. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ Γραφὴ παρωμοίωσε τὴν ἐλεημοσύνην μὲ τὸν σπόρον, διὰ νὰ κάνωμεν αὐτὴν μὲ χαρὰν καὶ μεγάλην προθυμίαν. Πράγματι, ἐὰν αὐτοί, ποὺ ἐμπιστεύονται τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ σκαρπίζουσι ὅσα ἔχουν συγκεντρώσει καὶ φυλάσσουν εἰς τὰς ἀποθήκας των, τὸ κόνουν μὲ χαρὰν καὶ τρέφονται μὲ καλὰς ἐλπίδας. Ὁ καὶ φαντάζονται πλέον τὰ θεμάτια μὲ τὰ στάχυα καὶ τὰ ἀλώνι γεμῆτο, πολλὸ περισσότερο, θεθαίως, ἀρμόζει νὰ χαίρωνται καὶ νὰ εὐφραίνονται αὐτοί, ποὺ ἠξιώθησαν νὰ σπείρουν τὸν πνευματικὸν αὐτὸν σπόρον, διότι, ἐνῶ σπείρουν εἰς τὴν γῆν, πρόκειται νὰ θερίσουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ, καταβάλλοντες χρήματα, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των καὶ εὐρίσκουσι λόγον παρηγοίας, ἀφοῦ μὲ τὰς ἐδῶ προσφοράς των δημιουργοῦν τὴν αἰώνιον ἀνάστασιν των καὶ ἐξασφαλίζουσι τὴν συναναστροφήν των μὲ τοὺς ἁγίους. Καί, ἐὰν μᾶς εὐ-

30. Α' Κορινθ. 15, 50.

31. Α' Κορινθ. 2, 9.

χαριστή ή σωφροσύνη, να μη εξετάζωμεν αυτό, ότι, δηλαδή, ή άρετή συνεπάγεται κόπον, ούτε ότι ή παρθεσία προϋποθέτει μεγάλο άγωνα, Ξ άλλα να σκεπτάμεθα την τύχη που μάς περιμένει, και, αναλογιζόμενοι αυτήν, ως τίθαυεύωμεν την λίσσαν τής πανηράς επιθυμίας, ως κατακρίνωμεν τά σκιτήματα τής σαρκός και ως εκμηδενίσωμεν την δυσκολίαν των πόνων με τās άμοιβάς που θα λάβωμεν ως ανταπόδοσιν. Διότι ή έλπίς των αγαθών είναι ίκανή να μάς κάνει να υποστύμεν τούς κινδύνους και να υποφέρωμεν με γενναϊότητα τούς κόπους τής άρετής. Όταν, λοιπόν, καταλάβης ότι, εάν αγωνισθής δλίγον χρόνον και διατηρήσης άναμμένην την λαμπάδα τής παρθεσίας, θ' αξιωθής ν' απολαύσης την μακαρίαν εκείνην ζωήν και να εισέλθης μαζί με τον νυμφίον, εάν, δεδαιώς, διατηρήσης τās λαμπάδας άνομμένας, με τό άνάλογον έλαιον, δηλαδή, την εργασίαν που ηγάζει από τās άγαθās πράξεις, τότε πώς δεν θα ήμπορέσης να υπεπηδήσης διας τās δυσκολίας;³² Α με κάθε εύκολίαν, αντιλαμβανόμενος εκείνο που ελέχθη από τον μακάριον Παύλον: «Επίσκετετε να έχετε ειρήνην με όλους και τον άγιασμόν διότι χωρίς ούτόν κανείς δεν θα ίβη τον Κύριον».³³ Είδες με ποίον τρόπον συνδύασε την ειρήνην και τον άγιασμόν; Διά να μάθωμεν, δηλαδή, ότι δεν έπικητέ μόνον την αγνότητα του σώματος, αλλά και την ειρήνην, έπικαιρώς τό έμνημόσυον, επειδή ήθελε να μάς ασφαλίση και από τās δύο πλευράς και να τό έχωμεν συνεχώς όπ' όψιν μας, ώστε να μη υπάρχει μεταξύ μας καμία ταραχή ή θόρυθος, αλλά να ζώμεν με γαλήνην και ήσυχίαν και να φερόμεθα προς όλους με ειρηνικην διάθεσιν και να είμεθα ήμεροι, ήρασι και έπικεικίς, Β δια ν' απαστράπτουν εις τό πρόσωπόν μας όλα τά χρώματα τής άρετής.

Τοιούτοτρόπως, λοιπόν, θα ήμπορέσωμεν να καταφρονήσωμεν και την δόξαν του πάντοτε θίου και θα προτιμήσωμεν την αληθινήν δόξαν, θα φροντίσωμεν πολύ δια την ταπεινοφροσύνην και θα άδιαφορήσωμεν δια την εδημερίαν τής επίγειου ζωής και δια να απολαύσωμεν την αληθή και βεβαίαν εύπορίαν και υπό τās προϋποθέσεις αυτές ν' αξιωθώμεν ν' αντικρύσωμεν τον Χριστόν. Διότι λέγει Μακάριοι είναι εκείνοι, που έχουν την καρδίαν των καθαρην διότι αυτοί θα ίδουν τον Θεόν.³⁴ Συνεπώς, ως καθαρίσω-

32. Έβρ. 13, 11.

33. Ματθ. 5, 8.

μεν την συνειδήσιν μας και ως τακτοποιώμεν με άκρίθειαν τον θιον μας, ώστε, αφού διέλθωμεν την παρούσαν μας ζωήν κατά τρόπον ένάρετον, C ν' αξιωθώμεν να λάβωμεν τās άμοιβάς των έδω κόπων μας εις τον μέλλοντα αιώνα, με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Κυρίου ήμών 'Ιησού Χριστού, εις τον όποιον μαζί με τον Πατέρα και τό Άγιον Πνεύμα άνήκει ή δόξα, ή δύναμις και ή τιμή, τώρα και πάντοτε και τούς αιώνας των αιώνων. Γένετο.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

«Ο ΔΕ ΚΥΡΙΟΣ ΗΚΗΣΕ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ, ΗΙΣ ΕΙΜΑΙ Ο ΘΕΟΣ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΣΕ ΒΕΒΛΑΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΩΝ ΚΑΛΔΑΙΩΝ, ΔΙΑ ΝΑ ΣΟΙ ΔΩΣΩ ΚΑΙ ΚΑΤΗΡΩΝΗΣΗΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΑΓΓΙΝΗΝ ΚΑΙ Ο ΑΒΡΑΜ ΑΠΗΝΤΗΣΕ ΔΕΞΕΠΟΤΑ ΚΥΡΙΩ. 323 Δ ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΘΑ ΨΙΝΩΜΗΝ ΚΥΡΙΩΙ ΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΟΙΒΟΣΙ ΜΟΙ ΤΗΣ ΧΡΕΑΣ ΤΑΥΤΗΣ.»¹

Μεγάλη είναι η δύναμις τῆς θείας Γραφῆς καὶ πολὺς ὁ πλοῦτος τῶν νοημάτων ποὺ κρύπτεται εἰς τοὺς λόγους τῆς. Δι' αὐτὸ πρέπει μὲ ἀκριβείαν νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ ἐρευνῶμεν μὲ προσοχὴν, ὥστε νὰ ἀποκομίσωμεν μεγάλην ὠφέλειαν ἀπὸ ἐδῶ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς παρήγγειλε, λέγων «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς»² διὰ νὰ μὴ περιοριζώμεθα μόνον εἰς μίαν ἀπλὴν ἀνάγνωσιν ἀλλὰ ν' ἀνιχνεύωμεν τὸ βάθος διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀληθινὴν σημασίαν τῆς Γραφῆς. Ἐ διότι ἔχει αὐτὴν τὴν συνήθειαν ἡ Γραφή, βηλοδῆ, εἰς συντόμους λόγους εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρωμεν μεγάλο πλῆθος νοημάτων. Βεβαίως, τὰ διδάγματα εἶναι θεία καὶ ἄχι ἀνθρώπινα καὶ δι' αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς ὅτι αὐτὴ ἀπαρτίζεται ἐντελῶς διαφόρως ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν. Καὶ οὐ ἐξηγῶ μὲ ποῖον τρόπον. Ἐκεῖ λοιπόν, ἐνωσθὲ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὅλη ἡ προσπάθεια ἀποβλέπει εἰς τὴν κατάλληλον πλοκὴν τῶν λέξεων, ἐνῶ ἐδῶ (τὴν Γραφήν) συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν δὲν γίνεται κανένας λόγος διὰ τὴν φαισιότητα καὶ τὴν πλοκὴν τῶν λέξεων, διότι τὰ λεγόμενα ἔχουν ἄφ' ἑαυτῶν ἀπαστρέπτουσαν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὸ κάλλος. Καὶ ἔκει μὲν ὕστερα ἀπὸ πολλὴν καὶ ἀφάντιστον φλυσιᾶν³²³ Ἄ εἶναι δυνατόν νὰ συλλάβῃς τὸ νοήματι, ἐνῶ ἐδῶ ὅπως γνωρίζετε, καὶ μίᾳ συντομῶς φράσει πολλὰς φορές ὑπῆρξεν ὀρεκτὴ διὰ νὰ ὑψάνῃ ὀλόκληρον τὴν διδασκαλίαν μας. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, καὶ κατὰ τὴν χρεσιὴν μας συνάπτειν, ἀφοῦ σὰς πα-

1. Γεν. 15, 7-8.

2. Ἰωάν. 5, 39.

ρουσίᾳ τὰ πρὸς ἀνάγνωσιν κείμενα καὶ ἐξητάσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, δὲν ἠμπορέσωμεν νὰ προχωρήσωμεν περισσότερο, ἐπειδὴ συνητήσωμεν μεγάλο πλοῦτον νοημάτων, ὥστε νὰ μὴ καλύψωμεν διὰ τοῦ πλήθους τῶν λεγόμενων τὴν μνημὴν σας καὶ καταστρέψωμεν καὶ ὅσα ἐλέγχθησαν.

Ὅθεν ἐπιθυμῶ νὰ συνεχίσω τὸν λόγον καὶ νὰ συνδέσω ὅσα ἐλέγχθησαν χθὲς μὲ ἑκείνα ποὺ πρόκειται τώρα νὰ εἶπω, ἢ διὰ νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ ἀνάγνωσμα εἰς τὸ σύνολόν του καὶ ὕστερα νὰ σὰς ἐπολύσω ἀπὸ ἐδῶ. Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ, νὰ προσέχετε πολὺ εἰς τὰ λεγόμενα, διότι, ἔαν ὁ κόπος τῆς ομιλίας εἶναι ἰδικός μου, τὸ κέρδος, ὅμως, εἶναι ἰδικόν σας, ἢ μᾶλλον εἶναι καὶ τῶν δύο μας. Μὰ, ὅσῳ τι λέγω ὅτι ὁ κόπος εἶναι ἰδικός μου; Ὅχι, θεοῦ, Ἄλλ' εἶναι δωρεὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ἄς ὑποδευχόμεθα μὲ προσοχὴν τὰ δῶρα ποὺ προσφέρει ὁ Θεός, διὰ νὰ κερδίσωμεν κάτι, ποὺ νὰ συντελῇ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ φύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ. Ἐφ' ἄλλου, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον σὰς παροσθένω καθὲ ἡμέραν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τράπεζαν, ὥστε μὲ τὴν ἀδίκωπον νοθεσίαν καὶ τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων Γραφῶν C νὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀποκρούσωμεν καθολοκληρίαν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ πονηροῦ δαίμονος. Διότι, δταν ἴδῃς ὅτι δεκνόμεν μεγάλο ἐνδιαφέρον διὰ τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ἄχι μόνον δὲν θὰ μᾶς ἐπιτεθῇ, ἀλλὰ δὲν θὰ τοληθῇ οὔτε ἀπλῶς νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ἀπόπειρά του θὰ εἶναι χωρὶς ἀποτελεσμα καὶ ὅτι ἡ τολμὴ του θὰ στραφῇ ἐναντίον τῆς ἰδίας του τῆς κεφαλῆς.

Ἐλάτε, λοιπόν, ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅσα σὰς εἶπα χθὲς καὶ ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ ὑπόλοιπα. Τί σὰς εἶπα χθὲς; Μὰ, σὰς περιέγραφα τὴν ἐπαγγελίαν ποὺ ἔδωκεν ὁ Θεός πρὸς τὸν Ἄβραμ, δταν διέτασεν αὐτὸν νὰ κυτᾶξῃ ὑψηλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀστέρων. «Ἐάν ἠμπορῆς», λέγει, κμετρησε τοὺς ἀστέρας. Καὶ εἶπες ὁ Θεός, Τόσοι θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου.» Ἐ Ἐν συνεχείᾳ ἡ Γραφή ἀποδεκνύουσα τὸ φιλοθεῖον τῆς σκέψεως τοῦ πατριάρχου καὶ ἀκόμη ὅτι ἐπίστευεν εἰς ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, λαμβάνων ὑπ' ἑψην τὸν ἐπογγειλάμενον καὶ σκεπτιζόμενος τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, λέγει: «Καὶ ὁ Ἄβραμ ἐπίστευεν εἰς ὅτι τοῦ

3. Γεν. 15, 5.

Είπεν ὁ Θεὸς καὶ ἡ πίστις του αὐτὴ ἐθεωρήθη σὺν μεγάλῃ ἀρετῇ.⁴ Μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἔφθασεν ἡ χθεσινὴ ὁμιλία μας καὶ δὲν ἐδόθη δυνατόν νὰ προχωρήσωμεν, περαιτέρω, δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχίσω σήμερον. Τί λέγει, λοιπόν; «Ὁ δὲ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς ποῦ σὲ ἔβγαλα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτὴν».⁵ Κύτταξε συγκρατάσασιν τοῦ Θεοῦ, μὲ ποῖον τρόπον ἐπιθυμῶ νὰ σταθεροποιήσῃ τὴν πίστιν τοῦ πατριάρχου, Ἐ καὶ νὰ τὸν πείρῃ ὥστε νὰ ἔχῃ μεγάλην δεσποτήτα εἰς τὰς ὑποσχέσεις, δηλαδὴ, σὺν νὰ τοῦ λέγῃ· Νὰ ἐνθυμήσῃαι ὅτι ἐγὼ σὲ ἔκανα νὰ μετακινήθῃς ἀπὸ τὴν πατρίδα σου. Νὰ ποῦ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τὸν πατριάρχου, ἀποδεκνύονται συμφωνῶν μὲ ἄκείνα ποῦ εἶπεν ὁ μακάριος Στέφανος, ὅτι, δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα τζο καὶ ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἔκανε τὸν Ἀβραάμ νὰ μεταναστεύσῃ.⁶ Καὶ, ὅπως σὺς προανέφερα ἤδη ὅτι ἀκολουθῶν τὴν ἀπόφασιν τοῦ πατριάρχου, ὁ πατέρας του μολοντί ἦτο ἄπιστος, τὸν ἠκολούθη καὶ ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν χώραν του, ἐπειδὴ τὸν συνέδεε μεγάλη ἀγάπη μὲ τὸν υἱὸν του. Τὰυ ὑπευθυμίζει, λοιπόν, ἐν προκειμένῳ ὁ Θεὸς πόσῃν πρόνοιαν ἔβειξε δι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀρχήν.⁷ Ἀ ἀποκαλύπτων εἰς αὐτόν, ὅτι ἐπειδὴ εἶχε κάποια μεγάλα σχέδια δι' αὐτόν καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοῦ δώσῃ αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις καὶ νὰ τὰς πραγματοποιήσῃ, δι' αὐτὸ τὸν ὑπερούλασε νὰ κἀν τὴν ἀδοξασίαν. «Ἐγὼ εἶμαι ποῦ σὲ ἔβγαλα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτὴν». Μήπως, λοιπόν, σὲ μετακίνησα ἀσκόπως ἀπὸ ἐκεῖ; Μήπως τυχαίως καὶ ματαίως σὲ παρέσυρα καὶ ἀπὸ ἐδῶ; Ὅχι, θεδαίως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκριδῶς ἤθελα νὰ καταλάβῃς τὴν Παλαιστίνην, ν' ἀρήσῃς τὴν πατρικὴν σου χώραν καὶ νὰ ἔλθῃς εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν χώραν, διὰ νὰ τὴν κληρονομήσῃς. Ἐ Συνεπῶς, σκεπτόμενος τὸ πόσῃν πρόνοιαν ἔδειξα δι' ἑσένα ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατέλειψες τὴν Χαλδαίαν μέχρι σήμερον καὶ πόσον ἐνδοξος ἐγίνες, δαδαζόμενος κάθε ἡμέρῃν περισσότερο ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου συμπράσασιν, καὶ ἀκόμη συλλογίζόμενος τὴν φροντίδα ποῦ ἔχω δι' ἑσέ, δείξε πιστὴν εἰς δσα σοῦ λέγω. Εἶδες ὑπεροβλήν

4. Γεν. 15, 6.
5. Γεν. 12, 7.
6. Περὶ. Νηρέ. 7, 9 κ.

φιλανθρωπίαι; Εἶδες μέγεθος συγκρατάσεως; Μὲ ποῖον τρόπον ἐπιθυμῶ νὰ στηρίξῃ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ καταστήσῃ σταθερωτέραν τὴν πίστιν του, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀπασχολοῦν πλέον τὰ ἐκ τῆς φύσεως προσερχόμενα ἐμπόδια, ἀλλὰ, συλλογίζόμενος τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, νὰ ἔχῃ τὸσον θάρρος, ὡσάν νὰ ἔχουν πραγματοποιηθῇ αἱ ὑποσχέσεις; Ἐ Ἀλλὰ κύτταξε, πάλιν, τὸν πατριάρχου ὅτι ζητεῖ περισσοτέρας λεπτομερείας, ἀφοῦ ἔλαβε θάρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει· «δέσποτα Κύριε, πῶς εἰ γνωρίζω ὅτι θὰ κληρονομήσω τὴν γῆν;» Μολοντί ἡ θεία Γραφὴ ἐπρόφρασε καὶ ἐδήλωσεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι ἐπίστευσεν εἰς ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, δι' αὐτὸ καὶ «ὅτι ἡ πίστις του αὐτὴ θεωρήθη ὡσάν μεγάλη ἀρετῇ, ἐν ταῦτοις, δταν τοῦ εἶπεν ὁ Θεός ὅτι «ὅτι αὐτὸ σὲ ἔβγαλα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτὴν», λέγει πρὸς τὸν Θεόν· Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δείξω ἀπιστίαν εἰς δσα μοῦ λέγεις, ἀλλ' ὅμως θέλω νὰ μάθω καὶ τὸν τρόπον συμφωνῶν πρὸς τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ κληρονομήσω αὐτήν. Ἐ Διότι βλέπω ὅτι ἐγήρασα πλέον καὶ ἔφθασα ἐδῶ περιφερόμενος σὺν πλάνῃς μέχρι τώρα, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἤμπορῶ συμφωνῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην οκείψην νὰ καταλάβω αὐτὸ ποῦ πρόκειται νὰ γίνῃ, μολοντί, λέγει, ἐκ τῶν προτέρων ἐπίστευα εἰς ὅτι μοῦ εἶπες, ἐπειδὴ προήρχοντο ἀπὸ ζῴσεν, ὁ ὁποῖος δύνασαι ἐκ τῆς ἀυπαρξίας νὰ φέρῃς κάτι εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑπόφραως, νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ μετασχηματίσῃς τὰ πάντα. Λοιπόν, δὲν ἐρωτῶ αὐτὸ, ἐπειδὴ κατέχομαι ἀπὸ ἀπίσταν, ἀλλ' ἐπειδὴ μοῦ ὑπενόησαι πάλιν τὴν κληρονομίαν, ἤθελα νὰ ἔχῃ κάποια πειστικώτερον καὶ σαφέτερον σημεῖον, ποῦ θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀσθενῆ μου ψυχὴν. Ἐ Τί ἔκανε, λοιπόν, ὁ ἀγαθὸς Κύριος; Φορόμενος μὲ συγκρατάσασιν πρὸς τὸν δούλον του καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ψυχὴν του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ τὴν ἀδυναμίαν του, καὶ πιστεύει μὲν εἰς τὴν ὑπόσχασιν, ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ ἔχῃ μίαν σαφεστέρην πληροφορίαν, λέγει πρὸς αὐτόν· «Λάβε δάμασιν τριῶν ἐτών, αἰγὰ ἐπίσης τριῶν ἐτών καὶ κριὸν τριῶν ἐτών, μίαν τρυγίνα καὶ μίαν περιστεράν». Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον συμφωνεῖ μαζί του ὁ Θεός ἐπὶ τῇ θάσει ἀνθρωπίνων δεσπομένων. Ὅπως, δηλαδὴ, εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις, δταν ὑποσχωμέθο κάτι εἰς κάποιον, ⁷ Ἐ ἐπειδὴ θέλωμεν

7. Γεν. 15, 9.

νά τον πείσωμεν, τοῦ δίδωμεν μίαν ἀπόδειξιν καὶ κάποιον ἐγγύησιν, ὥστε νά ἔχη τὴν θεοδωρίαν, ὁσάκις θά ἐλέγη αὐτά, ὅτι ὄψωσθῆσθε θά πραγματοποιηθῶν αἱ ὑποσχέσεις μας, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ φιλόδημος Κύριος, ἐπειθὴ τὸν ἠρώτησεν ὁ Ἄβραμ «πῶς θά γνωρίσω (ὅτι θά γίνω κληρονόμος τῆς γῆς αὐτῆς);» τοῦ ἀπαντᾶ, ἰδοὺ σοῦ προσφέρω καὶ αὐτό· «λάβε δάμαλιον τριῶν ἐτῶν, αἶγα ἐπίσης τριῶν ἐτῶν καὶ κριῶν τριῶν ἐτῶν, μίαν τρυγῶνα καὶ μίαν περιστέραν». Πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, πόσον αἰσθητὰ μέσα καταδέχεται νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ ἀγαθὸς Κύριος, διὰ νά λάβῃ σαφεστέρως ἀποδείξεις ὁ πατριάρχης. Ἐπειθὴ, δηλαδή, κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν τοιοῦτοτρόπως συνήθιζαν νὰ συνάπτουν τὰς μεταξὺ των συμφωνίας οἱ ἄνθρωποι B καὶ νὰ τὰς ἐπισημοποιοῦν διὰ τῆς θυσίας τῶν ἀνωτέρω ζώων, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται τὸν ἴδιον τρόπον. «Καὶ ὁ Ἄβραμ, λέγει ἡ Γραφή, «ἔλαβε τὰ ζῶα αὐτά⁹ καὶ ἔκοψε τὰ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἰς δύο». Πρέπει νὰ προσέξωμεν ὅτι οὐκ ἀσκόπως καὶ τυχαίως ἐσημίωσε καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν ζώων. Διέταξε νά λάβῃ ζῶα τριῶν ἐτῶν, δηλαδή, ζῶα ἄρτια καὶ τελείως ἀνεπτυγμένα. «Καὶ ἔκοψε τὰ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἰς δύο ταμίχια καὶ ἔθηκε τὰ ταμίχια ἀντιμέτωπα ἀλλήλων. Τὰ πτηνὰ ἔθηκε δὲν τὰ ἔκοψε εἰς δύο». ¹⁰ Καὶ βύτερα ἐκάθητο καὶ ἐπρόσθε, ὥστε νά μὴ ἀρπάζουν τὰ ταμίχια τὰ πετώνται θύρια, ἔκανε δὲ αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ὅλην τὴν ἡμέραν. «Εἰς τὰ κομμάτια τῶν ζώων αὐτῶν ἐπέτεσαν ἀσπαστικὰ πτηνὰ. Ὁ Ἄβραμ ἐκάθητο πλῆριον αὐτῶν (πρὸς ἐκδίωξιν των). C Κατὰ τὸ ἡλιοδασίλειμα ὁ Ἄβραμ ἔπεσεν εἰς ἔκστασιν, μέγας δὲ καὶ σκοτεινὸς φόβος κατέλαθεν αὐτόν». ¹¹ Διὰ ποῖον λόγον κατὰ τὸ ἡλιοδασίλειμα, ὅταν πλῆον ἔρχεται ἡ νύκτα, συνέδησαν αὐτά; Δι' ὧν αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν Ἄβραμ περισσώτερον προσκεκτόν. Δι' αὐτὸ καὶ πίπτει εἰς ἔκστασιν καὶ τὸν κυριεῖαι μέγας καὶ σκοτεινὸς φόβος, ὥστε διὰ μέσου τῶν γεγονότων αὐτῶν νά λάβῃ αἰσθησὶν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ, διότι τοιοῦτοτρόπως συνήθιζει κάθε φορὰ νά κάνῃ

8. Δηλαδή, τὰ πάντα ζῶα τῶν ἀνέτερων ἀνωτέρω καὶ τὰ ὅποια βραδύτερον ὅ' ἀποδοῦν τὰ πλῆον ἐξοχρεῖται διὰ τὴν προσφοράν θυσίας.

9. Γεν. 15, 10. Ἡ προαναφερθεῖσα τριὰς δὲν ἀπαντᾶται εἰς νομοθέτησιν τῆς θουίας, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιδοθεῖσαν τῆς ἐρημοσίας κατὰ τὴν ἀρπάζουσαν ὅταν συνήθιζαν.

10. Γεν. 15, 10.

11. Γεν. 15, 11-12.

ὁ Θεός. Πράγματι, ὅταν ἀγοῦτερον ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Μωυσῆ τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολάς ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινά, D ἐπεκράτει, λέγει, «σκότος καὶ καταίγισα καὶ τὸ ὄρος ἐκάπνιζε». ¹² Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφή λέγει· «Ὁ Κύριος ἐγγύζει τὰ ἄρη καὶ κομνίζου». ¹³ Ἐπειθὴ, ἄριπὸν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν μὲ τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς κανένα ἀπὸ τὰ μὴ αἰσθητὰ, ὁ Θεὸς θέλει νὰ καταστήσῃ αἰσθητὴν τὴν θεῖαν του ἐνέργειαν διὰ μέσου αὐτῶν τῶν φαινομένων. Συνεπῶς, ὅταν ὁ δίκαιος ἔδοκιμασε κατὰπλήξιν καὶ ἔταραξε τὴν σκέψιν του ὁ φόβος καὶ ἡ ἐπιβούσα ἔκστασις τότε, λέγει, ἐλέγη πρὸς αὐτόν, Εἰπες, λέγει, πῶς θά γνωρίσω; Καὶ, ἀκόμη, ἠθέλησεν νά ἔχη κάποιαν ἀπόδειξιν διὰ τὸ πῶς ἐπρόκειτο νὰ κληρονομήσῃ τὴν γῶραν αὐτὴν. Νά, σοῦ δίδω καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Διότι χρειάζεται νά ἔχη μεγάλην πίστιν, B διὰ ν' ἀντιληφθῆς ὅτι ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ φέρω τὰ πράγματα εἰς οἰσιόδοσον τέλος καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχουν φθάσει εἰς ἀπελπιστικὴν κατὰστασιν. «Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἄβραμ. Πρέπει νὰ μάθῃς καλῶς, ὅτι οἱ ἀπόγονοί σου θά γίνωσιν παροικούντες εἰς ξένην γῶραν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι θά ἔχουν αὐτοὺς ὡσαν θούλους, θά τοὺς κοκοποιήσουσιν καὶ θά τοὺς ἐξευτελίσουν ἐπὶ τετρακῶσια ἔτη. ¹⁴ Τὰ θῶνα δὲ εἰς τὸ ὅποιον θά γίνωσιν δοῦλοι, θά τὸν ταμωρήσω ἐγὼ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ θά ἔλθω ἐῶν εἰς τὴν Χαναάν μὲ πολλὰ ὑπάρχοντα». ¹⁵ Ὅσα ἐλέγησαν εἶνα πολὺ σοδαρά καὶ ἀ-

12. Ἐξ. 19, 18.

13. Γεν. 108, 39.

14. Εἰς τὸ Ἐξ. 19, 40 ἀναγράφεται ὅτι μετὰ παρελευσιν υπερνοστον φράσσεται ὁσὸν «ἐξῆλθεν ἡ δόξα τοῦ Κυρίου». Κατὰ ποῖον τρόπον συμβέβηκεν ἡ ἐπέκστασις διαφορά; Ἐν προκειμένῳ δύο γινώσκαι ὑπάρχουν. Κατὰ τὴν πρώτην, ὁ ἀριθμὸς τετρακῶσια ἔτη ἀναφέρεται διὰ τὸν ἀποστόλῳ μωσῆ, ἐνδὲ κατὰ τὴν δεύτεραν ὁ ἀριθμὸς τετρακῶσια φράσσεται ἔτη ἡλικίας τῶν ἀκριβῆ ἀριθμῶν τῶν ἐτῶν. Συγκεκριμένως 25 ἔτη παραμονῆς τοῦ Ἄβραμ εἰς τὴν γῆν Χαναάν μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰσαὰκ, 60 ἔτη τοῦ Ἰσαὰκ μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰακώβ, 130 ἔτη τοῦ Ἰακώβ μέχρι τῆς συνειρήσεως τοῦ μετὰ τὸν φερόν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐν συνόλῳ 215 ἔτη. Ἐὰν ἀναφεροῦνται αὐτὰ ἀπὸ τὰ 480, ὑπολείπονται 695 ἔτη, τὰ ὅποια περιλάθον ἀπὸ τὴν συνειρήσιν τοῦ φερόν μετὰ τὸν Ἰακώβ εἰς τὴν Αἴγυπτον μέχρι τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου. Συνεπῶς, ἡ φράσις «ἐν γῆ ἔτη 130» πρέπει, συμπληρῶντες πρὸς τὰ ἐν Γεν. 8, 17 λεγόμενα, ν' ἀποδοθῆ ὅτι μόνον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Χαναάν. Δηλαδή, ἡ χρονολογία μὴ ἐρχεται ἀπὸ τὴν αἰσθησὶν τοῦ Ἄβραμ εἰς τὴν Χαναάν, ἢ ὅποια ἔγινε κατὰ τὸ ἴσον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Κατὰ τὴν δεύτεραν γινώσκαι, ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκεν ὁσάκις διὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξόδου των ἐκ τῆς Αἴγυπτου, ἀλλ' ἔδωκε μόνον διαθήκην.

15. Γεν. 15, 19-18.

παιτούν νεανική ψυχήν, 376 Α ή όποια πετῆ και ἔγκαταλείπει όλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Πράγματι, και ἔν δόκημῃ ὁ πατριάρχης εἶχε ψυχήν γενοίαν, ἀνδρείαν και εὐσεβή, δλ' αὐτὰ ἦσαν ἀρκετὰ νά τοῦ προκαλέσουν σύγχυσιν και ταραχήν. «Ἦρξαι νά μάθῃς», λέγει, «ὅτι οἱ ἀπόγονοί σου θά ζήσουν παροικούντες εἰς ξένην χώραν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι θά ἔχουν αὐτούς ὡσανύ δούλους, θά τοὺς κακοποιήσουν και θά τοὺς ἐξευτελίξουν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη. Τὸ ἔθνος δὲ εἰς τὸ ἄπειρον θά γίνουσι δούλοι, θά τμηρήσω ἐγώ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ θά ἔλθουν ἐδῶ με πολλὰ ὑπάρχοντα».

Μὴ ἀπορῆς, λέγει ὁ Θεός, ἐξετάζων τὸν ἑαυτὸν σου τὸ γῆρας σου, τὴν στειρώσιν τῆς Σάρκας και τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας, και μὴ νομίσης ὅτι εἶπαι κάτι τὸ ἀδόνατον, ἐπειδὴ σοῦ ὑποσχέθη Ἐ ὅτι εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θά δώσω τὴν χώραν αὐτήν. Δὲν σοῦ προλέγω μόνον αὐτὸ, ἀλλ' ἀκόμη, ὅτι οἱ ἀπόγονοί σου θά ἀχθῶν αἰχμάλωτοι εἰς ξένην χώραν. Και δὲν εἶπαν ὅτι θά δειγῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε ἠνώμασε τὴν χώραν, ἀλλὰ λέγει: «εἰς ξένην χώραν». Ἐκεῖ θά γίνουσι δούλοι και θά ὑποστοῦν μεγάλην ταλαιπωρίαν και θά θασανουθοῦν ὅχι εἰς ὀλίγον χρόνον, οὔτε ἐπὶ ὀλίγα ἔτη, ἀλλὰ ἐπὶ τετρακόσια ἔτη. Ἐγὼ θά λάθω ἐκδικησῶν εἰς αὐτούς και τὸ ἔθνος ἐκεῖνο πού θά τοὺς υποδουλώσῃ, θά τὸ κρίνω ἐγὼ και τοιοῦτοστράτως θά τοὺς κάνω νά ἐπανέλθουν ἐδῶ με πολλὰ ὑπάρχοντα. Ὁ Συγχρόνως, δηλαδὴ, προέλεγεν εἰς τὸν Ἄβραμ με ἀκριβείαν ὅσα θά συνέβαιναν εἰς τὴν συνέχισιν, ὑπονωσόμενος και τὴν υποδουλώσιν και τὴν κάθοδον εἰς τὴν Αἴγυπτον και τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν θά ἐδοκίμαζον οἱ Αἰγύπτιοι εἰς αἰτίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν, και τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐπάνοδον των. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ὑποδεικνύει εἰς αὐτὸν ὅτι τὰ θαυματοῦσά γεγονότα δὲν θά συμβοῦν μόνον εἰς αὐτὸν και θά πραγματοποιηθοῦν ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεός, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἴδιον θά συμβαῖνῃ και εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Αὐτὰ, λοιπόν, λέγει, σοῦ τὰ εἶπα, ὡστε, παστοῦ ν' ἀποδάνῃ, νά εἶσαι εἰς θέσιν νά γνωρίζῃς ὅσα θά συμβοῦν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου. «Σὺ δὲ ἀποθνήσκων», λέγει, «θὰ μεταθῆς πρὸς τοὺς προπάτοράς σου, Ὁ ἀφοῦ φθάσῃς εἰς εὐτυχημένα γερᾶματα». Δὲν εἶπε ὁ ἀποθνήσκων, ἀλλὰ «θὰ μεταθῆς», ὡσανύ νά ἐπρόκειτο ν' ἀποθνήσκῃ και νά ὀπάγῃ ἀπὸ τὴν μίαν πατρίδα εἰς τὴν ἄλλην. «θὰ μεταθῆς», λέγει, «πρὸς τοὺς

16. Γεν. 15, 16. Τὸ προκαίμενον χωρίον ὁμιλεῖ δὲ μίαν πᾶσαν τὰς ἀφοῦ περιέτασιν τῆς γῆς.

προπάτοράς σου», ἔνοον ἄχι τοὺς κατὰ σάρκα, δεδαιώς. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν αὐτὸ, ἀφοῦ ὁ πατέρας του ἦτο ἀπίστος και δὲν ἐπετρέπετο ὁ πιστὸς πατριάρχης νά ὀπάγῃ εἰς τὸν ἴδιον με ἐκείνον τύπον; Διότι «ὀπάγῃ», λέγει, «μεγάλῃ ἀπόστασις μεταξύ μας». Τότε διὰ ποῖον λόγον εἶπε «πρὸς τοὺς προπάτοράς σου»; Μά, ὑπαινωσόμενος τοὺς θεαίους ἐκείνους, ὅπως εἶναι ὁ Ἄβελ, ὁ Νῶε, ὁ Ἐνώχ και ὅλοι οἱ ἄλλοι δίκαιοι πού ἔζησαν μαζί μ' αὐτούς.

Ἄφοῦ φθάσῃς εἰς εὐτυχημένα γερᾶματα. Πιθόνον, ὡμως, νά ἐρωτήσῃ κάποιος. Καὶ ποῖα εἶναι τὰ εὐτυχημένα γερᾶματα, Ἐ τὸ νά περῶσῃ τὴν ζωὴν του διὰ μέσου τῶσαν θλίψεων; Μά, μὴ ἐλλέπῃς μόνον αὐτὸ, ἀνθρωπε. Ἄλλὰ συλλογίσου και τὴν κατὰ καιροῦς λαμπρότητά του και πόσον ἐνδοξος ἔγινεν αὐτὸς πού ἦτο ξένος, πού δὲν εἶχε πατρίδα, πού δὲν εἶχε οἰκίαν, και πόσῃν φροντίδα ἀδείκνυεν ὁ Θεός εἰς αὐτὸν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Λοιπόν, νά μὴ κρίνῃς τὰ πράγματα συμκρίτως πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις, οὔτε νά θεωρῆς ὅτι εὐτυχημένα γερᾶματα σημαίνει νά ζῆς εἰς τὴν τρυφήν και τὴν πολυφωγίαν, ν' ἀπακτῆς πλοῦτη, πλήθος ὑπηρετῶν και ἀγέλας ἀπὸ δούλους. 377 Α Αὐτὰ, δεδαιώς, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νά δημιουργήσουν εὐτυχημένα γερᾶματα, ἀλλ', ἀντιθέτως, ἡμπαροῦν νά προσάψουν και μεγάλην κατηγορίαν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος, ἂν και εἶναι γερῶν, δὲν ζῆ με σωφροσύνην, οὔτε, ἐνῶ εὐρίσκειται εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, σκέπτεται κάτι ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν ἱκανοποιεῖ τὴν κοιλίαν του και ἐπιδίδκει τὰ συμπόσια και τὰς μέθας, καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται μετ' ὀλίγων νά τοῦ ζήτηθοῦν εὐθῶναι: εἰ δλ' αὐτὰ. Αὐτὸς, ὡμως, πού ἔζησεν ἐναρτέως, αὐτὸς, πράγματι, ἀποθνήσκει, ἀφοῦ φθάσῃ εἰς εὐτυχημένα γερᾶματα, και λαμβάνει τὰς ἀμοιβὰς και τὰς ἀνταποδόσεις διὰ τοὺς κόπους πού ὑπέμεινεν ἐπὶ τῆς γῆς. Δι' αὐτὰ λέγει: αὐτὰ θά συμβοῦν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου, ἐνῶ εὐθῶν' ἀποθνήσκῃ, ἀφοῦ φθάσῃς εἰς εὐτυχημένα γερᾶματα.

Ἐ Σκέψου πάλιν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, ὅτι και αὐτὰ ἦσαν ἀρκετὰ διὰ νά ταραξοῦν τὴν σκέψιν τοῦ πατριάρχου, ἂν δὲν ἦτο μεγάλη ἡ ἀνδρεία του και ὑπερβολικὴ ἡ θεοσέβειά του. Ἀσφαλώς, ἂν ἦτο κάποιος ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους ἀνθρώπους, θά ἔλεγεν. Διὰ ποῖαν αἰτίαν μοῦ ὑπεσχέθης ὅτι θά παλλοπλασιάσῃς τοὺς ἀπογόνους μου, ἀφοῦ πρόκειται νά ἀντιμετωπισοῦν τόσους κινδύνους και νά γίνουσι δούλοι διὰ τῶσαν μεγάλο χρονικὸν διάστημα; Ποῖα ἡ

17. Λευ. 16, 26.

ἀφ' ἑλείας δι' ἑμένα· Ἄλλ' ὁ δίκαιος δὲν ἀσκήθη τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλ' ὡσαν εὐγνώμων ὑπηρέτης ἡγάπα ὁ,τι τοῦ ἐβιδεν ὁ Θεὸς καὶ ὁ,τι ἐφαίνεται καλῶν εἰς τὸν Θεὸν αὐτὸ ἤρεσε καὶ εἰς αὐτόν.

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ φανερῶναι καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπιστροφῆς ἐκ τῆς δουλείας. Ἐ Διότι, ὅταν ἀνεκέρθη εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἔτων, καθάρισεν αὐτὸν εἰς τετρακόσια ἔτη. «Οἱ ἀπόγονοί σου κατὰ τὴν τετάρτην γενεάν θὰ ἐπιστρέψουν ἐδῶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ξένῃ χώρα δουλείας τῶν.»¹⁸ Ἄλλ' ἐδῶ ἴσως κάποιος θὰ διατυπώσῃ τὴν ἀπαρίαν, διατὶ εἶπεν ὅτι θὰ μείνουν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη δούλοι, ἐνθ' οὐτε τὰ μισὰ δὲν ἔμενον εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μὰ, δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν, ὅτι θὰ περάσουν τετρακόσια ἔτη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' εἶπεν «εἰς ξένην χώραν», ὡστε νὰ καταστήθῃ δυνατὸν νὰ συνυπολογισθῇ εἰς τὰ ἔτη τῆς παρομονῆς τῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ὁ χρόνος ποῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Ἄβραμ ἔλαθε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν Χαροάν. Δι' αὐτὸ, δεδαίως, ἡ Γραφὴ μᾶς ἐγνωστοποίησε καὶ τὴν ἡλικίαν του, ὅταν εἶπεν ὅτι ἤτο ἐβδομήκοντα πέντε ἔτων.¹⁹ Ἐ καθ' ἦν στιγμὴν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Χαροάν. Ἐάν, λοιπὸν, κανένας ἐπιθυμῇ νὰ μετρήσῃ τὰ ἔτη ποῦ μεσολαβοῦν ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ μέχρι τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ὁ φοιθμός τῶν ἔτων εἶναι ὀρθός.²⁰ Ἄλλὰ καὶ κάτι ἄλλο εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι, δηλαδὴ, ὁ Κύριος, ἐπειδὴ εἶναι φιλόανθρωπος καὶ δίδει τὰς τιμωρίας ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐυνάμεις μας, ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν ἐξουλιχθῆ ἀπὸ τὰ δόσανα τῆς δουλείας καὶ ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐφέροντο μὲ μεγάλην σκληρότητα πρὸς αὐτούς, ἐτιμώρησεν αὐτούς πρὶν νὰ δλοκληρωθῇ ὁ καθωρισμένος χρόνος καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἐλευθερίαν. Ἐ Διότι ἔχει αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν συνήθειαν ὁ Κύριος, ἐπειθὴ διὰ μέσου δλων τῶν ἐνεργειῶν του ἐπιδικᾷ τὴν Ἰσθὴν μας σωτηρίαν, καὶ, ἐάν μᾶς ἀπειλήσῃ μὲ κάποιαν τιμωρίαν, ὅταν ἡμεῖς θελήσωμεν νὰ δεῖξωμεν εὐλακρινὴ μετάνοιαν, ἀνακαλεῖ τὰς ἀρχαῖκὰς του ἀποφάσεις. 378 Α. Καὶ ἀντιθέτως, ἐάν πάλιν ὑποσχεθῇ νὰ μᾶς δώσῃ κάποιο ἀγαθὸν καὶ ἡμεῖς δὲν κάνωμεν ὁ,τι ἐξαρτάται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε οὐτε ὁ ἴδιος δὲν φέρεἰ εἰς πέρας τὰς ὑποσχέσεις του, διὰ νὰ μὴ γίνωμεν τριουτοτρόπως χειρότεροι. Καὶ ὅλα αὐτὰ γενικῶς, ὅσοι εἶναι

φιλότεμοι περὶ τὴν ἀνάγκωσιν τῶν θεῶν Γραφῶν θὰ ἤμπορέσουν νὰ τὰ εἴρουν εἰς αὐτάς.

«Οἱ ἀπόγονοί σου», λέγει, «κατὰ τὴν τετάρτην γενεάν θὰ ἐπιστρέψουν ἐκ τῆς ἐν τῇ ξένῃ χώρα δουλείας τῶν. Δὲν θὰ ἐπιστρέψουν ἐνωρίτερον, διότι οἱ κάκιοι τῶν Ἀμορραίων δὲν ἔχουν συμπληρωθῆ ἀκόμη διὰ νὰ τιμωρηθῶν.»²¹ Τότε, λέγει, θὰ εἶναι καιρὸς, ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ ἀπόγονοί σου νὰ ἀδηγηθῶν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ κάκιοι καὶ αὐτῆς τῆς περιοχῆς νὰ τιμωρηθῶν διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν τῶν καὶ νὰ ἐκδικηθῶν ἀπὸ τὴν χώραν. Καὶ τὰ δύο, λοιπὸν, θὰ γίνων εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, δηλαδὴ, καὶ τῶν ἀπογόνων σου ἡ ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐκδίκησις αὐτῶν ἐδῶ (τῶν Ἀμορραίων). Β. «Διότι», λέγει, «δὲν ἔχουν συμπληρωθῆ ἀκόμη οἱ ἀμαρτίαι τῶν.» Ὡσάν νὰ εἴπῃ κάποιος, Δὲν ἔχουν ἀκόμη διαπράξει τόσον πολλὰ ἀμαρτήματα, ὡστε νὰ ὑποστοῦν τόσην μεγάλην τιμωρίαν. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ Κύριος εἶναι φιλόανθρωπος ὅχι μόνον δὲν δίδει τιμωρίας μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς κάκιας, τὰς ὅποιας ἔχομεν διαπράξει, ἀλλὰ πολὺ μικρότερας. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν φέρεται μὲ μακροθυμίαν μεγάλην, ὡστε μόνον τῶν μὲ τὰς ἀμαρτίας τῶν νὰ προκαλέσων τὴν τιμωρίαν τῶν, χωρὶς νὰ ἔχουν κομμίαν δικαιολογίαν.

Ἐ Ἔβαστε, ὅτι ὁ Θεὸς τὰ ἀνεκαίνωσεν ὅλα μὲ ἀκρίβειαν εἰς τὸν πατριάρχην, ὡστε νὰ ἐνωσχῆ τὴν πίστιν του ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ νὰ ἔχη τὴν δεδαίτητα ὅτι ὅσα ἐλέχθησαν εἰς αὐτὸν θὰ ἐπαληθεύσων ὀπωροθήποτε καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ἀκόμη, ν' ἀπακτήσῃ στοθεράν πίστιν ἀπὸ ὅσα τοῦ ἐλέχθησαν καὶ τοιαυτοτρόπως ἀναγκαίως νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ὁ,τι ἀναφέρεται εἰς αὐτόν. Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ ὠλοκληρώθη ἡ πρόρρησις καὶ ἔλαθεν ὁ πατριάρχης ἱκανοποιητικὴν ἀπόδειξιν τῶν ἐνεργειῶν ποῦ ἔλαθεν ὅταν ὁ ἦλιος ἔβυεν, ἦναψε μίαν φλόξ καὶ ἐφάνη κάμινος νὰ καπνίζῃ καὶ λαμπράδες πυρός,²² οἱ ὅποιοι ἐφάνησαν διὰ μέσου τῶν τεμαχισθέντων ἰζώνων.²³ Ἐ Ἐφάνη-

21. Γεν. 15, 16. Ἐπῆρσαν, δηλαδὴ, ἀκόμη αἰσθεῖς εἰς τὴν περιοχὴν. Ἐ ἄλλου, ὅσα δίκαιοι αἴψων τὴν πόλιν κατὰ τὰ ἐν Γεν. 18, 32 λεγόμενα. Ἐπῆρσαν ὁ Μελχισεδεκ, ὁ βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς, καὶ ὀπωροθήποτε καὶ ὅλοι οἱ πτωχοὶ τοῦ ἐκ ἦσαν θείου μ' αὐτόν.

22. Ἐφάνη, δηλαδὴ, κλίμακος ἐκ τοῦ ὅπου ἀπῆρχοντο οὗτοι κατὰ λαμπρότην καὶ κενό, τὰ ὅποια εἶναι σφόδρα φαιενόητος καὶ τοῦ μυστηρίου τρόπου, διὰ τῶν ὅποιον ὁ Θεὸς ὠβερεθῆ τὸν κόσμον. Ὁ,τι αὐτὰ θῆλσαν τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ (Ἐβδ. 13, 21).

23. Γεν. 15, 17. Ἡ δεικτικὸς τῶν λαμπρότων διὰ μέσου τῶν τεμαχίων τῶν ἰζών σημαίνει τὴν δεικτικὸν τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ τῆς

18. Γεν. 15, 16.

19. Ἰβρί. Γεν. 12, 4.

20. Εἰσὶν σημειώσιν 14 τῆς παραφρᾶς ὀμιλίας.

σαν, λοιπόν, φλόξ, κάμινος και λαμπάδες διά να γνωρίση ὁ δίκαιος τὴν ἔγκυρότητα τῶν συνθηκῶν και ἀντιληφθῆ τὴν ἐνέργειαν τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐγίναν τὰ πάντα και ὠλοκληρώθησαν, ἡ δὲ φωτιά κατέκαυσε τὰ θυσιασθέντα ζῆλα, τότε, λέγει, «Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔδωκεν ὑπόσχασιν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἄβραμ λέγων εἰς τοὺς ἀπογόνους σου διὰ δῶμα τὴν γῆν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου τῆς Μεσοποταμίας.⁸⁴ Ἐπίσης θὰ δώσω εἰς σὰς τοὺς λαοὺς⁸⁵ τοὺς Κινοίους,⁸⁶ τοὺς Κενεζαίους,⁸⁷ τοὺς Κεζιμναίους,⁸⁸ τοὺς Χετταίους,⁸⁹ τοὺς Φερεζαίους,⁹⁰ τοὺς Ραφαίμ,⁹¹ τοὺς Ἀμιορραίους, τοὺς Χαναναίους, τοὺς Εδδαίους, τοὺς Γεργσαίους και τοὺς Ἰεουσαίοις.⁹² Ἐ Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον καθιστῆ δεδαίαν τὴν ὑπόσχεσιν σου τοῦ διδοῦ με ὅσα τοῦ λέγει εἰς τὴν συνέχεσιν, «Ἐδωκεν, λέγει, ὁ Κύριος ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Ἄβραμ λέγων εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν γῆν αὐτὴν. Ἐπειτα, διὰ νὰ ἡμπαρῆσῃ ὁ δίκαιος νὰ σχηματίσῃ μίαν ἰδέαν τοῦ πόσον θὰ ἀπλωθῶν και θὰ πολλαπλασιασθῶν οἱ ἀπόγονοί του ἀπὸ τοῦ πλάτος τῆς χώρας και τὴν ἔκτασιν τῶν συνόρων αὐτῆς λέγει: «Ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου» τὴν ἔκτασιν, λέγει, θὰ καταλάβουν οἱ ἀπόγονοί σου. Πρό-

ἐκπύρωσιν τῆς διαθήκης.

84. Ἰσταθὲς ἐρῶνται τὰ ἅρτα τῆς μελλούσης νὰ δοθῆ συμφώνως πρὸς τὴν θέσιν ὑπόσχεσιν γῆς νοτιοδυτικῆς διὰ τοῦ Νείλου ποταμοῦ ἕξ διὰ τοῦ μέσου τῆς ἁγῆς ἀγροῦς ἀπὸ Παλαιστίνης εἰς τὴν Αἴγυπτον. διὰ τοῦ ποταμοῦ θὰ ἴδωμεν ἡμετέρας ἀποκαταστάσεις.

85. Ἄλλο τὸν Κεζιμνίαν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καθορίζεται τὸ ἐκτεταμένον τῆς χώρας αὐτῆς και οἱ λαοὶ τοὺς ἐπίσης θὰ ἴδωμεν.

86. Κινοίται ἢ Καναίται κατὰ τὴν εἰρηνηστικὴν τὴν ἰστορίαν τοῦ Ἰορδάνου και ἀνήκον εἰς τοὺς Μεδιανίτας. Ὁ πονηρὸς τοῦ διεβόλου Ἰσθὸρ ἦτο Καναίτης.

87. Κενεζαίται πρόκειται κατὰ πλάτος καθενόστης διὰ μεταγενέστερον λαόν, καταγόμενον ἀπὸ τὸν ἔθνον τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐν προκειμένῳ μάλλον συγχέεται με τῆς Ηεβραίων.

88. Κεζιμνίται ἴσως καταστῶν εἰς τὸ νότιον τμήμα τῆς Χαναάν, μάλλον ἀρδικῆς προελεύσεως.

89. Χετταίται ἕως ἀπὸ τοῦ πλεον ἑβραϊτικῆς λαοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἰστορίας, κατέχον ἐξάρχουσαν θέσιν εἰς τὴν ἰστορίαν τῆς Ἀνατολῆς, πλησίον τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Μεσοποταμίων και τῶν Ἰσραηλίων, μάλλον Ἀσιατικῆς καταγωγῆς.

90. Φερεζαίται Πηλεθὶν κατέχον μέρη τῆς νοτιῆς Παλαιστίνης.

91. Ραφαίμ πρόκειται μάλλον διὰ τοὺς Ζαζιμῆμιν, κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν Δευτέρ. 2, 20 ἔξ.

92. Ἰεουσαίται οἱ κάτοικοι τῆς Ἰερουσῆ, τῆς ἀνομιματικῆς ἐν συνείδησιν Ἰερουσαλῆμ. Ἀπετέλειον ἐπισημνὸν ζυγαρικὸν κλάσιν, ὁ ὁποῖος ἀφαιρούμενος πρὸς τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ.

σεξε μὲ ποῖον τρόπον διὰ μέσου ὄλων αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπιθυμῆ νὰ δεῖξῃ εἰς τὸν πατριάρχην τὸ πόσον πολὺ θὰ ἀφῆρῶν οἱ ἀπόγονοί του. Παραπάνω, δηλαδῆ, τοῦ εἶπεν ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θὰ εἶναι ἀναρίθμητοι, ὡσὸν τὸ πλῆθος τῶν ἀστερων τοῦ οὐρανοῦ, ἔδω δὲ τοῦ ἐφανείωσεν και τὸ μήκος τῶν συνόρων τῆς χώρας, τὴν ὅποιαν θὰ κατελαμβάνον αὐτὸι, ὡστε και ἀπὸ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς ν' ἀντιληφθῆ τὸ πόσον θὰ ἐπολλαπλασιασθῶν εἰς τὸ μέλλον οἱ ἀπόγονοί του.⁹³ Α Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ και μνημονεύει κεχωρημένως τὸ κάθε ἔθνος, ποῦ θὰ ἔδιδεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπογόνων του, διὰ νὰ παράσχη περισσότεράς λεπτομερείας εἰς τὸν δικαίον. Καὶ ἐνθ' ἰδοῦμεν τὸσον μεγάλα ὑπόσχεσιν ἡ Σάρα ἔμεινον ἀτακτος και τὸ γῆρας τῆς ἐπεξέτεινετο, διὰ νὰ δώσωμιν μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς πιστεύσεως των και ἀντιληφθῶν τότε και τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀδυναμίαν και τῆς θείας δυνάμεως τὸ μέγεθος.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ δώσω μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὴν ἀμιλίαν μου, ἀφοῦ σταματήσω εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς διηγῆσεως, Β σὰς παρακαλῶ νὰ γίνετε μιμηταὶ τοῦ πατριάρχου. Διότι σκέψου, ἀγαπητέ, πόσην ἀμοιβὴν ἔλαβε διὰ τοὺς λόγους ποῦ εἶπε πρὸς τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδόμων.⁹⁴ Ἡ μάλλον δι' ἄλην ἐκεῖνην τὴν ἀρετὴν, τὴν ὅποιαν ἐδείξε καθ' ἄλην τὴν ζωὴν του, καὶ, ἀκόμη, οὐκ εἶχε μὲ πόσην συγκρατάσει συμπεριεφέρετο πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, δεκνύων πρὸς ὄλους ἡμᾶς τὸ μέγεθος τῆς μεγαλοδορίας του με ὅσα ἔκωνε εἰς τὸν πατριάρχην και ὅτι, ἐάν ἡμεῖς προφθάσωμιν και βεβῶμεν ἔστω και μικρὸν ἔργον ἀρετῆς, δὲν παραβλέπει οὐκ εἰς τὸ ἐλάχιστον, ἀλλὰ μᾶς ἀμείβει με μεγάλας δωρεάς, ἀρκεῖ μόνον νὰ δεῖξωμιν εὐλικρινῆ πίστιν, ὅπως ἀκριθῶς ὁ δίκαιος αὐτός, Γ χωρὶς ποτὲ νὰ ταρσσοῦται ὁ νοῦς μας, ἀλλὰ νὰ ἔχωμιν σταθερὰν και ἀμετακίνητον ἀπόφασιν. Διότι και ὁ πατριάρχης ὑπ' αὐτάς τὰς προϋποθέσεις προέδωκεσαν. Ἀκούσε, δεδαίως, τὸν μακάριον Παῦλον νὰ διακηρύσσει τὴν πίστιν, τὴν ὅποιαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔδειξεν ὁ Ἄβραμ. Λέγει, λοιπόν, «Ἐξ αἰτίας τῆς πιστεύσεως του και νὰ ὑπάγη εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ κληρονομίαν. Καὶ ἐδῆκε, χωρὶς νὰ γνωρίσῃ ποῦ πηγαίνει,⁹⁵ ὑπενωμίζων εἰς ἡμᾶς ἐκεῖνον ποῦ εἶπεν ὁ Θεός, δηλαδῆ: «Φύγε ἀπὸ τὴν πατριδα σου και ἔλα εἰς χώραν, τὴν ὅποιαν

83. Ἠβραϊκ. Γεν. 14, 22-24.

84. Ἠβρ. 11, 8.

θά σοῦ ὀρίων». ⁸⁵ Εἶδες σταθεράν πίστιν; Εἶδες εὐκρινῆ ψυχὴν; Αὐτὸν ἄς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἄς φύγωμεν ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐπιγείου ζωῆς μετὰ τὴν σκέψιν καὶ τὴν προθυμίαν **D** καὶ ἄς βαδίσωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν. Εἶναι, θεαίως, δυνατόν αὐτὸ, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀκολουθήσωμεν δεκίον τὸν δρόμον, ἔστω καὶ ἂν εὐρισκώμεθα εἰς τὴν γῆν, ἀρκεῖ νὰ πράττωμεν ἔργα ἀξία τοῦ οὐρανοῦ, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἴμεθα προσκαλλημένοι εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὴν δόξαν τὴν ματαίαν τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀλλὰ νὰ περιφρονῶμεν αὐτήν καὶ νὰ δεκνῶμεν προθυμίαν διὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον. Ἄρκει νὰ μὴ ἀπασχολώμεθα μετὰ τὰς πολυτελεῖς ἐνδυμασίας καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀπορροφᾷ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἴδωμεν αὐτὸν τὸν ἑξωτερικὸν κόσμον νὰ τὸν μεταφέρωμεν εἰς τὴν φροντίδα διὰ τὴν ψυχὴν **E** καὶ νὰ μὴ ἀνεχώμεθα νὰ εἶναι γυμνὴ καὶ ἔρημος ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἀρετῆς. Ἄρκει νὰ περιφρονῶμεν τὰς ἀπολαύσεις, ν' ἀποφεύγωμεν τὴν γαστριμαργίαν, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὰ συμπόσια καὶ τὰ δεύματα, ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ὀλιγαρκεῖς σύμφωνα μετὰ τὴν ἀποστολικὴν προτροπὴν ποῦ λέγει: «Ὅταν ἔχωμεν τροφὰς καὶ ἐνδύματα νὰ ἀρκώμεθα εἰς αὐτά». ⁸⁶ Διότι, πρὸς μὲν, σὲ παρακαλῶ, ποῖον ὄφελειαν ἔχομεν ἀπὸ τὰ περιττά, ὅταν ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν κινδυνεύη νὰ διαπραγῆ ἡ κοιλία μας ἢ χάνωμεν τὸ λογικόν μας ἀπὸ τὴν ἄμετρον οἰνοποσίαν; ἢ μήπως ἀπὸ τὰς αἰτίας αὐτὰς δὲν γεννῶνται ^{86a} ἅλα τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ κακά; Πράγματι, ἀπὸ ποῦ προέρχονται αἱ παντὸς εἴδους ἀσθένειαι καὶ στρεβλώσεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος; Μήπως δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι φορτῶνομεν τὸν στόμαχόν μας μετὰ περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Ἄπὸ ποῦ προέρχονται αἱ μοιχεῖαι, αἱ πορνείαι, αἱ ἀρπαγαί, αἱ πλεονεξίαι, αἱ φόνοι, αἱ ἡσταιεῖαι καὶ ἂν γένει ἡ διαφθορὰ τῆς ψυχῆς; Μήπως δὲν εἶναι αἰτία τὸ γεγονός ὅτι ἐπιθυμοῦμεν σφόδρα τὸ ὑπερβολικὸν ἀντὶ τοῦ συμμετρου; Διότι ὅπως ὁ Παῦλος κοθύρασεν ὡσὺν αἰτίαν ἴδιαν τῶν κακῶν τὴν φιλοργυρίαν, ⁸⁷ ὁ καθ' ἑαυτὸν τρόπον δὲν θά πῆσῃ ἔξω κανένας, ἐὰν νομοῖται πηγὴν ἴδιαν τῶν κακῶν τὴν ἀμετρίαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔχωμεν περισσότερα ἀπὸ ὅσα μᾶς χρειάζονται κατὰ περίπτωσιν. Διότι ἐὰν δὲν ἐπιθυμῶ-

85. Ἰαν. 19, 1.
86. Α' Τιμ. 6, 8.
87. Ἰβρ., Α' Τιμ. 6, 10.

μεν τὴν ὑπερβολὴν εἰς τὴν τροφήν, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας σωματικὰς ἀνάγκας, τότε τὸ ἀνθρώπινον γένος θά ἀπηλλάσσεται ἀπὸ μεγάλης καταστροφῆς.

⁸⁸ Ἀλλὰ δὲν γνωρίζω κατὰ ποῖον τρόπον ὁ καθένας μας ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις του, ἀφοῦ προσεδλόγη ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς πλεονεξίας, εἰς καμίαν περίπτωσιν δὲν ἐπιδιώκει νὰ κινήθῃ ἐντὸς τῶν ὀρίων ποῦ προδιαγράφει ἡ ἀνάγκη, ἀλλ' ἀντίθετως πρὸς τὴν ἀποστολικὴν προτροπὴν, ποῦ λέγει, **C** ὅταν ἔχωμεν τροφὰς καὶ ἐνδύματα νὰ ἀρκώμεθα εἰς αὐτά, ^{88a} τοιοῦτοτρόπως ἡμεῖς ἐνεργοῦμεν γενικῶς, χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν ὅπ' ἔβην μας ὅτι ἔχομεν εὐθύναι καὶ θὰ δώσωμεν λόγον δι' ὅσα ἀποκτώμεν πέραν τῶν ἀναγκαίων, διότι δὲν διεχειρίσθημεν ὀρθῶς ὅ,τι μᾶς ἔδωσεν ὁ Κύριος. Διότι δὲν μᾶς τὰ ἔδωκεν διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν μόνον διὰ τὴν ἰδικήν μας ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσωμεν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων μας. Συνεπῶς, ποῖον συγχώρησιν ἀξίουν ἔκείνοι, οἱ ὅποιοι καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν φανερώνομεν μεγάλην ἄσκησιν καὶ φροντίδην νὰ ἐνδύονται μετὰ τὰ νήματα τῶν σκυλῶν ^{88b} καὶ τὸ χειρότερον ὑπερηφανεύονται δι' αὐτά, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ κοῦπτονται, νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ τρέμουσι. **D** Διότι ἐνδύονται αὐτὰ ὄχι ἐξ αἰτίας κάποιας σκοπιμότητος καὶ ἀναγκαιότητος, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἄσκειας καὶ τῆς κενοδοξίας, μετὰ σκοπὸν ἀντικειμενικὸν νὰ θαυμάσθωσι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀγορᾶς. Ἐνῶ ὁ συνάνθρωπός σου περιφέρεται γυμνός, χωρὶς νὰ ἔχη ὅτε ἓνα χονδρὸν ἐνδύμα νὰ φορέσῃ. Καὶ δὲν σοῦ κινεῖ τὴν συμπάθειαν ὅτε ἡ φυσικὴ συγγένεια, ὅτε ἡ συνειδησίς σου σὲ παρῶναι νὰ βοηθήσῃ τὸν συνάνθρωπόν σου, ὅτε ἡ εἰκόνα τῆς φοβερᾶς ἔκλεινης ἡμέρας, ὅτε ὁ φόβος τῆς καλοσείας, ὅτε τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων, ὅτε τὸ γεγονός ὅτι ὁ Κύριός μας θεωρεῖ ὡσανύ προσηπικὴν τοῦ εὐεργεσίαν τὴν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας προσφεραμένην βοήθειαν, ^{88c} ἔ' Ἀλλὰ ὡσανύ νὰ ἔχουν λιβνὴν καρδίαν καὶ νὰ εὐρισκῶνται ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινην φύσιν, τοιοῦτοτρόπως σκέπτονται πλέον, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς πολυτελοῦς ἐνδυμασίας ἔχουν ὑπερβῆ τὰ ἀνθρώπινα φυσικὰ πλαίσια, χωρὶς ν' ἀντιλαμβάνονται μετὰ πόσῃ εὐθύνην βαρύνουσι τοὺς ἑαυτοὺς των, μετὰ τὸ νὰ διαχει-

87a. Α' Τιμ. 6, 8.
88. Ἀηλοῦ, μετὰ τὴν ὁμοίαν.
88. Πρὸς. Ἰακ. 25, 40, 45.

ρίζονται κατά τρόπον κακὸν τὰ ἀγαθὰ, ποὺ τοὺς ἐνεπιστεύθη ὁ Κύριος, καὶ δὲν θέλουν νὰ δώσουν ἕνα μικρὸν μέρος ἀπ' αὐτὰ εἰς τοὺς συνδούλους των, ἀλλὰ τὰ ἀφίγνουν εὐχαριστῶς νὰ κατατρέγωνται ἀπὸ τοὺς σκώληκας καὶ τοιουτοτρόπως πλέον προετοιμάζουν ἀφθονωτέραν τὴν φωτιᾶν τῆς κολάσεως. Μὰ καὶ ἐν ἀκόμῃ οἱ πλούσιοι προσέφεραν εἰς τοὺς πτωχοὺς ὅλα ὅσα ἔχουν φυλαγμένα εἰς τὰς ἀποθήκας των, καὶ πάλιν δὲν θὰ ἠμπορέσουν ν' ἀποφύγουν τὴν κόλασιν διὰ τὴν σπατάλην ποὺ κάνουν εἰς τὰ ἐνδύματα καὶ εἰς τὰ φαγητὰ.³⁹ Ἄ Πράγματι, πῶς τιμωρίας δὲν εἶναι ἄξιοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι μὲ κάθε τρόπον ἐπαθώκουν νὰ ἀνδύονται συνήθως μὲ μεταξωτὰ ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ συγκεντρώνονται εἰς τὴν ἀγοράν, περιβαλλόμενοι χρυσοῦφανα ἐνδύματα καὶ ἐν γένει νὰ στολιζονται ποικιλοτρόπως, ἐνὶ ἀφίγνουν τὸν Χριστὸν γυμνὸν, χωρὶς νὰ ἔχη αὐτὸ τὴν στοιχειώδη τροφήν; Προσπόντων, θεβασίαι, ὁ λόγος αὐτὸς ἀρμόζει εἰς τὰς γυναῖκας. Διότι εἰς αὐτὰς δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν μεγαλυτέραν ἀγάπην πρὸς τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ὀψιαν καὶ τὴν ἴσιν νὰ φοροῦν μαζὶ μὲ τὰ χρυσοῦφανα ἐνδύματα τὰ χρυσὰ κοσμήματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος καὶ αἰσθάνονται μεγάλην υπερηφάνειαν δι' αὐτὰ. Ἔ Πες μου, σὲ παρακαλῶ, πόσον πτωχὸν τὰς κοιλίας ἠμποροῦσαν νὰ γέμισουν, πόσα γυμνὰ σώματα νὰ καλοῦσαν τὰ κοσμήματα μόνον ποὺ κρέμονται εἰς τὰ σῦττα τῶν γυναικῶν ματωσίως καὶ ἀσκόπως, χωρὶς νὰ παρέχουν κανένα κέρδος, παρὰ μόνον βλάβην καὶ ζημίαν προκαλοῦν εἰς τὴν ψυχὴν; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ δόξακαλος τῆς οἰκουμένης, ἀφοῦ εἶπεν ἔχοντες τροφὰς καὶ σκεπάσματα,⁴⁰ μετέφερε τὸν λόγον πάλιν πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ λέγει «θέλω οἱ γυναῖκες νὰ στολιζονται, ἀλλ' ἢ μὲ πλεξίματα τῶν μαλλίων των ἢ μὲ χρυσὰ ἢ μαργαριταρένια κοσμήματα ἢ μὲ πολυτελῆ ἐνδύματα». Ἐ Κύτταξε ὅτι δὲν θέλει νὰ στολιζονται καθ' ὑπερβολὴν, οὔτε νὰ φοροῦν χρυσὰ ἢ μαργαριταρένια κοσμήματα καὶ πολυτελῆ ἐνδύματα, ἀλλὰ τὸν πραγματικὸν στολισμὸν καὶ τὸν παρέχωμεν εἰς τὴν ψυχὴν, Ὁ λαμπρόντες τὴν ὀριότητα τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων, χωρὶς ν' ἀνεχώμεθα νὰ βλέπωμεν αὐτὴν ἑσπερημένην αὐτῶν, ρυπαρὰν, διψῶσαν, ἐνεδυμένην πτωχικῶς, νὰ λυώνη ἀπὸ τὴν πείναν, νὰ κρυσταλλῶν ἀπὸ τὸ ψῦχος. Πράγματι, ἡ φροντίς,

39α. Α' Τιμ. 6, 8.
40. Α' Τιμ. 2, 9.

ποὺ ἐποβλέπει εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς τὴν ἀσχημίαν ἀποδεικνύει καὶ ἡ τρυφή τῆς αὐτοῦ τὴν πείναν αὐτῆς φανερώνει καθὼς καὶ ἡ πολυτελής ἐνδυμασία τὴν γυμνότητα αὐτῆς παρουσιάζει. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος φροντίζει τὴν ψυχὴν του καὶ ἀποβίβει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ὀριότητα καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς, νὰ εἶναι προσκολλημένος εἰς τὰ ἐξωτερικὰ στολίδια. Ἐ Ὅπως πάλιν εἶναι ἀδύνατον ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐσωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν, μὲ τὸν καλλωπισμὸν τῆς ἐνδυμασίας καὶ τὰ χρυσὰ κοσμήματα, νὰ εἰδέξη καὶ τὴν ἐλαχίστην φροντίδα δι' αὐτὴν.

Πράγματι, εἰς ποίαν περίπτωσιν θ' ἀνεχθῆ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τοῦ εἴδους νὰ γνωρίσῃ κάτι ὅπῃ τὰ πρόπαντα ἢ νὰ κατανοήσῃ τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ἀφοῦ μίαν ὀραν ἐροῖ φθῆ ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καὶ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, σύρεται εἰς τὸ χῶμα, χωρὶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀνορθωθῆ, ἀλλὰ μένει διαρκῶς σκυμμένη, προσθέτουσα κάθε ἡμέραν ἀνυπολόγιστον βάρος ἀμαρτιῶν ἐπάνω της; Δὲν εἶναι τώρα δυνατόν νὰ παρουσιάσω μὲ τὸν λόγον ὅσα δυσάρεστα πράγματα δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτῆν, Ἐ ἀλλ' εἶναι ἀρκετὸν νὰ τὸ ἀφίσω αὐτὸ εἰς τὴν συνείδησιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτὰ, διὰ νὰ μᾶς εἴπουν πόσας βλάβεις ὀφίστανται κάθε ἡμέραν ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Δηλοσθῆ, ἡ ἐχάθη κάποιο χρυσὸν κόσμημα καὶ μεγάλη θύελλα καὶ ἀναταραχὴ ἔπειτα εἰς τὴν οὐκίαν ἢ κάποιοι ὑπέρτις ἔκλεψε ἑκάτι καὶ ἄλλο. Ἐπιστάλλονται εἰς μαστιγώσεις καὶ βασανιστήρια καὶ φυλακίζονται. Ἡ μερικοὶ ζηλόφθονοι τὰ ἤρπασαν καὶ ἀποτόμως τὸν ἐπεγύμνωσαν ἀπὸ τὰ πλοῦτη του, ὅποτε μεγάλη καὶ ἀδάστακτος εἶναι ἡ λύπη. Ἡ οἱ περιστάσεις τῶν πραγμάτων ἦσαν ἀντίθετοι καὶ τὸν ἔρραψον εἰς τέλειαν πτωχείαν, καὶ ἔκαναν τὴν ζωὴν του θαυριτέραν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ τέλος κάποιο ἄλλο σμιθᾶν δυσάρεστον τοῦ προσκάλεσε μεγάλην στενωχωρίαν.³² Ἄ Καί, γενικῶς, δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ συναντήσῃ τὴν ψυχὴν ἐκεῖνην, ἡ ὅποια ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς μὲ τὰ πράγματα αὐτὰ, νὰ εἶναι ἥσυχος καὶ ἀμεριμνος, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λείψουν τὰ κῆματα τῆς θαλάσσης οὔτε ν' ἀριθμηθῶν, ἐπειδὴ τὸ ἕνα διαδέγεται τὸ ἄλλο, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀριθμηθῶν καὶ αἱ παραχαί ποὺ γεννῶνται ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα.

Δι' αὐτὸ, σὺς παρακαλῶ, ν' ἀποφεύγωμεν τὴν πλεονε-

ξίον εις όλα τὰ πράγματα και τὴν προσπάθειαν νὰ ἔχωμεν περισσότερα ἀπὸ ὅσα μᾶς χρειάζονται. Διότι ὁ ἀληθινὸς πλοῦτος και ἡ ἀδαπάνητος περιουσία συνίσταται, ἂν ἔνός μὲν εἰς τὸ νὰ ἐπιδιώκωμεν ὅσα μᾶς χρειάζονται, ἂν ἔτρου δὲ εἰς τὸ νὰ διαθέτωμεν ὅπως πρέπει ὅσα περισσεύουν ἀπὸ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν μας. Β Πράγματι, ὅποιος ἐνεργεῖ τοιοῦτοτρόπως, οὔτε τὴν πτωχείαν φοβεῖται ποτέ, οὔτε δυσκολίας ὀφείσεται, οὔτε ταραχὴν δοκιμάσει, ἀλλ' εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰς συκαφαντίας, ἐλεύθερος ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας και, διὰ τὰ εἶναι γενικῶς, θὰ εὐρίσκειται εἰς διαρκῆ γαλήνην και θ' ἀπολαμβάνη ἡσυχίαν και μακαριότητα. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα και ἡ συκαφαντία εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἔχη τὴν εὐσπλαγγίαν τοῦ Θεοῦ και θὰ τοῦ χορηγήσῃ μεγάλη βοήθεια ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἐπειδὴ, δεδωμένος ἀπεδείχθη πιστὸς διαχειριστὴς τῶν χρημάτων τοῦ Κυρίου. Διότι λέγει: «Μακάριος θὰ εἶναι ὁ δούλος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον, ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριός του, θὰ τὸν εὕρῃ νὰ φέρεται και νὰ ἐνεργῇ φρονίμως και πιστῶς.»¹ Ἐ δηλαδὴ νὰ διανέμῃ τὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς συνανθρώπους, χωρὶς νὰ τὰ ἀποθηκεύῃ με ἰσχυρὰς θύρας και ἀσφαλιστικούς μοχλοὺς και νὰ τὰ παραχωρῇ ὡς τὴν τροφήν εἰς τοὺς σκώληκας, ἀλλὰ νὰ καλύπτῃ τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν και τοιοῦτοτρόπως νὰ ἀποδεικνύεται καλὸς και πιστὸς διαχειριστὴς τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ ὡς ὁ Κύριος, ὡς τὴν ἀποκομισην και τὸν μισθὸν τῆς καλῆς αὐτῆς διαχειρίσεως και ν' ἀξιώθῃ ν' ἀπακτησῇ και τὰ ὑποσχεμένα ἀγαθὰ, με τὴν χάριν και τὴν φιλοφρονίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα και συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐνίκει ἡ δόξα, ἡ δόνημις και ἡ τιμὴ, τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

41. Λοκκ. 12, 43.

382 D ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΟΓΔΩΗ

·Η ΣΑΡΑ, Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΜ, ΔΕΝ ΤΟΥ ΕΥΕΝΗΘΗΣ ΚΑΝΕΝΑ ΤΕΚΝΟΝ. ΤΗΝ ΔΕ ΣΑΡΑΝ ΥΠΗΡΤΕΥΑ ΜΙΑ ΑΙΠΗΤΙΑ ΔΟΥΛΗ, Ε ΟΠΟΙΑ ΕΜΟΜΑΖΕΤΟ ΑΓΑΡ.¹

Και πάλιν τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα παρακινεῖ τὴν γλώσσάν μου νὰ ἀμιλήσῃ διὰ τὰ γεγονότα ποῦ σχετίζονται με τὸν πατριάρχην. Καὶ νὰ μὴ παραξενευθῆτε, ἐπειδὴ ἀσχολοῦμεθα ἐπὶ τὰς ἡμέρας με τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, χωρὶς μέχρι σήμερα νὰ ἠμποροῦμε νὰ τὴν δλοκληρώσωμεν. Διότι εἶναι μεγάλη ἡ ἀφροσύνη τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἄβραμ Ε και τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων του δὲν ἠμπορεῖ καμμία ἀνθρωπίνη γλώσσα νὰ παραστήσῃ. Ἄσφαλώς, αὐτὸν τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐστεφάνωσε και ἐπήνεσε, ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπαινέσῃ κατὰ τράπον ἀντάξιον τῆς ἀρετῆς του; Καὶ ὅμως, μελανάτι αἱ ἰκανότητές μου δὲν ἔπορευον διὰ νὰ ἐπαινέσω ἀντάξια τὸν πατριάρχην, ἐν τούτοις, συμπῶνως με τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μου, ὡς παρουσιάσω τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ εἶς δδηγῆσαι νὰ θαυμάσετε και νὰ μιμηθῆτε τὴν ἀρετὴν του. Διότι, ὅπως ὀπίστε, ἡ θεοσεβία τοῦ πατριάρχου εἶναι ἰκανὴ νὰ φρονιμοποιήσῃ κάθε ἀνθρώπον και νὰ προσελκύσῃ πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὅποιον προσέξῃ τὴν ζωὴν τοῦ πατριάρχου.

Ἄλλὰ, ὡς παρακαλῶ, νὰ προσέχετε εἰς ὅσα εἶς λέγω, ὥστε και ἀπὸ τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα νὰ γνωρίσετε καλὰ τὴν εὐσεβῆ συμπεριφορὰν τοῦ δικαίου ἀνδρός. Διότι τὸ παραπάνω χωρίον εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ διδάξῃ ἄνδρας και γυναῖκα.² Ἄ νὰ ἔχουν μεγάλην ἀγάπην μεταξὺ των και νὰ κρατοῦν ἀδιδόσσατον τὸν συζυγικὸν δεσμόν, χωρὶς, οὔτε ὁ ἄνδρας νὰ φέρεται με τυραννικῶν

1. Ἀπὸ τὸ εἶναι μὴ ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι εἶχαν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀπὸ τὸν Ἄβραμ (Γεν. 12, 10).
2. Γεν. 16, 1. Ἐ ὅπως: «Ἄρα εἶναι ἀρετικῶς κατονομασθεῖς, εἰ σὺ ἐπὶ ἀπάγει ἡ γυναῖκα εἰς ἀπὸ τὸ εἶναι ὁδὸς εἰς τὴν Αἰγύπτου, και κατέχευε ἀπὸ τὴν Ἄραβιν.

τρόπον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ σὺν μέλῳ ἀδύνατον νὰ τὴν περιβάλλῃ μὲ μεγάλην συγκρατάσιν καὶ ἀγάπην, οὔτε, πάλιν, ἡ γυναῖκα νὰ ἐρίξῃ πρὸς τὸν ἄδρα, ἀλλὰ νὰ συναγωνίζωνται μεταξύ των εἰς τὸ ποῖος θὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τοῦ ἄλλου καὶ νὰ θεωροῦν ὑπεράνω ἑαυτῶν τὴν διατήρησιν τῆς μεταξύ των ἀγάπης. Ἐπιβάλλεται, ὁμῶς, νὰ σὺς ἐπιναλάθῃς τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς Γραφῆς, διὰ νὰ γίνῃ πῶς κατανοητὴ ἡ ἁδουκαλία. «Ἡ δὲ Σάρα», λέγει, «ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄδραμ δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον. Τὴν δὲ Σάραν ὠνόμαζεν ἡ Αἰγυπτία βούλη, ἡ ὅποια ὠνομάζετο Ἄγαρ». Πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ ἀγαπητέ μου, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἂν ἐνὸς μὲν τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ἂν ἄν' ἑτέρου δὲ τὴν μεγάλην πίστιν καὶ εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου, τὴν ὅποιον ἐξεβήλωνε πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰς ὑποσχέσεις ποῦ τοῦ ἐδόθησαν. Πόσας φορές, δηλαδή, τοῦ ὑπαχέθη ὁ Θεός, ὅτι εἰς τοὺς ἀπογόνους του θὰ δώσῃ σὺν κληρονομίαν τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ὅτι θὰ πολλαπλασιασθῶν τὸσον πολὺ οἱ ἀπόγονοί του, ὥστε νὰ παρομοιάζωνται πρὸς τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἀστέρων καί, ἐνῷ ἐδίδετον ὅτι καμμία ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις αὐτὰς δὲν ἐπραγματοποιεῖτο, ἀλλὰ παρέμειναν μόνον λόγια, ἐν τούτοις δὲν ἐταράσαστο τὰ μυαλό του οὔτε ἐκλονίζετο ἡ πεποιθῆσίς του, ἀλλ' ἔμενε σταθερός, ἐπειδὴ ἐπίστευεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχόμενου. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ τώρα ἡ Γραφὴ ἐτόνωσε τὸ σημεῖον αὐτό, ὅταν εἶπεν C «Ἡ δὲ Σάρα ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄδραμ δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον». Δηλαδή, τὸ ἐξῆς, σχεδὸν, μᾶς φωνιρῶναι μὲ τοὺς λόγους αὐτοῦς, ὅτι ὑστερα ἀπὸ δὲας τὰς ὑποσχέσεις αὐτὰς, ὕστερα ἀπὸ τὴν σύμφων τῶν συμφωνῶν, μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀποκτήσῃ ἀναριθμητὸν πλῆθος ἀπογόνων, ἐν τούτοις δὲν ἐδυσσώρει, δὲν καταλαμβάνετο ἀπὸ φθοῦν, ὅταν ἐδίδετο ὅτι καμμία ὑπόσχεσις δὲν ἐγένετο πραγματικότης, ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἴσαν τελείως ἀντίθετα. Δι' αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ λέγει, ὅτι: «Ἡ δὲ Σάρα ἡ γυναῖκα του δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον, διὰ νὰ ἀντιληφθῆς ὅτι τίποτε περισσότερο δὲν ἀπέκτησεν μετὰ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ τοῦ εἰθους, καὶ ἐπιπλέον ἡ στενωπὸς καὶ ἡ νέκρωσις τῆς μητρὸς τῆς Σάρας, ἴταν ἄρκετὰ διὰ νὰ ριψοῦν τὸν δικαῖον εἰς μεγάλην ἀπάρτιαν. B Ἄλλ' ὁ πατριάρχης δὲν εἶδε πλέον σημασίαν εἰς τὰ ἐμπόδια ποῦ προήρχοντο ἀπὸ τῆν φύσιν, ἀλλ' ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐφευρετικότητά τοῦ κυρίου καὶ ἀκόμη εἰς τὸ γεγονός ὅτι

ἴτο ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως καὶ ἤμποροῦσε νὰ εὐρῆ ἐξουδὸν ἐκεῖ ποῦ ὑπάρχει τελεία δυσκολία, καὶ σὺν εὐγνωμῶν δούλος, δὲν ἐρευνᾷ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον θὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ὑποσχέσεις, μὰ ὤφρηνε τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς τὴν ἀκατάληπτον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἴδιος ἐπίστευεν εἰς ὅ,τι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός. Δι' αὐτὸ λέγει ὅτι, παρὰ τὰς μεγάλας αὐτὰς ὑποσχέσεις, «ἡ Σάρα δὲν τοῦ ἐγέννησε κανένα τέκνον. Τὴν δὲ Σάραν ὠνόμαζεν ἡ Αἰγυπτία βούλη, ἡ ὅποια ὠνομάζετο Ἄγαρ».

Βεβαίως ἡ βεβαία Γραφὴ δὲν μᾶς ἀνέφερεν ἄσκοπα εἰς τὰ σημεῖον αὐτὸ τὴν βούλην, Ἐ ἀλλὰ τὸ ἔκανε αὐτὸ διὰ νὰ μᾶς μῶμεν ἀπὸ ποῦ εἶχεν ἀποκτήσει αὐτήν. Δι' αὐτὸ προσέθεσε καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ἴτο Αἰγυπτία, διὰ νὰ φέρωμεν εἰς τὴν μνήμην μας τὴν διήγησιν ἐκείνην καὶ νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἡ βούλη αὐτὴ ἴτο μίᾳ ὑπὸ ἐκείνης ποῦ τοῦ ἔδωκεν ὁ Φωραῖά, ὅταν ὁ Θεός τοῦ σὺμπαυτος τὸν ἐμύρωσεν ἀσάφρᾳ διὰ τὴν προσβλητικὴν του συμπεριφορὰν πρὸς τὴν Σάρραν. Αὐτὴν, λοιπόν, τὴν ἔφερε μαζί του ὁ Ἄδραμ, ὅταν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Παλαιστίνην. Συνεπῶς, δι' αὐτὸ ἡ βεβαία Γραφὴ μᾶς ἐγνώρισε τὸ ὄνομα τῆς καὶ τὸ ἔθνος ἀπὸ τοῦ ὅποιον κατήγετο αὐτή.³

Ἄλλὰ πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, ἔδο τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸ μέγεθος τῆς σωφροσύνης τῆς Σάρας, 384 A καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν ἀνέκφραστον πεῖθὸ καὶ τὴν ὑπακοήν. «Ἡ Σάρα περίλυπος», λέγει ἡ Γραφὴ, «εἶπε πρὸς τὸν Ἄδραμ, ὅταν ἐβρίσκοντο εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Ἰδοὺ, ὁ Θεός με ἔχει ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν. Ἐλα λοιπὸν εἰς ἐνωσιν μετὰ τὴν βούλην μου, δι' ἡ ἀποκτήσῃς τέκνον ἐξ αὐτῆς». Κύτταξε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς γυναίκος. Δὲν εἶπε τίποτε παρόμοιον, σὺν ἐκείνῳ ποῦ λέγει ἀργότερα ἡ

3. Πλέεσ σελ. 1 καὶ 2 τῆς παρούσης ἐκδόσεως.

4. Παν. III, 2. Ἐπὶ ἐπιπέδῳ τῆς βούλης γεννώμενα διὰ τοῦ κυρίου ἐπιφέρονται ἀπὸ γένου τῆς κυρίας. Πλέεσ Παν. 30, 3. Ἡ Σάρα εἰσέταται νὰ ἐκπαιρευθῆ ἡ βεβαία ὑπόσχεσις. Ἡ βεβαία ἡμεῖς ἀπὸ ὑπὸφρην αἰτία διαθήσεως δι' αὐτήν. Ὁ Θεός βεβαίως ὑποσχέσεως εἰς τὸν Ἄδραμ οὐδὲν ἐν 16. ὁ δὲν εἶχεν ὄψει τὴν Σάρραν ὡς μητέρα, ἀλλὰ μόνον τὸν Ἄδραμ ὡς πατέρα. Μολοντοί αἱ ἐπιπέδῳ αὐτῶν καὶ τὸν ἔσο ἔθνος ἀντίτερον χειρονομία ἀπὸ τῆς κυρίας καὶ τῆς βούλης ἀκόσως, ἐν τούτοις ἡ Ἄγία Γραφὴ δὲν φαίνεται νὰ ἐπιδικάζη αὐτὰς. Ἀντιθέτως εἶπε γὰρ διὰ τὴν κατὰ ἀποτελεσματικὴν ποῦ εἶχεν. Δι' ὅταν λέγονται εἰς τὸν στίχον 4 τοῦ παρόντος κεφαλαίου, εἶπε δηλαδή ἡ Ἄγαρ περιεφρόνησε τὴν Σάρραν, ὅταν ἠδοῦντο ὅτι ἐκεῖ ἔγγασε. Αὐτὴ ἴτο ἡ τιμωρία τῆς Σάρας διὰ τὴν εἶσιν ποῦ ἐδίδε πρὸς ἐκπαιρευθῶσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ. (Πλέεσ Ἰωὴλ Γενεωμοσύνης, ἐ.κ. σελ. 184).

Ραχήλ πρὸς τὸν Ἰακώβ. «Δός μου τέκνα, εἰ δὲ μή, θ' ἀποθάνω»⁵. Ἄλλὰ τί λέγει; ἂν Ἰσὺς, ὁ Θεὸς μὲ ἔχει ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν. Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως μὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν καὶ μοῦ ἀπειτέρησε τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, διὰ τὴν μὴ παραμείνῃς καὶ σὺ ἀτεκνὸς ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς μου στεριάσεως, ἀφοῦ ἐβράσας πλέον εἰς τὸ γῆρας. Β. «Ἐλα εἰς ἔνωσιν μετ' ἐμοῦ, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων ἐξ αὐτῆς». Μεγάλη καὶ ἀνεκφράστως ἡ εὐσέβεια τῆς γυναίκας. Διότι ποῖα γυναῖκα λέγει; τὰρα ἐπιστάτισε νὰ κήνῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν συμβουλήν εἰς τὸν σύζυγόν της, ἢ νὰ παρασχωρήσῃ τὸ κρεβάτι της εἰς τὴν δούλην της;

Εἶδες πόσον εἶναι ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε πάθους. Ὁ δὲ σκοπὸς καὶ ἐπιβίωσις των εἶναι ἕνας, νὰ μὴ παραμείνουν χωρὶς τέκνα. Ἄλλ' ἐφρόντιζαν νὰ εἰδῶν τὸν τρόπον συμφέρων μετ' ἐμοῦ καὶ τὴν χαρὰν ποῦ δίδουν τὰ τέκνα ν' ἀποκτήσουν καὶ τὴν μετὰ τῶν ἀγάπην καὶ εὐρίην νὰ διατηρήσουν ἀδόξαστον. Συλλογίσου, σὲ παρακαλῶ, ἐν προκειμένῳ τὴν ὑπερβολικὴν σφαιροσύνην C καὶ τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν τοῦ πατριάρχου. Διότι οὕτε συμπεριφέρετο σκληρὰ καὶ θάνασσα πρὸς τὴν σύζυγον του ἐξ αἰτίας τῆς ἀτεκνίας της, ὅπως κάνουν μερικὸι ἀνόητοι, οὕτε πάλιν ἐμεινῶντο ἢ ἀγάπῃ του πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἴδιαν αἰτίαν. Γνωρίζετε, δεσποῖς, γνωρίζετε ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ πρὸ πάντων εἰς πολλοὺς δούρας γίνεται: οἷα νὰ τοπιεῖν τὰς γυναῖκας των, ὅπως πάλιν καὶ τὸ ἀντίθετον⁶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ ἐκδηλώσῃσι μεγάλην ἀγάπην πρὸς αὐτάς, ἐπειδὴ, ὅπως δι' ὅλου ἀπερίοκτα καὶ ἀνόητα, ἀποβίβουν εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὴν ἀτεκνίαν καὶ τὴν εὐτεκνίαν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ ὅτι οὕτε ἡ συνουσία οὕτε τίποτε ἄλλο εἶναι δυνατὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, ἐὰν δὲν σὺνεργῇ τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὀφθαλμοῦ D καὶ δὲν κατευθύνῃ τὴν φύσιν πρὸς τὴν γέννησιν. Αὐτὰ, λοιπὸν, τὰ ἐγνωρίζετε καλὰ ὁ δικαίος καὶ δὲν ἐπέριπτε τὴν εὐθύνην τῆς ἀτεκνίας εἰς τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ δι' ἕλην τῆς συμπεριφορᾶς του τῆς ἀπέδιδε τὴν τιμὴν ποῦ τῆς ἄντικε. Δι' αὐτὸ ἀκριδὸς καὶ αὐτῆ, κινουμένη ἀπὸ τὴν φιλοτίμιαν καὶ ἐπιθυμοῦσα ν' ἀποδείξῃ πόσον ἀγάπην εἶχε πρὸς τὸν δικαίον, χωρὶς νὰ ἐπι-

5. Ἐ.Α. 30, 1. Ἀγγλὸν θ' ἀποθάνω.
6. Ἀγγλὸν ἡ ἀπόκτησις τέκνων.

δικῆν τὸ ἀτομικὸν της συμφέρον, ἀλλὰ τὸ πᾶς θὰ προσέφερῃ κάποιαν παρηγορίαν εἰς ἐκεῖνον διὰ τὴν ἀτεκνίαν, σχεδὸν μετὰ ἴσα της τὰ χέρια ἐπέθετε τὴν Αἴγυπτιον δούλην καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὸ ἰδικόν της κρεβάτι. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τοὺς λόγους της καθώρισεν τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἠγάθη νὰ κήνῃ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, ὅταν λέγῃ: Ἐπειδὴ ἐγὼ ἀπέδειχθην ἀργητὸς καὶ ἀκατάλληλος διὰ τὴν τεκνοποίησιν. «διὰ τὸ θεῶν», λέγει, ἐμὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν». Κύτταξε ἐγγνώμονα ψυχρὴν, ἢ ὅποια δὲν λέγει τίποτε τὸ κακόν, οὐτε κλείει διὰ τὴν ἀτεκνίαν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἔφησεν ὅτι νὰ μὴ καταστήσῃ φανερόν, ὅτι, δηλαδὴ, ὅπως μετὰ πρᾶξι καὶ γενουσιότητα τὴν ἀτεκνίαν, ἐπειδὴ ἀπέδιδεν αὐτὴν εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ παρεδέχετο ὅτι ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὸν Θεὸν παρὰ ὅτι ἤρσεν εἰς αὐτὴν καὶ ἐφρόντιζε μετὰ ποῖον τρόπον θὰ ἤμπορήσῃ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἄνδρα τῆς.

Λοιπὸν, ἐπειδὴ, λέγει ὁ Κύριος μὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν.³⁸⁵ Ἡ Πίσση εἶναι ἡ σημεῖα τοῦ ρήματος «συνέλευσις»; Πόσον ἀποδεικνύει τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀνεκφράστον αὐτοῦ δύναμιν; Δηλαδὴ, ὅπως ἀκριδὸς ἡμεῖς, λέγει, κλείομεν καὶ ἀνοίγομεν τὴν πόρτα τοῦ σπυτοῦ μας, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνεργεῖ καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ μετὰ τὴν προσταγὴν του σφραγίζει καὶ ἀκινεῖ αὐτὴν, καὶ πάλιν, ὅταν βέλῃ, τὴν ἐλευθερώνει καὶ τὴν διατάσσει νὰ ἐκτελῇ τὸ ἔργον της. Ἐπειδὴ, λέγει ὁ Θεὸς μὲ κατέστησεν ἀνίκανον πρὸς τεκνογονίαν, ἔλα εἰς ἔνωσιν μετ' ἐμοῦ, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων διὰ μέσου αὐτῆς. Γνωρίζω ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ αἰτία τῆς ἀτεκνίας, δι' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ σοῦ στερῶ τὴν χαρὰν ποῦ δίδουν τὰ τέκνα. Πισθὸν νὰ ὁμιληθῆτε ἢ Σάρα ὅτι δὲν ἦτε αὐτὴ μόνον ἡ αἰτία τῆς ἀτεκνίας, ἢ ἀλλὰ νὰ εὐθύνετε δι' αὐτὴν καὶ ὁ πατριάρχης. Δι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διαποτικώσῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, προσφέρει τὴν βούλην καὶ τὴν ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἴδιον τὸ κρεβάτι της, ὥστε νὰ πληροσφορήσῃ ἐμπρακτὰ ἐὰν πρέπει ν' ἀποδίδῃ εἰς τὸν ἑαυτοῦ της ὁλόκληρον τὴν εὐθύνην τῆς ἀτεκνίας. «Καὶ ὁ Ἄβραμ», λέγει, «ἐπῆκουσεν εἰς τὴν συμβουλήν τῆς Σάρρας». Μεγάλη εἶναι ἡ εὐσέβεια τοῦ δικαίου. Διότι αὐτὸ ποῦ εἶπε παραπάνω θὰ τὸ ἐπαναλάβω καὶ τώρα. Ὅτι, δηλαδὴ, οὕτε

7. Γεν. 16, 2.

προηγούμενος έκείφθη αυτό ο πατριάρχης, ἄν και εἶχε φθάσει εἰς θαθὸ γῆρας, και τώρα, ἀφοῦ ἐδέχθη πρόθυμα τὴν συμβουλήν τῆς Σάρρας, ὄπῃκουσε, ἀποδεκνύων ὅτι ὄχι ἀπὸ μίαν ἀπλήν ἐπιθυμίαν, οὔτε ὑποκύπτων εἰς κάποιο πάθος, ἐδέχθη νὰ ἔλθῃ εἰς ἔνωσιν μὲ τὴν δούλην, C ἀλλὰ προέβη εἰς τὴν πράξιν αὐτὴν διὰ ν' ἀποκτήσῃ διαδόχου.

«Και ἡ Σάρα ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄβραμ ἀφοῦ ἔπῃρε τὴν Αἰγυπτίαν δούλην τῆς Ἄγαρ, δέκα εἰη μετὰ τὴν ἀφιξίν των εἰς τὴν Χαναάν, ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἄβραμ ὡς σύζυγόν του». Ἐπράσσε τὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραφῆς. Δηλαδή, διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι οὔτε ὕστερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους τοῦ εἶπεν ἡ Σάρα, δὲν ἔσπευσε μὲ προθυμίαν διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν συμβουλήν. Δι' αὐτὸ και λέγει ἡ Γραφή: «Ἡ Σάρα, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἄβραμ, ἀφοῦ ἔπῃρε τὴν Αἰγυπτίαν δούλην τῆς Ἄγαρ, σχεδὸν μᾶς ἀποδεκνύει ἡ θεία Γραφή, D ὅτι ἠνέχθη ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον αὐτὸ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τὴν σύζυγον και νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτήν. Και διὰ νὰ μάθῃς μὲ ἀκρίβειαν τὴν σωτηριάζουσαν και τὴν ἐγκράτειαν τοῦ πατριάρχου προσθέτει ἡ Γραφή: «Ἦστερα ἀπὸ δέκα εἰη ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατεστάθη μαζί μὲ τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Ἄβραμ εἰς τὴν Χαναάν». Βέβαια, δὲν ἐσημείωσαν ἀσκοπία και τὸν χρόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν ἐπὶ πόσα εἰη ἔκανεν ὁμοιωθῆν ὁ δίκαιος και ὑπερερε μὲ γενναϊότητα τὴν ἀδικίαν και, ἐπειδὴ ἦτο ἀπληλογμένους ἀπὸ κάθε πάθος, ἔδειξε μεγάλην ἐγκράτειαν. Και ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν και κάτι ἄλλο, δι' αὐτὸ ἐπρόσθεσεν: «Ἦστερα ἀπὸ δέκα εἰη ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατεστάθη μαζί μὲ τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Ἄβραμ εἰς τὴν Χαναάν». E Δὲν μᾶς ἐγνωρίσεν, δέδοκα, δλην τὴν διάρκειον τῆς συζυγικῆς των ζωῆς μὲ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὅποιον ἔζησαν μαζί εἰς τὴν Χαναάν. Ἀπὸ ποῖαν αἰτίαν και διὰ ποῖαν σκοπὸν τὸ ἔκανεν αὐτὸ; Μά, ἐπειδὴ ἀμέσως, μόλις ἐφθασε και ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Χαναάν, τοῦ ὑπεσχέθη ὁ φιλόνηθρωπος Κύριος ὅτι «θα δώσω τὴν χώραν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου», και πάλιν, ὕστερα ἀπ' αὐτὰ, μίαν και δύο φορές τοῦ ἀνενέωσε τὰς ὑποσχέσεις αὐτάς, διὰ νὰ γνωρίσῃ, ἀγαπήσῃ μου, ὅτι, μολοντόν ὁ Κύριος ἐπὶ τόσα εἰη ἀνέβαλλε 386 Ἄ και καιμῖα ἀπὸ

8. *E. A. σ. 8.

τὰς ὑποσχέσεις δὲν ἐπραγματοποιεῖτο, ἐν τούτοις δὲν ἐκλονίζετο ἡ ψυχὴ τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπρόσχε περισσότερο τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, παρὰ τὰς ἰδικὰς του σκέψεις και ἐπιθυμίας. Δι' αὐτὸ λέγει: «Ἦστερα ἀπὸ δέκα εἰη ἀπὸ τότε ποῦ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Χαναάν».

Ἐίδες γενναϊότητα τῆς ψυχῆς, εἶδες ἀσκήσιν τῆς εὐσεβείας, μὲ ποῖον τρόπον θραύειν και ἀναβάλλει ὁ Κύριος, ἐπειδὴ θέλει νὰ τὸν καταστήσῃ ἐνδοξότερον; Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ἰδικὰς του ἀνθρώπου, δὲν ἐπιθυμῖ νὰ τοὺς διδῃ μόνον τὰς δωρεὰς του, ἀλλὰ θέλει νὰ τοὺς δοξάζῃ και νὰ φανερώη τὴν πίστιν του εἰς δλους. Πραγματικά, ἐάν, μόλις τοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θα δώσῃ τὴν χώραν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, B ἦνοιγε και τὴν μήτραν τῆς Σάρρας και τοῦ ἔδιδε τέκνα, τότε οὔτε τὸ θαῦμα θα ἦτο τόσο μεγάλο, οὔτε και ἡ πίστις τοῦ δικαίου θα ἐγίνετο γνωστὴ εἰς δλους. Βεβαίως, ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ και τότε θα ἐγίνετο φανερά, διότι, μολοντόν τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως ἦτο νεκρὸν και εἶχε καταστῆ ἀχρηστον πρὸς τεκνοποιεῖαν, ἐν τούτοις ὁ Θεὸς μὲ τὴν προσταγήν του θα τοῦ ἔδιδε ζωὴν και δύναμιν. Ἄλλ' ὁ πατριάρχης δὲν θα ἐφόρει τόσον ἐνδοξον στέφανον, ὅπως τώρα, ὅπου ἐπὶ τόσον χρόνον ἐδοκιμάζετο ἡ ἀρετὴ του και κάθε ἡμέραν ἐγίνετο πῶ λαμπρά.

Και διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὄχι μόνον θέλει νὰ ἐδερκετῆ ὁ Θεὸς και νὰ προσφέρῃ τὰς δωρεὰς του, C ἀλλὰ οὐνηθίζει μαζί μὲ αὐτὰς νὰ ἐπιθυμῇ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐνδοξότερους, κύττασε ὅτι τὸ ἴδιον ἔκανε και εἰς τὴν Χαναάνισιν⁹ και δι' αὐτὸ ἐδράβυσε και ἀνέβαλλε τὴν θεραπείαν, διὰ νὰ μὴ ἰκανοποιήσῃ μόνον τὴν παράκλησίν τῆς, ἀλλὰ νὰ κατοστήσῃ αὐτὴν γνωστὴν εἰς δλακλήρον τὴν οἰκουμένην. Ὅταν, δηλαδή, ἐπλήρωσε τὸν Ἰησοῦν και τὸν κείτους λέγουσα: «Ἐλέησάν με, Κύριε. ἡ θυματέρα μου κείτεχεται ἀπὸ δαιμόνιον και ὑπεφέρει φοκτῶν»,¹⁰ δὲν καταθέχεται οὔτε ἀπάντηρον νὰ τῆς δώσῃ ὁ εὐσπλαγχνικός και φιλόνηθρωπος Θεός, ὁ ὁποῖος πάντοτε προφθάνει τὰς αἰτήσεις μας προτοῦ τὰς διατυπώσωμεν. Και οἱ μὲν μαθηταί, ἐπειδὴ δὲν ἐγνωρίζον τί ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ και ὅτι ἀπὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν γυναῖκα αὐτὴν D δὲν ἤθελεν ὁ Ἰησοῦς νὰ παραμείνῃ κρυμμένος ὁ πνευματικός τῆς θησαυρός και

9. Ματθ. 15, 21, 26.
10. *E. A. σ. 22.

δι' αὐτὸ δὲν ἀπαντᾷ εἰς αὐτὴν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι αὐτοὶ εἶναι εὐσπλαγχνικότεροι, ὅπου ἐπῆσαν κοντὰ του, τὸν παρεκάλουν λέγοντες: «Κάμει τῆς αὐτοῦ ποῦ ζῆτε διὰ τὰ φώγη, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας καὶ θὰ μαζευθῆ ἑαὸς πολὺς»,¹¹ σχεδὸν ὑποδεικνύοντες ὅτι δὲν ὑποφέρουν πλέον τὴν ἐνόχλησιν τῆς. «Κάμει τῆς αὐτοῦ ποῦ ζῆτε», λέγουν, ὅχι ἐπειδὴ ἡ ἀσθένεια εἶναι βαρεία, οὐτε ἐπειδὴ ἡ αἰτία εἶναι δικαιολογημένη, ἀλλὰ τὰ τῆς «κάμει ὅτι βέλει, ἐπειδὴ φωνάζει δυνατὰ πίσω μας καὶ θὰ μαζευθῆ ἑαὸς πολὺς». Τί ἔκανε ὅμως ὁ Κύριος; Ἐπειδὴ ἤθελε καὶ τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν ἐκείνης ὡς ἀποκαλύψῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τοὺς μαθητάς τὰ διδάξῃ τὸ πόσον ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχουν τὴν ἴδιαν φιλανθρωπίαν μὲ αὐτὸν, δίδει ἀπάντησιν, ἡ ὁποία ἔητο ἰκανὴ καὶ τὸ μυαλὸ ἐκείνης νὰ θωλώσῃ, ἐὰν δὲν εἶχε προσεκτικὴν ψυχὴν, ἢ θερμὸν πόθον καὶ ἰσχυρὰν προθυμίαν, καὶ ἐκείνου ὡς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν μεσαλαθνητικὴν τὴν προσπάθειαν. «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου», λέγει, «παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους».¹² Ἡ ἀπάντησις αὐτῆ τούς μὲν μαθητάς ἔκανε νὰ παύσων νὰ παρακαλοῦν διὰ τὴν γυναῖκα, ἐκείνην ὅμως δὲν τὴν ἔκανε πρὸς διαστακτικὴν, ἀλλὰ μάλλον τῆς ἔδωκε ἀφορμὴν νὰ παρακαλῆ μὲ μεγαλύτερον θερμῶν. Πραγματικὰ, αὐτὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα μιᾶς ποικίλης ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐρχεται νὰ παρακαλῆ διὰ κάτι μὲ θερμὴν διάθεσιν. Δὲν προσέχει εἰς τίποτε ἀπὸ ὅτι τῆς λέγουν,¹³ Ἄ ἀλλ' ἕνα σκοπὸν ἔχει μόνον, νὰ ἐπιτύχῃ, δηλαδὴ, ἐκεῖνο ποῦ ἐπιδιώκει. Πράγμα ποῦ ἔκανε καὶ αὐτῆ. Διότι, ὅταν ἤκουσε τὴν ἀπάντησιν, πάλιν, λέγει ἡ Γραφή, προσεκύνησε αὐτὸν καὶ ἔλεγε Κύριε ἐλέησόν με.¹⁴ Ἐγνώριζε τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Κυρίου, δι' αὐτὸ ἐξοκαλοῦσθαι νὰ παραμένῃ κοντὰ του καὶ νὰ τὸν παρακαλῆ. Ἀλλὰ κύτταξε πάλιν τὴν σαφίαν καὶ τὴν φερετρικότητα τοῦ Κυρίου. Ὅτε καὶ τότε τῆς δίδει τὴν βοήθειάν του, ἀλλὰ τῆς ἀπαντᾷ μὲ μεγαλύτεραν σκληρότητα καὶ τραχύτητα. Διότι ἐγνώριζε τὴν ἀρετὴν τῆς γυναῖκος καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἐδωρῆ τὴν κρηφά, ἀλλ' ἐπεθύμει καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ πληροφορηθοῦν τὴν αἰτίαν τῆς βραδύτητος διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ αἰτήματος αὐτῆς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι νὰ μάθουν ἢ

11. Ἐ.Α. σ. 28.
12. Ἐ.Α. σ. 24.
13. Πρὸς. Ε.Α. σ. 25.

τὴν δύναμιν τῆς ἐπιμόνου προσευχῆς καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς γυναῖκος. Λέγει λοιπὸν «Δὲν εἶναι σωστὸν νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ἔκμιν τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὰ σκυλάκια».¹⁵ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρόσκει, σὲ παρακαλῶ, τὴν ὑποθερότητα καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς γυναῖκος, μὲ ποῖον τρόπον, δηλαδὴ, καιαμένη ἀπὸ τὴν θερμὴν τῆς προθυμίας, πετώσα ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, κόπτουσα τὰ σπλάγχνα τῆς, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ εἴρῃ κανεὶς, ἀπὸ τὴν λύπην τῆς καὶ ἔχουσα μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὴν θυγατέρα τῆς, δὲν ἀποκρούει καθόλου τὴν ὑβριστικὴν ἀπάντησιν, ἀλλὰ δέχεται τὴν ὀνομασίαν τοῦ σκύλου, ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι σκυλάκι, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ὡς ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἀγρίαν κατάστασιν τῶν σκύλων καὶ ὁμῶς νὰ συγκρατηθῆ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν, ἄκουσε καὶ τοὺς λόγους τῆς γυναῖκος διὰ τὰ μάθησις πόσον κέρδος προσφέρει ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ. Ἐδιότι ὅχι μόνον δὲν ἀπεμάκρυνε τὴν γυναῖκα ἢ σκληρῶς ἀπάντησις τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπολλαπλασίασε τὴν προθυμίαν τῆς. Πραγματικὰ, ὅταν ἤκουσε αὐτοὺς τοὺς λόγους λέγει: «Ναί, Κύριε δέχομαι ὅτι εἶμαι σκυλάκι. Διότι καὶ τὰ σπιτῖσια σκυλάκια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψιχουλάκια ποῦ πίπτουν ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν κυριῶν τῶν». Κατάλαβες διὰ ποῖον λόγον ἐβείξε μέχρι τώρα τὴν μακροθυμίαν τοῦ ὁ Κυρίου; Μά, διὰ τὰ μάθωμεν τὴν μεγάλην πίστιν τῆς γυναῖκος ὅτι ὁ τὸς λόγους τῆς αὐτοῦς. Διότι πρόσκει ὅτι ὁμῶς ὁ Κύριος τὴν ἐπήνεσε καὶ τὴν ἐστεφάνωσε, ὅταν εἶπεν: «Ὁ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη».¹⁶ Ἐ Μὲ θαυμασμὸν καὶ ἐπαινοὺς ἀπέλυσε αὐτὴν, ἡ ὁποία κατ' ἀρχὰς οὐτε ἀπάντησιν δὲν ἤξιωθῆ νὰ λέθῃ ἀπὸ αὐτὸν. «Εἶναι μεγάλη ἡ πίστις σου», λέγει. Καὶ πραγματικὰ ἔητο μεγάλη διὰ τὸ γεγονός ὅτι, μολονότι μία καὶ δύο καὶ πολλὰς φορὰς ἐδέλετε τὸν Κύριον ὡς ἀρνῆται νὰ τῆς ἐκπληρῶσῃ τὸ αἰτήμα τῆς, ἐν ταῦτοις δὲν ἀπεγοητεύθη οὐτε παρητήθη τῆς προσπάθειας, ἀλλὰ μὲ τὴν καρτερικότητά τῆς κατώρῳσε νὰ τὸν μετῶσῃ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις ὡστε νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ θέλημά τῆς. Διότι τῆς ἀπαντᾷ «ὡς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλεις».¹⁷

14. Ἐ.Α. σ. 26.
15. Ἐ.Α. σ. 27.
16. Ἐ.Α. σ. 28.
17. Ἐ.Α.

Είδες ότι αυτός, που προηγουμένως ούτε να της άπαντήση δεν κατέδεχτο, πόσον πλουσιοπάροχος είναι τώρα εις τας διαρέας; Ε Διότι όχι μόνον άπλώς Ικανοποίησε τó αίτημά της, αλλά συγχρόως την έπήνεσε και την έστεφάνωσεν. "Όταν, λοιπόν, είπεν, «ω γυναίκα», έδειξε τó πόσον εξεπλάγη από την πίστιν αυτής, ενώ, όταν είπε πη πίστις σου είναι μεγάλη, άπεκόλυθεν εις ημάς τόν πνευματικόν πλούτον της γυναίκας. "Έπειτα λέγει: «ώς γίνη εις σέ, όπως θέλεις». "Ότι θέλεις, έτι επιθυμείς, αυτό άκριβώς σου προσφέρω. Διότι ή τόσον μεγάλη σου καρτερικήτης και ή έπιμονή σε καθιστά άξίαν να εκπληρωθή τó αίτημά σου. Είδετε την σταθερότητα της πίστewς της γυναίκας, είδετε την αίτιαν της μακροθυμίας του Θεού και άντελήφθητε ότι, επειδή ήθελε να την δοξάση περισσότερο, δι' αυτό άνέβαλε την Ικανοποίησιν της παρακλησίως της;

Άλλά ως επανέλωμεν, εάν θέλετε, εις την προκειμένην Ιστορίαν, διά να μάθωμεν ότι διά κανένα άλλον λόγον δεν άνέβαλεν ο Θεός επί τόσα έτη την πραγματοποίησιν των υποσχάσεων, ¹⁸ Α που έδωσεν εις τόν πατριάρχην, παρά διά να τας δώσῃ εις αυτόν με μεγαλύτεραν λαμπρότητα και συγχρόως διά να καταστήσῃ γνωστήν εις όλους την πίστιν του δικαίου. Διά τούτο λέγει: «Υστερα από δέκα έτη από τότε που έγκατεστάθῃσεν εις την Χαναάν», διά να καταλάβῃς πόσος χρόνος έπέρασεν από τότε που ο Άβραμ έλαβε τας υποσχέσεις. Διότι μόλις έφθασεν εις την Χαναάν ήκουσεν από τόν Θεόν, ότι «εις τούς απογόνους σου θα δώσω ως κληρονομίαν την χώραν αυτήν», αλλά και μετά την παρέλευσιν τóσου χρόνου και ο ίδιος έμνε χωρίς τέκνα και της Σάρρας ή στείρωσις χειροτέρευεν.

«Και ή Σάρα έδωκε την Άγαρ», λέγει ή Γραφή, «εις τόν άνδρα της τόν Άβραμ ως σύζυγον». Κότταζε ποιον ρόλον έπαιξεν ή ευσέβεια εις την ζωην των ανθρώπων της παλαιάς εκείνης εποχής. Β Και οι άνδρες ήσαν έγκρατείς και έδιδαν μεγάλην σημασίαν εις την σωφροσύνην και οι γυναίκες ήσαν όηλλαγμέναι από τó πάθος της ζηλοτυπίας. Διότι επίτηδες επαναλαμβάνει συνεχώς ή Γραφή «Άφου ή Σάρα έπήρε την δούλην της Άγαρ», και πάλιν «Την έδωκεν αυτήν ως σύζυγον», διά να μάθῃς με πόσην άπάθειαν προείδανεν εις την ενέργειαν αυτήν και πόσην μεγάλην ήτο ή ευσέβεια και των δύο.

«Και ο Άβραμ», λέγει ή Γραφή, «έρχεται εις ένω-

σιν με την Άγαρ, ή οποία κατέστη έγγυος». ¹⁹ Κότταζε με ποιόν τρόπον πληροφορείται ή Σάρα ότι δεν άφείλεται εις τόν δικαίον ή άτεκνία της, άλλ' ή ίδια της στείρωσις είναι ή αίτια αυτής. Διότι άμέσως ή ένωσις έφερε την σύλληψιν. Γ Άλλά πρόσθε πάλιν την άγνωστότην της δούλης και την άσθένειαν της γυναίκας φύσεως, διά να μάθῃς και από την περίπτωσιν αυτήν την μεγάλην έπείκειαν του πατριάρχου, «Και όταν ή Άγαρ», λέγει, ήσθάνθη ότι είναι έγκυος, υπεργρανευθή και περιεφρόνησε την κυρίον της Σάρραν. ²⁰ Πραγματικά, τέτοιος είναι ο χαρακτήρ των δούλων. "Όταν, δηλαδή, άπακτήσουν κάποιαν μικράν δύναμιν, δεν άνέχονται να παραμείνουν μέσα εις τόν κύκλον της δικαιοδοσίας των, άλλ' άμέσως ληξιμονούν την ιδιότητά των και σπεύδουν να έκδηλώσουν την άκαριστίαν των. Αυτό άκριβώς έπαθε και ή δούλη της Σάρρας. "Όταν, λοιπόν, είδε τόν άνκον της κοιλίας της, δεν έσκέφθη, ουτε της κυρίας της την άνεκαρστον ευσέβειαν, ουτε την μηδαιμόντητα της ίδιας της άξίας, Δ άλλα κατελήφθη από έπαρσιν και υπεργήσανον φρόνημα και περιεφρόνησε την μεγάλην φροντίδα, που έδειξε δι' αυτήν ή κυρία της, μέχρι τού σημείου να την όδηγήσῃ εις τó κρεβάτι του άνδρός της.

Τί έκανεν όμως, ή Σάρα; «Είπε», λέγει, «πρός τόν Άβραμ. Με άδικείς, ²¹ Εγώ σου έδωσα την δούλην μου εις την άγκάλην σου. Έκείνη, αισθανθείσα ότι είναι έγκυος, υπεργρανευθή και με περιεφρόνησεν. ²² Ο Θεός άς κρίνῃ μεταξύ εμού και σου, διότι άνέχεται την διαγωγήν της». ²³ Έδώ πρόσθε, σε παρακαλώ, την άνεκαρστον μακροθυμίαν του δικαίου και τόν σεδασμόν, τόν όποιον δεκνύει προς την Σάραν, με τó να ζητήσῃ συγγνώμην διά την παράλογον αυτήν κατηγορίαν. Διότι αυτή που με τó ίδια της τά χέρια παρέδωσε την δούλην της εις τόν άνδρα της ως σύζυγον, αυτή που είπεν «Ελα εις ένωσιν με την δούλην μου», Ε αυτή που από ιδιικήν της θέλησιν και πρωτοβουλίαν τόν προέτρεψεν εις την ένωσιν αυτήν, αυτή ήλ-

18. Γεν. 16. 4.

19. Μ.ε. Βλέπε και σημ. 4 της παραούσης διήγησις.

20. Η Σάρα παραπονείται προς τόν Άβραμ, επειδή εν έλαβον άμέσως μέτρα άσπράδα, ώστε ν' άναγκασθῃ εις την αίσιν την δούλην, εις την οποίαν, πιθανόν, ο Άβραμ με ελεε δόντες περισσότερο τού έσστος άνδρος.

21. Δι'αυτή, ή συμπεριφορά της δούλης υπήρξε προκλητική απέναντι της Σάρρας.

22. Γεν. 16. 5.

λαξε γνώμη και λέγει «Μέ ἀδικεῖς». Μήπως αὐτός, ὁ γυναικά, ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἔνωσιν μετὰ τὴν δούλην; Μήπως ἀκινήθῃ ἀπὸ ἀσέλειαν καὶ ἐπραγματοποίησε τὴν πρόβην αὐτῆν; Ὑπακούων εἰς ἔσένα καὶ εἰς τὴν συμβουλίην σου, τὸ ἔπραξεν αὐτὸ. Λοιπὸν, ποῖαν ἀδικίαν σοὺ ἔκανε ὁ σύζυγός σου; «Ἐγὼ σοὺ ἔδωκα τὴν δούλην μου εἰς τὴν ἀγκάλην σου». Ἐάν λοιπὸν, ὁμολογῆς ὅτι ἡ ἴδια τὴν ἔδωκε καὶ δὴν τὴν ἔφηρε μετὰ ἰδικῆν του πρωτοθυλαίου, τότε διὰ ποῖον λόγον τὸν κατηγορεῖς ὅτι σὲ ἀδικεῖ; 389 Α Ναι, λέγει. Μολονότι σοὺ τὴν ἔδωσα ἐγὼ, ὡφείλες, ὅταν εἶδες τὴν ἀσάδειάν της, νὰ συγκρατήσῃς τὴν ἀπρεπή της συμπεριφοράν. Διότι, ὅταν ἀντελήθῃ «ὅτι εἶναι ἕγγυος, με περιεφρόνησεν. Ὁ Θεὸς ἄς κρίνῃ μετὰ σοῦ καὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ, διότι ἀνέχεσαι τὴν διαγωγὴν της». Βεβαίως, τὰ λόγια αὐτὰ τακρίως εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς γυναίκας καὶ εἶναι γνώρισμα τῆς ἀδυναμίας τῆς γυναικείας φύσεως. Δηλαδή, τὰ ἔξης λέγει πρὸς αὐτὴν. Ἐγὼ μὲν, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ παρηγορήσω τὴν ἀτεκνίαν σου, ἔδειξα τὴν μεγάλην φροντίδα, ὥστε τὴν δούλην μου μετὰ τὰ ἴδια τὰ χεῖρά μου νὰ σοὺ παραδώσω ὡς σύζυγον καὶ νὰ σὲ παραθῶμαι εἰς ἔνωσιν με αὐτὴν, σὺ ὅμως ἐνὶ, ὅταν εἶδες ὅτι αὐτὴ ἔγινε πρὸ ἀσάδειας, ἐπειδὴ ἔμεινε ἕγγυος, καὶ ἐγώ μισεν ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, Β ἔπρεπε νὰ τὴν συγκρατήσῃς καὶ νὰ τὴν ταμωρῆσῃς διὰ τὴν προσβολὴν ποὺ σοὺ ἔκανε, ἐν τούτοις δὴν τὸ ἔκανες. Ἀλλὰ, σὰν νὰ ξεχνᾷς ἔλην τὴν προηγουμένην μας ζωὴν, ἀνέχεσαι νὰ περιφρονῶμαι ἐγὼ, ποὺ τόσα ἔτη ἔζησα μαζί σου, ἀπὸ τὴν Αἰγυπτίαν δούλην μου καὶ νὰ ἀτιμάζωμαι.

«Ὁ Θεὸς ἄς κρίνῃ μετὰ σοῦ καὶ ἐμοῦ». Αὐτὰ εἶναι λόγια ψυχῆς ποὺ κατέχεται ἀπὸ πόνον. Καὶ ἐάν ὁ πατριάρχης δὴν ἦτο εὐσεβὴς καὶ δὴν ἠδούκετο μεγάλον σεβασμὸν πρὸς τὴν Σάραν, ἀσφαλῶς, θὰ ἐστενοχωρῆτο διὰ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ θὰ ἐλυπεῖτο διὰ τὴν θαρτίαν μομφὴν ποὺ ἡ Σάρα ἐπέστησεν ἐναντίον του. Ἀλλ' ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἔλαθεν ὑπ' ὄψιν του τὴν ἀδυναμίαν τῆς γυναικείας φύσεως, τὴν συνεχώρησε δι' ἑλπίδα. «Ἄς κρίνῃ ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ καὶ ἐμοῦ». Ο Σκώπου, λέγει, ποῖον μεγάλην παροχώρησιν ἔκανα διὰ τὴν ἰδικὴν σου παρηγορίαν, ἐπειδὴ ἤθελα νὰ ὀνειραθῆς πατέρα, ἔστω καὶ εἰς γερουτικὴν ἡλικίαν, δι' αὐτὸ καὶ ἔξλιωσα τὴν δούλην μετὰ τὸν ἑαυτὸν μου. Σὺ, ὅμως, ὅταν εἶδες ὅτι αὐτὴ ἔξ ἁτίσας αὐτοῦ ποῦ γεγονότος ἐφέρετο μετὰ ἀχαριστίαν, δὴν με ἐπρωστάτευσες, ὅτε με ἀντήμιφες διὰ τὴν συμ-

πῶθειαν ποὺ ἔδειξα δι' ἔσένα.

«Ἄς κρίνῃ ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ καὶ ἐμοῦ». Ἐκεῖνος, λέγει, ὁ ὁποῖος γνωρίζῃ τὰς κρυφὰς σκέψεις τῆς διανοίας τοῦ καθενὸς, αὐτὸς θὰ εἶναι δικαστὴς μετὰ σοῦ, καὶ θὰ μαρτυρήσῃ δι' ἐγὼ. Ἐὰν ἐνίκησα κάθε πάθος ἐηλυτυπίας, ἐπρωτίμωρα τὴν ἰδικὴν σου παρηγορίαν, παρὰ τὸν ἑαυτὸν μου, Β καὶ σοῦ ἀδήγησα τὴν δούλην μου εἰς τὸ κρεβάτι σου. Σὺ ὅμως, χωρὶς νὰ λάβῃς τίποτε ὑπ' ὄψιν σου ἀπὸ ὅσα σοὺ ἔκανα, ἐπιπρέπεις εἰς ἐκεῖνην νὰ ἀντιτάσῃς τὸν ἐγωισμόν της εἰς τὴν ἰδικὴν μου συγκρατήσιν, δὴν συγκρατεῖς τὸ ἄρασός της, ὅτε συνειτίσεις τὴν ἀχαριστίαν δούλην. Τί ἀπαντᾷ, λοιπὸν, ὁ ἀδάμιος, ὁ γενναῖος ἀδελφὴς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ κάθε περιπτώσιν πλέκει τοὺς στεφάνους τῆς δόξης διὰ τὸν ἑαυτὸν του; Ἀπαδεκνύων καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν του, κούτταξε τί λέγει πρὸς αὐτὴν. «Ἰδοὺ, ἡ δούλη σου εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου. Μεταχειρίσου αὐτὴν, ὅπως σοὺ ἄρεσιν». 390 Μεγάλῃ εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου καὶ πολλὴ τῆς μακροθυμίας του ἡ ὑπερβολή. Ἐ Δηλαδή, ὄχι μόνον δὴν ὠργισθῆ δι' ὅτι τοῦ εἶπεν ἡ Σάρα, ἀλλὰ μετὰ μεγάλην συγκρατήσιν τῆς ἀπαντᾷ καὶ λέγει. Ὑποπτεύεται ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἁτίως τῶν προσβολῶν σου καὶ νομίζεις ὅτι εὐχαριστοῦμαι δι' ὅσα ἔκανεν ἡ δούλη, ἐπειδὴ μίαν φοράν ἐκοιμήθῃ εἰς τὸ κρεβάτι μου. Μάθε, ὅμως ὅτι καὶ προηγουμένως, ἐάν δὴν ἐδεχόμην αὐτὸ διὰ νὰ ὑπακούσω εἰς ἔσένα, δὴν θὰ ἠνεχώμην ποτὲ γὰρ ἀδηγήσω τὴν δούλην εἰς τὸ ἰδικόν σου κρεβάτι. Καὶ τώρα, διὰ νὰ πεισθῆς περὶ αὐτοῦ ἀπὸ τὰ γεγονότα, νὰ ἐρῆσκειαι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου. 390 Α «Μεταχειρίσου αὐτὴν, ὅπως σοὺ ἄρεσιν. Μήπως σοὺ ἀφέρασε κανένας τὴν ἐξουσίαν σου; Μὴ σοὺ ἐστέρησε κανένας τὴν κυριαρχίαν ποὺ ἔχεις ἐπ' αὐτῆς; Διότι, ἐν καὶ κατεδέχθην νὰ ἔλθω εἰς ἔνωσιν με αὐτὴν, δια-

23. Ῥ.ε. στ. 6. Ὁ Ἀβραὰμ διὰ νὰ ἐπαυαρήσῃ τὴν διαταραχθεῖσαν εἰρήνην εἰς τὸ σπίτι σου, παραδίδοι τὴν δούλην Ἄγαρ εἰς τὴν Σάραν, τὴν κυρίαν σου.

*Ὅταν λέγονται εἰς τὸ σκελετὸν αὐτὸ φανεροῦν δύο πράγματα: α) Ἡ Ἄγια Γραφὴ δὴν ἀπαρνάται τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὸν ἐπιτόπιον προσόντων. β) Ἀποδεικνύει καὶ τὴν ἐπεσευδύτητα καὶ τὴν ἀρχαιότητα ἐπισκόπου τοῦ παρεχομένου τῆς γενέσεως. Διότι τὸ δικαίωμα τῆς μεταχειρίσεως τῆς δούλης ἀπὸ τῆς κυρίας τῆς κακῆς δούλης ἐν τῶν χρόνῶν ποὺ ἔλαθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα κατὰ τὴν ἐπιτοχὴν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσάκ, ὅτι ἔμμεν καὶ ἐραυτερόν, παρεχόμενος καὶ εἰς τὴν μετέχοντι κἀδικα τοῦ Χαρμεραμπί, πατέρ. 146. (Βιβλὸν Ἰσὴλ Γιαννακοπούλου, ἔ.ε. σελ. 185).

τηρείς τὴν ἐξουσίαν σου ἐπὶ αὐτῆς καὶ εὐρίσκειται εἰς τὴν διάθεσίν σου. Ἐμπορεῖς νὰ τὴν τιμωρήσῃς, νὰ τὴν συμπεριλάβῃς, νὰ τὴς ἐπιβάλῃς ποινὰς καὶ τιμωρίας. Ὅ,τι θέλεις καὶ θπῶς σοῦ ἄρεσι, ἔτσι νὰ συμπεριφέρεσαι πρὸς αὐτήν. Μὴ μοῦ προκαλῆς μόνον ζητήματα, μόνον μὴ μοῦ καταλογίσῃς ὅσα ἔπραξεν αὐτὴ μὲ τὴν αὐθάδη διαγωγὴν τῆς. Διότι δὲν πορευθῆναι ἀπὸ σαρκῶν πάθος ἰσκόν μου διὰ νὰ κατασχεθῶ τὴν ἐνωσιν μὲ αὐτήν, ὥστε νὰ προσφέρω εἰς αὐτὴν παράλογον προστασίαν, παρασυρόμενος ἀπὸ τὸ πάθος μου αὐτό. Γνωρίζω τὴν τιμὴν ποῦ ὀφείλω νὰ σοῦ ἀπονέμω, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν ἄγνοῦ τῶν ὑπηρετῶν τὴν ἀχαριστίαν. Ἐ δὲν θίδω καμμίαν σημασίαν εἰς αὐτήν, δὲν τὴν φροντίζω καθόλου. Ἔνα εἶναι ἐκεῖνο ποῦ μὲ ἐνδιαφέρει μόνον, τὸ νὰ σὲ κῶνα νὰ μὴ αισθάνεσαι λύπην καὶ ταραχὴν καὶ νὰ εὐρίσκεισαι εἰς μεγάλην τιμὴν, ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε πράγμα ποῦ σοῦ προξενεῖ δυσφορίαν.

Αὐτὴ εἶναι ἀληθινὴ οἰκογένεια, αὐτὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς ἄνδρας, θταν δὲν λεπτολογῆ τοὺς λόγους τῆς γυναίκας του, ἀλλὰ, φερόμενος μὲ συγκατάθεσιν διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς γυναίκας φύσεως, ἔνα πράγμα ἐπιδικῶκε νὰ ἐπιτύχῃ, πῶς, δηλαδὴ, θὰ ἀπομακρύνῃ τὴν λύπην τῆς καὶ θὰ διατηρήσῃ σταθερὰν τὴν μεταξύ των εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν. Ἄς τὰ ἀκούσουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες καὶ ἄς μιμηθοῦν τὴν ἐπιεικειαν τοῦ δικαίου καὶ ἄς ἀπονέμουν τὸν ἀνάλογον σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν πρὸς τὰς γυναῖκάς των καὶ ἄς τὰς φροντίζουν σὺν ἀσθενέστερα σκεψῇ. Ἐ ὥστε νὰ αἰξῆναι ἡ μετὰ τοῦ ἀγάπης. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸς πλοῦτος, αὐτὴ ἡ πρὸς μεγάλην περιουσίαν, θταν ὁ ἄνδρας δὲν εὐρίσκειται εἰς δειχόμενος μὲ τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ, σὺν νὰ εἶναι ἔνα σῶμα, ἔτσι εἶναι ἐνωμένοι. «Διότι οἱ δύο θὰ γίνωνται», λέγει, «μία σάρκα, ἐρχόμενοι εἰς ἐνωσιν μεταξύ των».²⁴ Οἱ σύζυγοι αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἔτε ζῶντες εἰς τὴν πενίαν, ἔτε εἰς τὴν ἀνάγειαν, θὰ εἶναι πρὸς εὐτυχίαν ἀπὸ θλας, ἐπειδὴ ἀπολαμβάνουν ἀληθινὴν εὐχαριστίαν καὶ περνοῦν τὴν ζωὴν των εἰς διαρκὴ γαλήνην. Ὅπως, δέδοται, ὅσοι στεροῦνται αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὁ ἄνδρας ζητεῖ τὸν ἄλλον καὶ καταστρέφουν τὸ ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης, ἔτε καλιμθοῦν μέσα εἰς ἄφθονον πλοῦτον, ἔτε ἔχουν πολυτελεῖ τραπεζία, ἔτε κατέχουν μεγάλα ἀξιώματα, ζῶντες τὴν χειροτέραν ζωὴν ἀπὸ θλας, Ἐ ἀφοῦ κάθε ἡμέραν δημιουργοῦν εἰς ἄβασ τῶν κύματα καὶ ἄ-

24. Ἔ.α. 2, 24.

ναταραχὰς, ἀλληλοῖπτοπεύονται καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ νοιώσουν καμμίαν ἠδονὴν, ἐπειδὴ ὁ ἐσωτερικὸς πόλεμος συνταραξεί τὰ πάντα καὶ δημιουργεῖ μεγάλην δυσφορίαν μεταξὺ των. Ἄλλὰ ἐδῶ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Μά, ὁ πατριάρχης μὲ τὴν μεγάλην του ἀγαθότητα κατεπράνε τὸν θυμὸν τῆς συζύγου του καὶ ἐγέμισε τὸ σπῆτι του ἀπὸ εἰρήνην μὲ τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὴν σύζυγον του ὀλόκληρον τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς θούλης.

«Καὶ ἡ Σάρα ἐκακοποίησεν²⁵ τὴν Ἄγαρ», λέγει, «ἡ δὲ θούλη ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Σάραν καὶ τὸ σπῆτι τοῦ Ἄβραμ».²⁶ Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, πῆσαν νὰ ἐτιμωρήσῃ τὴν αὐθάδειάν τῆς, Ἐ δὲ αὐτὸ καὶ ἡ θούλη ἐτάραξε εἰς φυγὴν. Διότι αὐτὴν τὴν συνήθειαν ἔχουν οἱ δούλοι. Ὅταν δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἐκδηλώσουν ἐλευθερίαν τὸν χαρακτῆρά των, ἀλλὰ ἔμποδίζονται εἰς τὰς ἐνεργείας των, ἀμέσως δραπέτευουν ἀπὸ τοὺς κυρίους των καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Ἄλλὰ πρόσεξε ἐν προκειμένῳ πάλιν πόσην δοῦθειαν εὐρίσκει ἡ θούλη ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διὰ τὴν τιμὴν ποῦ ἀπελάμβανεν ὁ δικαίος. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, περιέφερε μαστὶ τῆς τὸ σπῆμα τοῦ δικαίου, δὲ αὐτὸ καὶ ἀξιοῦται νὰ ἴδῃ τὴν ὀπτασίαν τοῦ ἀγγέλου.²⁷ Ἄ «Διότι ὁ Ἄγγελος Κυρίου εὗρε τὴν Ἄγαρ πλωμένην εἰς τὴν ἔρημον πλησίον κάποιας πηγῆς ὕδατος ἡ ὁποία εὐρίσκειται εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὴν ἔρημον Σούρ».²⁸ Κότταξε τὴν φιλοφρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δὲν περιφρονεῖ κανένα, ἀλλ' ἔτε εἶναι θούλος ἔτε θούλη, ἀποδεικνύει πρὸς ὅλους ἀνεξαρτέτως τὴν πρόνοιαν του, ἀποβλέπων ὅχι εἰς τὴν βίωσιν τῶν ἀειωμάτων, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἐκάστου. Ἐν προκειμένῳ, θμως, ὁ ἄγγελος δὲν ἀφανίζεται γάρν τῆς παιδείας, ἀλλὰ ἐξ οὐσίας τῆς τιμῆς ποῦ ἀπέδεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν δικαίον. Διότι, θπως εἶπα παραπάνω, ἔπραξεν αὐτὴ νὰ τυχῇ μεγάλης προνοίας, ἐπειδὴ ἠξιώθη νὰ δεχθῆ τὸ σπῆμα τοῦ δικαίου. «Καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου, θταν εὐρίσκειν αὐτήν, εἶπε πρὸς αὐτήν, Ἐ Ἄγαρ, θούλη τῆς Σάρας, πῶθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦ ὑπάγεις;»²⁹ Πρόσεξε ὅτι καὶ οἱ λόγοι τοῦ ἀγγέλου τῆς ὑπενθυμίζουσιν

25. Ἔθ καίμενος ἔχει «ἐκακοποίησεν», τὸ ἕκαστον σημαίνει μᾶλλον εἰς τὴν ἀσυνέτην καὶ τὴν ἀνοουβήτην.

26. Γεν. 16, 6.

27. Ἔ.α. στ. 7. Ἡ ἔρημος Σούρ εὐρίσκειται πλησίον καὶ θραυσιαντικῆς τῆς Αἰθιοπίας. Ἡ θούλη ἀνάσσει κατεστῶνται πρὸς τὴν Αἰθιοπίαν, τὴν πατρίδα τῆς, καὶ ἐκείθεν ὀλίγον νοτιὰ εἰς τὴν πηγὴν διὰ νὰ ἀνευρεθῆ καὶ θραυσιαντὸν νὰ συνεχίσῃ τὸν δρόμον τῆς.

28. Ἔ.α. στ. 8.

τὴν ἀξίαν τῆς. Διότι διὰ τὴν καταστίτην πρὸ προσεκτικῆν, ἀμέσως τὴν προσφωνεῖ μὲ τὸ ὄνομά τῆς καὶ λέγει· «Ἄγαθα». Πραγματικῶς, συνηθίζομεν κατὰ κάποιον τρόπον νὰ προσέχωμεν περισσότερο ἐπὶ ἀκείνους, οἱ ὅποιοι μᾶς φωνάζουσι μὲ τὸ ὄνομά μας. Ἐπειτα, λέγει· «Δούλη τῆς Σάρρα». Τῆς ὑπενομιλεῖ, δηλαδὴ τὴν κυρίαν τῆς, ὥστε νὰ ἠμπορήσῃ νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη πολλὰς φορές εἶχε κοιμηθῆ εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ Κυρίου τῆς, πάλιν ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ θεωρῇ τὴν Σάρραν κυρίαν τῆς.

Κύτταζε, λοιπόν, ὅτι· ὁ ἄγγελος ἐρωτᾷ, διὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ δώσῃ ἀπάντησιν. C Ἄπο ποῦ, λέγει, ἐφάσας τώρα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἔρημον καὶ ποῦ κοπευθύνεσσι; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἄγγελος ἐμφανίζεται εἰς αὐτήν, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὴν ἔρημον αὐτήν, διὰ τὴν μὴ σχηματῆσθαι τὴν ἐντύπωσιν ὅτι κάποιος τυχαῖος περαστικὸς εἶναι ὁ ἐρωτῶν. Διότι ἦτο ἔρημιά καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος. Διὰ τὴν καταλάβῃ, λοιπόν, ὅτι δὲν εἶναι κάποιος ἀσημαντος αὐτὸς παῦ ὁμιλεῖ πρὸς αὐτήν, δι' αὐτὸ, ἀφοῦ ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἔρημον, ἐρωτᾷ αὐτήν. Καὶ ἐκείνη ἀπαντᾷ· «Ἐφυγα ἀπὸ τὴν Σάρραν τὴν κυρίαν μου».²⁹ Κύτταζε ὅτι δὲν ἀρνείται ὅτι εἶναι δούλη, ἀλλὰ τὰ ἀπολογεῖ ὅλο ὅπως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητά· δὲν εἶναι, λέγει, ἄνθρωπος αὐτὸς ποῦ με ἐρωτᾷ. Ω διὰ τὴν ἠμπορέσω νὰ τὸν ἐξαπατήσω. Διότι ἐπρόφασε καὶ με ἀπεκάλεσε μὲ τὸ ὄνομά μου καὶ ἀνέφερε καὶ τὴν κυρίαν μου. Συνεπῶς, πρέπει καὶ ἐγὼ νὰ εἶπω ὁλόκληρον τὴν ἀλήθειαν. «Ἐφυγα», λέγει, ἀπὸ τὴν Σάρραν τὴν κυρίαν μου». Πρόσεξε ὅτι λέγει τὸ ὄνομα τῆς κυρίας τῆς, χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ καμίαν κακίαν ἐναντίον τῆς. Διότι δὲν εἶπεν ὅτι μοῦ συμπεριφέρετο μὲ κακίαν ὅσπερ εἶπεν ὅτι με ἐθαύνασε καὶ ἐπεδῆ δὲν ἠμπορούσα νὰ ὑποφέρω τὴν σκληρότητά τῆς ἐπρόσθη εἰς φυγὴν. Τίποτε τὸ κακὸν δὲν εἶπεν, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἑαυτοῦ τῆς κατηγορήσασθαι, ὅταν εἶπεν ὅτι ἐδραπέτευσα.

Ἐγνώρισεν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς; Πρόσεξε τώρα τί εἶπεν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτήν. E «καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς αὐτήν. Ἐπίστρεψε εἰς τὴν κυρίαν σου καὶ ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ζουσίαν τῆς».³⁰ Εἰς τὴν φράσιν τῆς δούλης ὅτι «ἐδραπέτευσα ἀπὸ τὴν κυρίαν μου», ὁ ἄγγελος λέγει· «Ἐπίστρεψε, δηλαδὴ, γύρῃς πάλιν εἰς αὐτήν καὶ μὴ συμπεριφέρῃσαι μὲ ἀχαριστίαν πρὸς αὐτήν, ἢ ὅποια τὸσον πο-

29. Ἐ.δ.

30. Ἐ.δ. σ. 9.

λύ σὲ εὐηργέτησεν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἀλαστονείας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῆς ἔχεν ἐξοργίσει τὴν κυρίαν τῆς, λέγει ὁ ἄγγελος καὶ ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ζουσίαν τῆς, δηλαδὴ νὰ ὑποταχθῆς εἰς αὐτήν, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ σκεπτόμενον σου. Νὰ παραδοχθῆς τὴν δουλείαν, μὴ ἠγορεύῃς τὴν κυριαρχίαν, ³² A μὴ ἀπληροφρονῆς, μὴ φαντάζεσαι παραπάνω ἀπὸ ὅσον ἀξίζεις. Ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ἀγγέλου ἐμαλάκωσον ἀρκετὰ τὴν ψυχὴν τῆς, ἐταπεινώσον τὸν ἐγωϊσμόν τῆς, ἐχαλινογάγησον τὸν θυμὸν τῆς, μεγάλην γαλήνην ἔφεραν εἰς τὴν σκέψιν τῆς.

Εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ τὴν μὴ νομίσῃ ὅτι τυχαῖα καὶ δοκοπα ἤξιώθη νὰ τύχῃ τὴς φροντίδος, ἀλλὰ διὰ τὴν μάθῃ ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπερμητοῦ τοῦ δικαίου εὐρίσκει τὴν στήριξιν, πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον παρηγορεῖ αὐτήν. στήριζει τὴν ψυχὴν τῆς καὶ τῆς προσφέρει ἰκανοποιητικὴν παρηγορίαν, μὲ ὅσα προσθέτει. B «καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς αὐτήν. Θὰ πληθύνω πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὥστε λόγῳ τοῦ πληθους νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀριθμηθῶν».³¹ Καὶ αὐτὸ, λέγει, σοῦ προλέγω, ὅτι αἱ ἀπογονοὶ σου θὰ εἶναι τὸσον πολλοὶ, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀριθμηθῶν. Συνεπῶς, μὴ σὲ κυριεύῃ ἡ λύπη, μὴ ἀπαγορεύῃσαι, μὴ σὲ πιάσῃ ταραχὴ, ἀλλὰ νὰ δεῖξῃς καθολικὴν ὑποταγήν. Διότι, νὰ, «καὶ αἱ ἐγγυοὶ, θὰ γεννήσῃς υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσμαήλ».³² Δι' αὐτὸ ἀκούσθαι, λέγει, σοῦ προλέγω τὴν γεννήσιν καὶ εἶσα ἀκούειν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ποῦ θὰ γεννηθῇ, διὰ τὴν ἐπαπέλθῃς ὑπὸ τὸς συνθήκας αὐτὰς καὶ νὰ διορθώσῃς τὰ σφάλματά σου, ἀφοῦ γνωρίσῃς περισσότερο τὴν ἀπειροπαγίαν σου, ὅσοι κέρδος εἶδουσι αἱ θλίψεις καὶ πᾶσιν ὠφέλιαν προσφέρουσιν αἱ συμφοραί. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἀνεχώρησε ἀπὸ τὴν κυρίαν τῆς καὶ ἀμεγάλωσεν ἡ λύπη τῆς, περιεκυκλώθη ἀπὸ τὰς θλίψεις, εὐρησκομένη μόνη τῆς μέσα εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἔωσα εἰς τὴν στενοχωρίαν. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἀνοδίαν τῆς εἰς τὴν θέσιν ποῦ ταιριάζει εἰς τὴν κυρίαν τῆς, δι' αὐτὸ καὶ γρήγορα τῆς ἐδόθη ἡ ἀνάλογος δόξα. Αὐτὰ, λέγει, τὰ ὅποια σοῦ ὑποσχέθη, θὰ πραγματοποιηθῶν καὶ θὰ γεν-

31. Ἐ.δ. σ. 10.

32. Ἐ.δ. σ. 11.

33. Ἐ.δ.

νήσης υιόν και οι απόγονοι σου θα είναι αναρίθμητοι, «διότι ο Κύριος διετέθη εμενώς υπέρ σου λόγω της θλιψέως σου αυτής».

Συνεπώς, και ημείς ως μη αγανακτώμεν, **Δ** ὁσάκις ἀπὸ μιᾶν κακῆν τροπὴν τῶν πραγμάτων ὀφιστάμεθα ταπεινώσιν. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν βοηθεῖ τὴν ψῆσιν μας, ὅσον ἢ συστολή, τὸ τεπεινὸν φρόνημα καὶ χαλιναγωγῆσις τῆς ἐπάρευσίς τῆς ψυχῆς. Πραγματικά, τότε μᾶς ἀκούει περισσότερο ὁ Κύριος, ὅταν τὸν ἐπικαλούμεθα μὲ λυπημένην ψυχὴν καὶ ταπεινωμένην καρδίαν καὶ ἐπιμένωμεν εἰς τὰς παρακλήσεις μας. «διότι ὁ Κύριος διετέθη», λέγει, «ἐμμενώς υπέρ σου λόγω τῆς θλιψέως σου αυτής».

Ἐν συνεχείᾳ, προλεγει τὰς ἀσχολίας τοῦ παιδιοῦ τοῦ πρόκειται νὰ γεννηθῇ «Ὁ υἱὸς σου αὐτός», λέγει, «θα εἶναι ἄνθρωπος τῆς ὑπαίθρου τόσο δυνατός»,³⁴ ὥστε θὰ στρέφεται ἐναντίον ὄλων **Β** καὶ ὄλοι θὰ στρέφονται ἐναντίον αὐτοῦ. Καὶ οἱ ἀπόγονοι του θὰ κατοικήσουν ἀνατολακῶς τῶν Ἰσραηλιτῶν.³⁵ Τῆς προηγουμένης ἐπιπέλειαν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Εἶδες πόσον ταμᾶται ὁ πατριάρχης μὲ ὅσα ἐγιναν εἰς τὴν δούλην; Διότι ἡ πρόνοις δι' αὐτὴν ἀποδεικνύει τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν δίκαιον.

Αὐτὰς τὰς συμβουλὰς ἀφοῦ ἔδωκεν ὁ Ἄγγελος εἰς τὴν Ἄγαρ καὶ τῆς ὑποσχέθη τὰ ὅσα ἐπράκειτο νὰ οὐκισθῶν. ἀνεχώρησεν. Ἄλλὰ κύτταξε πάλιν τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς δούλης.³⁶ **Ἡ** «Ἡ Ἄγαρ», λέγει ἡ Γραφή, «εὐγνωμονοῦσα ἐπεκαλέσθη τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ λαλοῦντος πρὸς αὐτὴν καὶ εἶπε. Σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς ὁ ρίψας ἐσπλαγχθῆν κὸν φλέμισ πρὸς ἐμὲ τὴν δυστυχισμένην. Ἡ Ἄγαρ ὠμολόγησε καὶ εἶπε. Πραγματικά, ἐνώπιόν μου εἶπα τὸν παρρησιασθῆντα εἰς ἐμὲ Κύριον. Διὰ τοῦτο εὐχαριστοῦσα ὠνόμασα τὴν πηγὴν φέρον ὅπου εἶδα τὸν Κύριον. Τοῦτο εὐρίσκειται μεταξὺ Κάδης καὶ Βαράκ». **Κ** Κύτταξε διὰ τὴν Ἄγαρ θέλει νὰ διατηρήσῃ συνεχῶς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ μὲ τὴν ὀνομασίαν πού δίδει εἰς τὸν τόπον ἐ-

34. Μὲ ἅμα λέγει ὁ ἄγγελος εἰς τοὺς αἰτίους 11 καὶ 12 ἐπινοῖα, α) τὴν φωνὴν τοῦ ἀπαγγέλου (ἀέρας), β) τὴν ἔκτασι (Ἰσραήλ), γ) τὴν χαρακτῆρά του (ἀγροικὸς ἄνθρωπος) καὶ δ) τὴν καρδίαν του ὅπου θὰ κατοικήσῃ (ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν του), δηλαδὴ ἡ καταστάσις τῆς Παλαιστίνης.

35. Γεν. 16, 12.

36. Ἐ.δ. στ. 13-14. Πρὸς ἕνα τῶν τῆς Βερουβὲ καὶ πρὸς ἑναὶς τῆς παραδειγματικῆς Κίτης ὑπάρχει σήμερον φέρεσι, ἐν ἕκτῳ αἰ. Παλαιῶν ὀνομαζομένην Moilāhī Hazar. Ἡ εἰρη καταστάσις εὐρισκείται ἐκπειραστικῶς τῆς χειρὸς τοῦ Σινεῖ.

κεῖνον. «Διὰ τὴν ὀνόμασα», λέγει, «τὴν πηγὴν ἑσένην» φέρον ὅπου εἶδα τὸν Κύριον. Εἶδες διὰ τὴν δούλην σιγὰ - σιγὰ λόγω τῆς θλιψέως εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκειται γίνεται πῶς εὐσεβῆς καὶ ἀδελφώνει μεγάλην εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν γενωμένην εἰς αὐτὴν εὐεργεσίαν **Β** καὶ ἐπίστευσεν διὰ τὴν ἀμείβει ὁ Θεός, ἀφοῦ ἠξιώθη νὰ τύχη τόσῃ φροντίδος; «Καὶ ἡ Ἄγαρ προσθέτει ἡ Γραφή, «πραγματικά ἐγέννησε μετ' ὀλίγον υἱόν εἰς τὸν Ἀβραμ. Ὁ Ἀβραμ δὲ ὠνόμασε τὸν υἱόν του, τὸν ὅποιον ἡ Ἄγαρ τοῦ ἔχαρισε, Ἰσμαήλ».

Ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ μανθάνομεν πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἐπιείκεια καὶ πόσην ἀφέλειαν ἠμποροῦμεν νὰ ἀποκομισώμεν ἀπὸ τὰς θλίψεις. Καὶ τὴν μὲν ἐπιείκειαν γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν πού ἔδειξεν ὁ πατριάρχης πρὸς τὴν Σάρραν καὶ κατεπράνε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς, μὲ τὸ νὰ δώσῃ τὴν δούλην εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῆς καὶ εἶται νὰ γεμίσῃ τὸ σπῆτι του ἀπὸ εἰρήνης, τὴν δὲ ἀφέλειαν πού δίδουν αἱ θλίψεις ἠμποροῦμεν νὰ τὴν ἴδωμεν ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν δούλην. **Γ** Ὅταν, δηλαδὴ, τὴν ἐπιτιμησῇ ἡ κυρία τῆς καὶ ἔξωγε μακριὰ τῆς καὶ ὑπέστη μεγάλην ταλαιπωρίαν, ἀφοῦ μὲ πνευμένην ψυχὴν ἐπεκαλέσθη τὸν Κύριον, ἁμέσως ὤφθη νὰ ἴδῃ τὸν ἐξ οὐρανοῦ ἀποσταλμένον. Πραγματικά, διὰ νὰ μάθῃ διὰ τὴν ἐπιτιμωμένην καὶ συνεστάλη, ἠξιώθη τῆς μεγάλης αὐτῆς φροντίδος, λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος. «Ἦνά, εἶσαι ἔγγυος. Θὰ γεννηθῆς υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσραήλ, διότι ὁ Κύριος διετέθη εμενώς υπέρ σου λόγω τῆς θλιψέως σου ταύτης».

Λοιπὸν, ἀφοῦ γνωρίζομεν, ἀγαπητοί μου, διὰ τὴν εἰμεθα προσεκτικοί, αἱ θλίψεις μᾶς φέρουν πῶς κοντὰ εἰς τὸν Κύριον καὶ τότε μόνον θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ προσελκύσωμεν τὴν ὁσιθεϊάν του, ὅταν μὲ πνευμένην ψυχὴν καὶ θεομὰ δάκρυα προσσεχώμεθα εἰς αὐτόν, **Δ** ἄς μὴ ἀποθνήσκωμεθα θεομὰ λύπην διὰ τὰς θλίψεις μας, ἀλλὰ, συλλογιζόμενοι τὸ κέρδος πού προέρχεται ἀπὸ αὐτὰς, νὰ ὑποφέρωμεν μὲ προσιότητα ὅλα τὰ θλιβερά συμβάντα τῆς ζωῆς μας, καὶ ἀκόμη, ἄς διδασκώμεθα νὰ συμπεριφερόμεθα μὲ ἐπιείκειαν καὶ ἠμεῖαν πρὸς ὄλους μὲν γενικά τοὺς συνανθρώπους, πρὸ πάντων διως πρὸς τὰς γυναῖκάς μας. Καὶ νὰ προσέχωμεν πάρα πολύ, ὥστε, εἴτε μᾶς κατηγορήσῃ δικαιοσ εἴτε ἀδικοσ νὰ μὴ λεπτολογώμεν τὰ πράγματα. ἀλλὰ δι' ἕνα μόνον νὰ φροντίζομεν, νὰ ἐξαφανίζομεν, δηλαδὴ, τὰ αἰτία τῆς λύπης καὶ νὰ φέρωμεν εἰς τὸ σπῆτι μας ἀπόλυτον εἰρήνην, ὡ-

81. Ἐ.δ. στ. 16.

στε και η γυναίκα να ἀποσκώνεται εις τόν άνδρα της και ο άνδρας να ήμπορη να καταφεύγη πρὸς αὐτήν, σάν εις λιμάνι, ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς ταραχὰς και τοὺς θορύβους Ἐ και κοντὰ της νὰ εὐρίσκη κάθε παρηγορίαν, Διότι ἡ γυναίκα ἐδόθη εις τόν άνδρα διὰ νὰ τὸν δοσῆ, ὥστε ασφαλισμένος ὁ άνδρας με τὴν συμπάρστασιν της γυναίκας να ήμπορη νὰ υφίσταται τὰ κακά πού του συμβαίνουν. Πραγματικά, εὖν είναι ἐνάρετος και μετρημένη, δὲν θὰ προσφέρη μόνον εις τόν άνδρα τὴν παρηγορίαν ἀπὸ τὴν συγκοιτίκην, ἀλλὰ και εις ἄλλας τὰς ἄλλας ἐκδηλώσεις της ζωῆς θὰ ἀποδείξη πῶσον είναι ἀπαραίτητος ἡ παρουσία της, ἐλαφρύνουσα και διευκολύνουσα τὰ πάντα εις αὐτόν, χωρὶς νὰ τὸν ἀφήνη νὰ ἀντιλαμβάνεται, οὔτε τὰς ἐξωτερικὰς οὔτε τὰς εις τὴν αἰκογένειαν καθ' ἡμέραν συμβαίνουσας δυσκολίας. Ἄλλὰ, σάν ἀριστος κυβερνήτης,³⁹⁴ Ἄ ἔτσι θὰ γαληνέψη τὴν τρικυμίαν της ψυχῆς του με τὴν ἰσκήν της σοφίαν και με τὴν σὺνέσιν της θὰ του δώση μεγάλην παρηγορίαν.

Ἄσσοι, λοιπόν, σύζυγοι είναι συνδεδεμένα: κατ' αὐτόν τὸν τρόπον δὲν ήμπορεὶ πλέον κανένας δυσάρεστον της παρουσίας ζωῆς νὰ τοὺς λυτήρη, οὔτε νὰ τοὺς ἀφαιρέση τὴν χαρὸν των. Διότι, εἰπον ὑπάρκην ἁμῶνας, εἰρήνη και θεομῆς ἀγάπης μεταξὺ άνδρός και γυναίκας, τότε εις αὐτοὺς συσσωρεύονται ἄλλα τὰ ἀγαθὰ και θὰ καταστούν ἀπρόσβλητοι ἀπὸ κάθε ἐπιβουλήν, σάν νὰ είναι ἀχυρωμένοι πῶσω ἀπὸ κάποιο μεγάλο και ἀπόρητον τεῖχος, δηλαδὴ, με τὴν ἁμῶναιαν πού χαρίζει ὁ Θεός. Ἄδὴ θὰ τοὺς κἀνη πῶ ἰσχυροὺς και ἀπὸ τὸν ἀδύμαντα, αὐτὴ θὰ τοὺς καταστήρη πῶ σκληροὺς και ἀπὸ τὸν σίδηρον, αὐτὴ θὰ τοὺς προστατεύη πῶ ἀποτελεσματικά ἀπὸ κάθε πλοῦτον και περισούσαν, Ἄ αὐτὴ θὰ τοὺς ἀνεβάσῃ εις τὴν πῶ μεγάλην δόξαν, αὐτὴ θὰ τοὺς δώση με μεγάλην ἀφθονίαν τὴν εὐνοίαν του Θεοῦ.

Ἄδεν, εἰς παρακαλῶ, νὰ μη θεωρῶμεν τίποτε πολυτιμότερον ἀπὸ αὐτήν, ἀλλὰ νὰ κάνουμεν και νὰ ἐνεργῶμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ ὑπάρκῃ γαλήνη και εἰρήνη εις τὴν οἰκογένειαν. Διότι τότε τὰ παιδιὰ πού θὰ γεννηθοῦν θὰ μιμηθοῦν τὴν ἀρετὴν τῶν γονέων των, οἱ ὑπηρετῆται ἐπίσης θὰ τοὺς ἀκολουθήσουν εις τὸ καλόν, ἡ οἰκογένεια θὰ προοδεύσῃ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως και μεγάλη θὰ είναι ἡ εὐημερία τῶν προγόνων. Πραγματικά, εἰπον προτιμῶμεν τὸ θέλημα του Θεοῦ, Ἄ ἄλλα τὰ ἄλλα θὰ ἔλθουν κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν και δὲν θὰ δοκιμάσωμεν καμμίαν λύπην, διότι

ἡ ἀγαθότης του Θεοῦ θὰ μῶς χαρηγῆ τὰ πάντα με ἀφθονίαν. Ἄεἰπὸν, διὰ νὰ ζῶμεν χωρὶς λύπην τὴν παρούσαν ζωὴν και νὰ προσελκύσωμεν εις μεγαλύτερον βαθμόν τὴν εὐνοίαν του Θεοῦ, ἄς προσκολληθῶμεν εις τὴν ἀρετὴν, ἄς φροντίζωμεν νὰ φέρωμεν εις τὸ σπίτι μας τὴν ἁμῶναιαν και τὴν εἰρήνην, ἄς ἐνδιαφερώμεθα διὰ τὴν εὐκοσμίαν τῶν παιδιῶν μας, ἄς ἐπιμελωμεθα τὸν χαρακτήρα τῶν ὑπηρετῶν μας, ὥστε, ἀφοῦ εἰ' ἄλλα αὐτὰ λάδωμεν πλουσίας ἀμοιβὰς, ν' ἀξιώθωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν και τὰ ὑπεροχίμῶνα ἀγαθὰ, με τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν του Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί με τὸν ὄπαον εις τὸν Πατέρα και συγχρόνως εις τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀντίκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ τώρα και πάντοτε και εις τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΝΑΘ

•ΟΤΑΝ ΔΕ Ο ΑΒΡΑΜ ΕΓΙΝΕΝ ΕΜΕΝΗΝΤΑ ΕΣΚΕΛ ΕΥΘΗ,
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΘΗ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ.¹

Είδατε, αγαπητοί μου, ότι τίποτε από όσα περιέχονται εις την θείαν Γραφήν δεν είναι περιττόν; Είδατε με ποιόν τρόπον σίς παρουσιάσα χθές τὰ σχετιζόμενα με την "Αγορά γεγυότα και την δραπέτευσιν αυτής από τὸ σπίτι τοῦ "Αβραμ 394 Ε και πόσῃ ὠφέλειαν ἐπήραμε ἀπὸ αὐτοῦ; Διότι ἐμάθαμε τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν τοῦ πατριάρχου, τὸ μέγεθος τῆς σφραγίστης του, τὸν σεβασμὸν ποῦ ἔδειξε πρὸς τὴν Σάραν, ἐπειδὴ βεβαίωσε τὴν ἀμόνοιαν πρὸς αὐτὴν πολυτιμότεραν ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα. Εἶδαμε τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὃ ὁποῖος διὰ τὴν τιμὴν ποῦ ἀπέδωκεν εἰς τὸν δίκαιον, ὅχι μόνον ἐπανάφερε τὴν "Αγορά, ἢ ὁποῖα ἐπλανήθη εἰς τὴν ἔρημον, ἀφοῦ ἀπέδρασε φοβούμενη τὴν κυρίαν τῆς, ἀλλὰ ἐχάρισε καὶ τὴν γέννησιν τοῦ "Ισααὴλ, προσφέρων μετὰ τὸ γεγονός αὐτὸ μεγάλην παρηγορίαν εἰς τὸν δίκαιον καὶ ἀμείδων αὐτὸν διὰ τὴν τόσον μεγάλην ὑπόμοχλόν του. Καὶ ὅταν ἐγεννήθη ὁ "Ισααὴλ, 395 Α ἐπειδὴ ἡ θεία Γραφή ἤθελε νὰ μᾶς φανερώσῃ τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου, μᾶς ἀνέφερε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ὅταν εἶπεν, ὅτι ὅταν ἐγεννήθη ὁ "Ισααὴλ, ὃ "Αβραμ ἦτο ὄγδοηκοντα ἕξ ἐτῶν.¹ Λοιπὸν, ὅς ἴδωμεν τί ἐπικολούθησε, διὰ νὰ γνωρίσωμεν πάλιν ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν γεγυότων καὶ τοῦ δικαίου τὴν μεγάλην ὑπόμοχλόν καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἀνέκφραστον καὶ ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν. Θὰ γνωρίσωμεν δὲ με ἀκριβείαν, ἔδωκα καθορθώσωμεν νὰ μάθωμεν πάλιν τὰ ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ δικαίου, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐακτοποιεῖ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τὰ γεγονότα ποῦ ἀνεφέροντο εἰς αὐτόν, δοκιμίζων εἰς κάθε περίπτωσιν τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως τοῦ δούλου τοῦ Β καὶ ἀποκαλύπτων τὴν θεοφιλή του διάθεσιν. Ὁ Θεὸς, βέβαια, ἐγνώριζε καλὰ ἐκ τῶν

1. Γεν. 17, 1.

2. "Ε. Α. 16, 16. Συνεπῶς, μετὰ τὸν γεγυότων τοῦ 18 κερ. καὶ τῶν ταύτων τοῦ 17 μεσολαβῶν 15 χρόνιαν.

προτέρων τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δούλου του, ἤξερε τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς του καὶ ἐγνώριζε με ἀκριβείαν τὸν μαργαρίτην. Ἐπειδὴ, ὁμοίως, ἤθελε νὰ τὸν καταστήσῃ γνωστὸν καὶ εἰς δούλους τοῦ τότε παρησιασμένους, ὡστε καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἢ ἀρετὴ τοῦ δικαίου νὰ γίνῃ παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας, διὰ τοῦτο ὀλίγον κατ' ὀλίγον φανερώει τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου, διὰ νὰ διδασκώμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ δυσπιστῶμεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις ποῦ μᾶς δίδει ὁ Θεός, οὔτε νὰ δυσαναχετῶμεν ἀπὸ τὴν ἀνοσολὴν τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν μεγαλύτερον ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ μὴ βλέπόμενα παρὰ εἰς ἑκείνα, τὰ ὁποῖα ἀντιλαμβάνομεθα διὰ τῆς ὁράσεως καὶ ἐγγίζομεν μετὰ τὰ χεῖρά μας, Ε ἄρ' ὅσον μᾶς δίδει τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος τοῦ Σύμπαντος. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ὅτι δεν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ διαψεύσθουν αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη με τὴν πάροδον τῶν χρόνων συμῆ κατὰ ἀντίθετον πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε τότε πρέπει νὰ κλονίζεται κανεὶς, ἀλλὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν πανουργίαν καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ὑποσχθέντος Θεοῦ καὶ ὅτι ὅλα ὑποχωροῦν καὶ ὑποτάσσονται εἰς Αὐτόν, ἔταν βέλγησιν νὰ πραγματοποιήσῃ ὅσα ἔχει ἀκεφῆ. Διότι ἡμπορεῖ νὰ προσφέρῃ ἀκόμη καὶ ὑπερφυσικὰς δωρεὰς, ἀφοῦ εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως. Ἄς μὴ ἀσχολώμεθα λοιπὸν, Β ὑπερβολικὰ με ὅσα πραγματοποιεῖ ὁ Θεός, ἔχοντες ὡς κριτήριον τὴν ἀδυναμίαν μας, οὔτε νὰ δυσπιστῶμεν δι' αὐτὰ στηριζόμενοι εἰς τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ, ὡς ἀνγκύμονες δούλοι, γνωρίζοντες τὴν ὑπέροχον δύναμιν τοῦ Κυρίου μας, ἂς πιστεύωμεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις Του, ὑπερνεκῶντες τὴν ἀνθρώπινην ἀδυναμίαν μας. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅσα μᾶς ὑπεσχέθη θὰ ἐπιτόχωμεν καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν εὐνοίαν του καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις μας θὰ τιμῶμεν τὸν Θεόν. Ἀσφαλῶς ἢ μεγαλύτερα τιμῆ, τὴν ὁποῖαν ἀποδίδομεν εἰς τὸν Θεόν εἶναι αὐτή, δηλαδή τὸ νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν του καὶ ὅταν ἀκόμη, ὅσα συμβαίνουν εἶναι ἀντίθετα, πρὸς ὅσα διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν βλέπομεν. Καὶ διότι παρὰξενεύομαι, ἂν τὸ νὰ μὴ ἀμφιβάλλωμεν Β εἶναι μεγίστη τιμὴ προκειμένου καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ; Ἀκόμη καὶ μετὰ τῶν συνανθρώπων μας, ἔδωκα δὲν ἀμφιβάλλωμεν, ὅταν μᾶς ὑπόσχωται κάτι ἀπὸ αὐτὰ τὰ φαρτὰ καὶ πρόσκαιρα πρᾶγματα, ἀλλ' ἐλπίζωμεν με ἄλλοις εἰς ἑκείνον, ὃ ὁποῖος μᾶς ὀ-

πρόσεται, κάθε ένας θεωρεί ότι του αποδίδεται ή μεγάλη αυτή τιμή, το ότι, δηλαδή, ημείς δεν εδειχάμεν αμφιβολίας, ἀλλ' ἠπείσαμεν με θάρρος εἰς τὰς ὑποσχέσεις του. Ἐάν λοιπὸν συμβαίη αὐτὸ καὶ διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, τὰ ὁποῖα πολλὰς φορές μεταβάλλονται, ἢ ἕνεκα ἀνθρώπινης ἀδυναμίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ἀποφάσεις, πολὺ περισσότερο φειλαμέν διὰ τὰς θείας ὑποσχέσεις νὰ ἐπιζώμεν με θάρρος εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, ὅτε, καὶ ἂν ἔχη μεσολαθεῖ πολλὸς χρόνος διὰ τὴν πραγματοποίησίν των.

Λοιπὸν, αὐτὰ, τώρα, δὲν ἐλέγχθησαν ἀπὸ ἐμὲ χωρὶς αἰτίαν, ³⁹⁶ Ἄ ἀλλὰ διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν, ὅταν ἐξετάσωμεν τὴν ἀρχὴν τῶν δῶν ἐκτίθενται εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὁ φιλόθεωπος Θεός, θέλων νὰ καταστήσῃ εἰς ἅλους γνωστὸν τὸν πατριάρχην, ἐπιδεικνύει τὴν μεγάλην του μακροθυμίαν ἐπὶ τόσοις πολλὰ ἔτη. Καὶ ὁ δίκαιος Ἀβραάμ δὲν δυσανασχετεῖ, δὲν γίνεται δυσκίνητος ἕνεκα τῆς ἀπεριπέρας, δὲν παραιτεῖται, ἀλλὰ δι' ἔλθων του τῶν προσπαθειῶν ἐπιδεικνύει τὰ θεοφιλή του φρονήματα, ἐνισχυόμενος μετὰ τὰς καλύτερας ἐλπίδας. Θὰ γνωρίσωμεν δὲ με ἀκρίβειαν τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ πατριάρχου, ἂν πληροφορηθῶμεν πόσος χρόνος ἐμεσολάθησε. Βέβαια, ὅλα αὐτὰ θὰ μᾶς τὰ διδάξῃ με σαφῆνειον ὁ μακάριος Μωϋσῆς φωτίζόμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Β Τί λέγει λοιπὸν αὐτός; Ὅταν ὁ Ἀβραάμ ὠθήκουσε εἰς τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφ' οὗ ἐξέκίνησεν ἀπὸ τὴν Χαρρὰν κατηυδύνη εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ἦτο ἑβδομήκοντα πέντε ἐτῶν. Καὶ ἀμέσως, ἀφ' οὗ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ ὀλόκληρον τὴν γῆν, καὶ ὅτι θὰ ἀνοδείξῃ τῶσον πολυαριθμούς τοὺς ἀπογόνους του, ὅστε νὰ μὴ ἀριθμοῦνται, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἀστῆρες. Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν συνέδησαν ἐν τῷ μεταξὺ πολλὰ γεγονότα εἰς τὸν δίκαιον, δηλαδή ἡ μετάστασις εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐξ αἰτίας τῆς πείνης, ἡ ἀρπαγὴ τῆς Σάρρας καὶ ἀμέσως κατόπιν ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ φροντίς. ³⁹⁷ Καὶ πάλιν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστροφήν ἀπὸ ἐκεῖ, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Γεραρῶν προσβολὴ πρὸς τὴν Σάρραν καὶ ἀμέσως ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρασχεθεῖσα προστασία.⁴ Καὶ ἐνῶ ὁ δίκαιος δάδατε νὰ συμβαῖναι δ-

4. Πρὸς. Γεν. 30 ἐξ. καὶ ὁμιλίαν ἄσιν εἰς τὴν Γίνωιν.

λα αὐτὰ εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν βοήθειαν ἀκείνῃν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐκλονίσθη ἡ ἀφοσίωσις του, ὅτε ἐξήταξε διὰ τοῦ λόγου αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔλαθε τέτοιον ὑπόσχεσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθημερινῶς περιπίπτει εἰς τόσον πολλοὺς καὶ περικίλους πειρασμούς καὶ ἐπὶ τόσον μεγάλο χρονικὸν διάστημα παραμένει ἀτακτος. Ἄλλὰ καὶ θμεινεν ἱκανοποιημένος καὶ ἀδέχεται μετ' εὐχαριστήσεως τὰς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἦτο φιλόθεος καὶ δὲν ἤμελετο νὰ ὑποβάλῃ εἰς ἔρευναν ἐπὶ τῇ δόσει τῆς ἰσχύος του σκέψεως ὅσα ἐγίνοντο ἀπὸ τὸν Θεόν.

Β Καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔτη ἀποκτῶ τὸν Ἰσμαήλ, τὸν γεννηθέντα ἀπὸ τὴν Ἄγαρ, καὶ ἐνῶμιζε, λοιπὸν, ὅτι διὰ τοῦ Ἰσμαήλ ἐκπληροῦται ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν. «Διότι ἦτο ὁ πατριάρχης, λέγει, ἀνοδοῦντα ἐξ ἐτῶν, ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ἰσμαήλ. Ἄλλ' ὁ φιλόθεωπος Θεός, ἀφ' οὗ ἐξήρακε τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου πατριάρχου ἐπὶ δέκα τρία ἐπὶ πλέον ἔτη,⁵ τότε πραγματοποιεῖ τὴν ὑπόσχεσίν του. Διότι γνωρίζει καλὰ ὅτι ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου Ἀβραάμ ἀνεδείχθη λαμπρότερα καὶ ἐνδοξότερα διὰ τῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον δοκιμασίας, ὅπως ἀκριβῶς καθαρίζεται ὁ χρυσὸς εἰς τὸ χυμευτήριον.» Ὅταν ἔγενεν ὁ Ἀβραάμ ἐννεήκοντα ἐννέα ἐτῶν, λέγει, Ἐ παρουσιάσθη πάλιν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν. Καὶ ἕνεκα τοῦ εἶξε μακροθυμίαν ἐπὶ τόσον χρονικὸν διάστημα; Ὅχι μόνον διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγάλην ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν ὑπεροβικὴν του δύναμιν. Διότι, ὅταν τὸν ἐγκατέλειψεν ἡ φυσικὴ ἰκανότης καὶ ἦτο πλέον ἀχρηστος διὰ νὰ τεκνοποιήσῃ ἐπειδὴ τὰ μέλη τοῦ σώματός του εἶχαν μαραιθῆ τελείως καὶ ἀπὸ τὸ γῆρας εἶχαν νεκρωθῆ, τότε, ἀποκαλυφθῆναι τὴν δύναμιν, πραγματοποιεῖ τὰ τῆς ὑποσχέσεώς του. Ἄλλ' εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀκούσωμεν καὶ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐλέγχθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸς τὸν Ἀβραάμ. ³⁹⁷ Ἄ ἔῃ ὅταν ἔγενεν ὁ Ἀβραάμ ἐννεήκοντα ἐννέα ἐτῶν, λέγει, παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός καὶ τοῦ εἶπεν Ὅταν δὲ ἀκούσῃς «ῥῆθην»⁶ μὴ ναμίσης κατὰ ἀνάξιν λόγου, ὅτε ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ αἰσθητὴ διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ἡ θεία καὶ ἀφάρτος ἀκείνῃν δύναμις. Ἀλλὰ ἐὰν τὰ ἐνοσφίς ὅλα με εὐσέβειον. Εἶπε λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς ὅτι παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ἀντί, δηλα-

4. Εἶπε σημ. 2. τῆς παρούσης ὁμιλίας.
5. Ἀξίς τοῦ καμῖνου.

δή, νά εἶπῃ, ὅτι ἤβλωσεν αὐτόν τῆς ἐπισκέψεώς του καί τόν ἐθεώρησεν ὄξιν τῆς παρ' αὐτοῦ θείας φροντίδος καί συνδολέγγεται μαζί του μέ πολλήν συγκοπήσασιν καί λέγει: «Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός σου. Γίνου εὐάρεστος ἐνώπιόν μου καί ἀμειπτός, διότι μεταξύ ἐμοῦ καί σου ὑπογράφεται συμφωνία, ὅτι θά σέ πληθύνω πάρα πολύ». ⁶ Ὁ Ἄβραμ εὐγνωμονῶν τόν Θεόν ἔπαισε πρηνῆς καταγῆρ.⁷ Ἐ γῆρξε μεγάλη ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ δικαίου, ἀλλά καί ἡ φιλανθρωπία τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν ἦτο ὑπερβολική. Διότι εἶπεν «Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός σου», σχεδόν λέγων ὅτι ἐγώ εἶμαι ἕκείνος, ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερα διημέτησα ποικιλοτρόπως τὰς ὑποθέσεις σου, ὅτι ἐγώ εἶμαι ἕκείνος ὁ ὁποῖος σέ ἀδήγησα ἐδῶ, ἀφοῦ σέ ξεσήκωσα ἀπὸ τὴν πατρίδα σου, ὅτι ἐγώ εἶμαι ὁ ἀνασθεῖχθεις ὑπέρμαχος σου εἰς πᾶσαν ἐποχὴν, καί ὁ ὁποῖος σέ κατέστησα ἀνώτερον ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου σου, καί δὲν τοῦ εἶπεν ἀπλῶς ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός, ἀλλὰ τοῦ εἶπεν «ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός σου». Παρατήρησε τὴν μεγάλην ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ κατὰ ποῖον τρόπον καί δι' αὐτῆς τῆς προσθήκης ἐπιδεικνύει τὴν πατρικὴν σταγὴν πρὸς τὸν δικαίον Ἄβραμ. Διότι ὁ Θεὸς ὀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων, ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς εἶπεν «Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός σου». Εἶναι μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς τὴν ὁποῖαν ἀποδίδει εἰς τὸν δικαίον Ἄβραμ. Κατὰ παρόμοιον τρόπον συνηθίζει νά ὀμιλῇ καί πρὸς τοὺς προφήτας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τώρα αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶναι κοινὸς εἰς ὄλους Κρίτας, καταδίδεται νά προσφώνηται ἀπὸ τὸν ὑπῆρέτην του. Θά τὸν εὐρωμεν δε ἀργότερα νά λέγῃ, «Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἄβραμ, τοῦ Ἰσαὰκ καί τοῦ Ἰακώβ», τοιοῦτοτρόπως καί οἱ προφῆται συνηθίζουν νά λέγουν: «Ὁ Θεὸς μου, Θεὸς μου», χωρὶς νά θεωροῦν τὴν κυριαρχίαν του ἱστικὴν τὴν ἀποκλειστικότητα, ἀλλὰ ἀποδεικνύοντες καί αὐτοὶ τὸν ἀκατάσχετον πόθον των πρὸς Αὐτόν. Ἐ θεῖως, ὁμῶς, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον τὸ νά πράττουν τοῦτο ἄνθρωποι: ὅταν ὁμῶς πράττῃ τοῦτο δι' ἀνθρώπινα πράγματα ὁ ἴδιος ὁ Θεός, αὐτὸ εἶναι τὸ πρωτοφανὲς καί παράδοξον. Ἄλλ' ἂς μὴ θαυμάζωμεν, ἀγαπητοί, καί ἂς ἀκούσωμεν νά λέγῃ ὁ προφήτης: «Εἶναι ἀνώτερος ἕνας πράττων τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πάρα ἀμείτρητοι ἁμαρτωλοί».⁸ Καί ἂς ἀκούσωμεν πάλιν νά λέγῃ ὁ

6. Γεν. 17, 1-8.

7. Ψαλ. 3, 6.

8. Σοφ. Σειρ. 16, 3.

μακάριος Παῦλος: «Περιεφέροντο ὡς πλανόδιοι ἐδῶ καί ἐκεῖ, ἔχοντες ὡς ἐνδύματα δέρματα προβάτων καί αἰγῶν, στερούμενοι, θλιβόμενοι καί κοκοπαθόντες: πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἄνδρας δὲν ἦτο δυνατόν νά συγκριθῇ, ὡς ἄξιος, ὀλοκλήρος ὁ κόσμος».⁹ Τοιοῦτοτρόπως, ὁ μὲν προφήτης διεκήρυξεν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ μυρίους παρανόνομους ὁ ἕνας, ὁ ὁποῖος πράττει τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, ὁ διδασκαλὸς τῆς οἰκουμένης, ἀφοῦ μᾶς ἀνέφερε δι' ὄλους τοὺς ἐναρέτους, ἔσσι ὁποῖοι διαδίδουν μέ θλίψης καί στενοχωρίας, λέγει, ὅτι «δὲν εἶναι ἄξιος πρὸς συγκρίσιν μὲ αὐτοὺς ὁ κόσμος ὀλοκλήρου». Ἀφοῦ ἀνέφερον ὀλοκλήρην τὸν κόσμον ὁ Παῦλος, ἀντιπαρέθετο πρὸς αὐτόν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δικάζονται καί θλιθόνται, διὰ τὴν διαχθῆς πόσον μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. Διὸ τοῦτο καί λέγει πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ τῶν ὄλων δημιουργός: «Ἐγώ εἶμαι ὁ Θεός σου, γίνου εὐάρεστος ἐνώπιόν μου καί ἀμειπτός. Διότι δὲν θά παραβλέψω τοὺς ἰδρώτας τῆς τόσοσιν μεγάλης ἀρετῆς σου, ἀλλὰ ἀμειτῶ ἐμοῦ καί σου ὑπογράφεται συμφωνία, ὅτι θά σέ πληθύνω πάρα πολύ». Δὲν εἶπεν ὅτι θά σοῦ δώσω τὴν δυνατότητα νά ἀποκτήσης πλήθος ἀπογόνων,¹⁰ ἀλλὰ καί «πάρα πολὺ λαός», ὑπαδεικνύων τὸ μέγεθος τῆς ἀξίωσης, καί ἕκείνο τὸ ὁποῖον ἔλεγε προηγουμένως ὅτι θά ἀδελθούσι οἱ ἀπόγονοί σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης καί οἱ ἀστέρες, τοῦτο ἐφάνησεν ἐδῶ διὰ τοῦ «σφόδρον».¹⁰ Ἀλλὰ, ἐλέτων ὁ εὐγνώμων καί θεοφιλὴς ὑπῆρέτης τὴν τόσοσιν μεγάλην συγκοπήσασιν τοῦ Θεοῦ καί ἐπεὶ ἐξέπληξεν ὁ Ἄβραμ ἀπὸ τὴν τόσοσιν μεγάλην φροντίδα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λάτρην του καί ἐπεὶ ἠντιλήθη καλῶς καί τὴν ἀνθρωπίνην του ἀδυναμίαν καί τὴν ἀνασθέντα καί ἀπίστην δύναμιν τοῦ Θεοῦ, «ἔπεισε πρηνῆς, κατὰ γῆρ», λέγει, δεικνύων διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὴν μεγάλην του εὐγνωμοσύνην. Διότι οὐ μόνον δὲν ἔλασε τὸν κῆρ του καί δὲν ὑπερηφανεσθῆ διὰ τὴν εὐνοίαν, ἡ ὁποῖα τοῦ ἐπιδείχθη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως πολὺ περισσώτερον ἐταπεινώθη ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Πραγματικὰ «ἔπεισε πρηνῆς, κατὰ γῆρ», λέγει ἡ Γραφή. Ἐ διότι ἡ εὐγνώμων ψυχὴ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πράγμα, ἔστων, δηλαδὴ, ἀπολομῶδην μεγαλυτέρας εὐεργεσίας, τότε ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν Θεὸν πολὺ μεγαλυτέραν εὐλαδίαν.

9. Ρωμ. 11, 37-38.

10. Αἴσις τοῦ κειμένου.

Δι' αὐτὸ «ἐπεσε», λέγει, «πρηγής, κατὰ γῆρα». Ἐπειδὴ οὐδέ κἀν ἐτόλμα νὰ ἀνασηκώθῃ, θλίπων ὁ δίκαιος Ἄβρα- ἄμ νὰ ἐχῇ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τόσον με- γάλῃ εὐεργεσία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειδὴ ἀνελογίζε- το τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης του φύσεως, ἐπεδεί- κνυε τὴν μεγάλην του εὐλάβειαν παραμένων πρηγής. Πα- ρατήρησε ἐν συνειδήσει τὴν ἀσπρὴν μεγαλοδουρίαν τοῦ Θε- οῦ. Πραγματικά, εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὰ ἑξῆς: Ἐγὼ σοῦ ἠμιλώ. Ἰσοῦ ἢ πρὸς σὲ ὑπόσχεσίς μου. Θὰ γίνῃς γε- νάρχης πολλῶν λαῶν. Τὸ ὄνομά σου δὲν θὰ εἶναι ὅπως μέ- χρι τώρα Ἄβραμ,¹¹ ὁ ἀλλὰ θὰ ὀνομάζουσαι Ἄβραάμ,¹² διότι ὠρίσασε πατριάρχην πολλῶν λαῶν. Θὰ σὲ αὐξήσω πολὺ, ὡς σὲ κἀνὼ πατριάρχην πολλῶν φυλῶν καὶ βασιλεῖς θὰ προέλθουν ἀπὸ σέ.¹³

Παρατήρησε, ἀγαπητέ, πῶς ἠμιλεῖ τώρα πρὸς τὸν δι- καιον μὲ σαφήνειαν καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν περισ- σότερον ἀκριβῆ τὴν πληροφορίαν προσθέτει εἰς τὴν προο- φωνήϊον του καὶ τὸ ἐπὶ πλέον στοιχείον καὶ λέγει «Θὰ γί- νῃς γενάρχης πολλῶν λαῶν. Τὸ ὄνομά σου δὲν θὰ εἶναι ὅπως μέχρι τώρα Ἄβραμ, ἀλλὰ θὰ ὀνομάζουσαι Ἄβραάμ, διότι ὠρίσασε πατριάρχην πολλῶν λαῶν». Διότι ὅπως ἀ- κριβῶς τὸ προηγούμενον ὄνομα ἐσημείωνε τὴν ἐδῶ ἐπιστρα- φὴν ἀπὸ τῆν πέραν χώραν, ὁ (διότι Ἄβραμ εἰς τὴν Ἑ- βραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει ἄκρινος ὁ ὁποῖος ἦλθεν ἀπὸ πέ- ραν, καὶ τὸ γνωρίζουν αὐτὸ, ὅσοι εἶναι κάτοχοι ἐκείνης τῆς γλώσσης), ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐλθῇ εἰς τὴν Χα- υσάν ἀπὸ τῆν πέραν χώραν, δι' αὐτὸ οἱ γονεῖς του τοῦ ἔ- δωσαν αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἀλλὰ πεισανὸν νὰ εἴπῃ τις: Καὶ ἐ- ἀν ἦσαν ἄπιστοι οἱ γονεῖς του, ἀπὸ ποῦ ἦτο γνωστὴ εἰς αὐ- τοὺς ἡ πρόγνωσις αὐτῆ ὥστε νὰ τοῦ προσδώσουν αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἐφανέρωσεν, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ ὕστερα ἀπὸ πολλὸν χρόνον; Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἐ- φευρετικῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅτι δηλαδὴ πολλὰς φορές ἀκόμη καὶ διὰ τῶν ἀπίστων βιωθεταὶ παρόμοια ζητήματα. Καὶ παρόμοια θὰ εὐρωμεν νὰ ἔχουν συμβῇ καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Ἐ Διότι ἀμέσως μᾶς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν τοῦ ὄνομα τοῦ Νῶε. Πραγματικά, καὶ εἰς αὐτὸν οἱ γονεῖς του ἔ- δωσαν ὀνομασίαν ὄχι ἀνευ σημασίας, οὔτε κατὰ τύχην, ἀλ-

11. Ἄβραμ, σημαίνει πατὴρ ἑβραῖος, ἢ ὀφθαλμὸς ἢ παρῆτης.

12. Ἄβραάμ, σημαίνει πατὴρ πολλῶν λαῶν.

13α. Γεν. 17, 4-6.

λὰ θέλοντες νὰ ἐπισημάνουν ἐκ τῶν προτέρων τὸν κατα- κλυσιμὸν, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ μετὰ ἀπὸ πεντα- κόσια ἔτη. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Νῶε ἔβωσε αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παιδί του,^{13β} Ἄ ὄχι ἐπειδὴ ἦτο ἐνάρετος, ἔκρινε τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει μὲ σαφήνειαν, ὅ- τι ὁ Νῶε ἀνεδείχθη ὁ μόνος δίκαιος καὶ τέλειος εἰς τὴν γε- νεάν του.¹⁴ Ἐὰν καὶ ὁ Λάμεχ ὁ πατὴρ τοῦ Νῶε ἦτο ἠλιω- τῆς τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου δὲν θὰ τὸ παρεσιωποῦσεν ἡ Ἁ- γία Γραφή καὶ δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Νῶε ἦτο ὁ μόνος δικαι- ος. Ὅταν ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παι- δί του, λέγει: «Καὶ θὰ εἶναι τὸ ὄνομά του Νῶε» αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ ἀπὸ τῶν κακῶν ἔργων τῶν χειρῶν μας, καὶ ἀπὸ τῶ ἀγόνων τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν κατηράσθη ὁ Θεός.¹⁵ Πίς μου, ἀπὸ ποῦ ἦτο δυνατόν ἐκείνος νὰ γνωρίζῃ ὅσα ἐ- πρόκειτο νὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ τόσας γενεάς; «Θὰ ὀνομα- σθῇ, λοιπὸν, Νῶε, διότι αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ». Ἐ Τὸ ὄ- νομα «Νῶε» εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει ἀνάπαυ- σις. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, αὐτὸς ἐπρόκειτο νὰ διασωθῇ μόνος ἀ- πὸ ἐκείνων τὸν κατακλυσιμὸν, ὁ ὁποῖος συνέβη εἰς τὴν οἰ- κουμένην καὶ νὰ ἀποτελέσῃ τρόπον τινὰ τὴν ἀπαρχὴν τῆς συστάσεως τῆς ἐπομένῃς γενεᾶς, δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέ- γει ἡ Γραφή: «Αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ», ὀνομάζων ἀνά- παυσιν τὸν κατακλυσιμὸν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν εἶχεν ἀποκάμει δολόκληρος ἡ γῆ ἀπὸ τὴν πονηρίαν τῶν κατοίκων τῆς καὶ εἶχεν ὑποστῆ μεγάλην κοκοποίησην, ἦλθεν ὁ κατα- κλυσιμὸς καὶ τὴν γῆν, ἡ ὁποία εἶχε γίνει ἀκάθαρτος ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν κατοίκων τῆς, ἐκαθάρισε μὲ τὴν πῦριν τῶν ὑδάτων, Ὁ καὶ ἐσταμάτησε τὴν πονηρίαν τῶν ἔλλεινόν ἐκεί- νων ἀνθρώπων καὶ ἐκείνους, διὰ τῆς τιμωρίας ἀνέταυσε. «Διότι», λέγει ἡ Γραφή, «ὁ θάνατος εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀνάπαυσις».¹⁶ Παρατήρησε ὅτι βιωθεταὶ ὁ Θεὸς πολλὰς φορές διὰ τῶν ἀπίστων ἐκείνα τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμ- βῶν; Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον ἔβωσαν καὶ οἱ γονεῖς του εἰς τὸν πατριάρχην τὸ ὄνομά του ἐξ ἀρχῆς, θέλοντες νὰ δηλώσωσιν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι θὰ γίνῃ μεταδότης καὶ ὅτι θὰ φθάσῃ εἰς ἐξῆν χώρα ἀφοῦ περάσῃ τὸν πτα- σμὸν. Ἀφοῦ λοιπὸν, λέγει, ἐκείνο τὸ ὄνομα, Ὁ τὸ ὁποῖον ἐ- δόθη ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου ἐφανέρωσε ἐκ τῶν προτέρων ὅ- ὅτι ἐπρόκειτο νὰ διαπεραωθῆς ἐδῶ προερχόμενος ἀπὸ ἐ-

13. Πρὸς Γεν. 8, 9.

14. Ἐ. 3, στ. 20.

15. Ἰωβ 8, 28.

κει, παραδέξου και την προσθήκη του στοιχείου άλλου εις το όνομά του, διά να μάθης ότι αυτό σου δεικνύει ότι «θά γίνης πατήρ πολλῶν ἐθνῶν». Καί μάλιστα παρατήρησε τήν ἀκριβείαν ἐκείνων τὰ ὅποια λέγει. Δέν εἶπε, θά γίνης πατήρ ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἀλλά πατήρ «πολλῶν ἐθνῶν». Διότι ὄντηρον καί ἄλλα ἔθνη, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό ἐκεῖ, διά νά κατοικήθωσι οἱ ἀπόγονοι τοῦ πατριάρχου ὡς κληρονόμοι τήν χώραν, δι' αὐτό λέγει καί κατέστησα πατέρα πολλῶν ἐθνῶν. Ἐπειδή γνωρίζω καλῶς τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς σου θά σέ ἀναδείξω διδάσκαλον πολλῶν ἐθνῶν καί θά ἀδείξω τούς ἀπογόνους σου καί θά τούς πληθύνω ὑπερβολικά. Καί θά προέλθουν ἔθνη ἐκ τῶν ἀπογόνων σου καί θά γεννηθοῦν βασιλεῖς μεταξὺ αὐτῶν.

Εἰ Ἀγαπητοί, νά μή ἀναγνώσωμεν ἐπιπροσάδην αὐτά τὰ ὅποια μᾶς λέγει ἡ Γραφή, χωρὶς νά δώσωμεν σημασίαν. Διότι ἐάν ἀντιληφθῶμεν καλῶς τήν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου καί ὅτι ἦκουσεν αὐτά ἀπὸ τῶν Θεῶν νά τοῦ λέγῃ εἰς τὰ τελευταῖα γηρατειά του θά μείνωμεν καταπληκτικοί καί ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ δικαίου Ἀβραάμ καί ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Διότι ἐπεστήμωμεν ὅτι θά αὔξηθοῦν τόσον πολὺ οἱ ἀπόγονοι ἐνὸς ἀνθρώπου σχεδόν ἀποκρωθῆντος καί τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἔχουν διαλυθῆ καί καθημερινῶς σκέπτεται τὸν θάνατον, ὥστε νά δημιουργηθοῦν μάλιστα πολλὰ ἔθνη ἐξ αὐτοῦ. Καί ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ λέγει ὅτι θά γεννηθοῦν ἀπὸ ἐσένα καί βασιλεῖς. Εἶδες μέγεθος ὑποσχέσεως; «Θά ἀδείξω τούς ἀπογόνους σου ὑπερβολικά. Δέν ἀποκαλύπτει ἀπλῶς τὸν διπλασιασμόν, ¹⁷ ἀλλά φανεροῦν εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν ὑπερβολικὸν πλῆθος τῶν ἀπογόνων του. Καί ἐπειδὴ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ στοιχείου τούτου εἰς τὸ ὄνομά του ἐγράφη τὴν δικήν κατὰ τρόπον ἀνεξάλεπτον, ὡς νά ἐγράφη ἐπάνω εἰς κάποια στήλην τὴν ὑπόσχασιν, λέγει πάλιν «Θά πραγματοποιήσω τὴν ὑπόσχασίν μου τούτην πρὸς σέ καί εἰς τούς ἀπογόνους σου, ἔπειτα ἀπὸ σέ, εἰς ὅλας τὰς γενεάς των. Σοῦ εἶδω ὑπόσχωνιν παντοτεινὴν καί ἀνέκκλητον, ὅτι θά εἶμαι Θεὸς εἰς σέ». ¹⁸ Δέν θά ἐπιδείξω, λέγει, εἰς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεός, μόνον δι' ἐσένα φροντίδα μεγάλην, ἀλλὰ καί διὰ τούς ἀπογόνους σου καί μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατόν σου. Παρατήρησε πῶς κερδίζει τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου Ἀβραάμ μὲ τὸ νά ὑποσχῆθῃ εἰς αὐτὸν ὅτι καί εἰς

18. Γεν. 17, 7.

τούς ἀπογόνους του θά προσφέρῃ μεγάλην φροντίδα. Καί ποῖα εἶναι ἡ δύναμις τῆς συμφωνίας; Εἰς αὐτό, τὸ ὅποιον τοῦ λέγει. «Ὅποτε νά εἶμαι Θεὸς εἰς ἐσένα καί εἰς τούς ἀπογόνους σου μετὰ ἀπὸ ἐσένα». Εἰ Διότι αὐτὸ θά εἶμαι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν καί εἰς ἐσένα καί εἰς τούς ἀπογόνους σου. «Καί θά δώσω εἰς ἐσένα καί εἰς τούς ἀπογόνους σου μετὰ ἀπὸ ἐσένα τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν προσωρινῶς κατοικεῖς, δόκλησον τὴν γῆν Χαναάν, ὥστε νά τὴν κατέχουν αἰώνως. Καί θά εἶμαι Θεὸς εἰς αὐτοῦ». ¹⁹ Ἐνεκα τῆς ἀρετῆς σου θά ἀπολαύσουν οἱ ἀπόγονοί σου τὴν πρόνοιάν μου καί δώσω εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν Χαναάν, νά τὴν κατέχουν αἰώνως. «Καί θά εἶμαι Θεὸς των». Τί σημαίνει, «Καί θά εἶμαι Θεὸς αὐτῶν»; Τὸ λέγει ὁ Θεὸς ἀντὶ νά τοῦ εἴπῃ ὅτι θά ἐπιδείξω μεγάλην φροντίδα δι' αὐτοὺς καί πολλὴν πρόνοιαν, εἰς πᾶσαν περίπτωσιν θά παράσχω εἰς αὐτοὺς τὴν βοήθειάν μου. Ὁ Μόνον, καὶ νά διατηρήσῃ τὴν διαθήκην μου καί οἱ ἀπόγονοί σου μετὰ ἀπὸ ἐσένα νά τὴν διατηρήσουν εἰς τὰς γενεάς των». ²⁰ Τίποτε ἄλλο δέν ἐπίστω ἀπὸ σὰς παρὰ μόνον τὴν ὑποκοὴν εἰς ἐμέ καί τὴν εὐγνωμοσύνην σας καί τότε ἐγὼ θά πραγματοποιήσω ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ὅποια σὰς ὑποσχέθην.

Ἐπειτα, λοιπόν, ἐπειδὴ ἤθελε νά κἀν ἰδικαῦς του ἐκείνους οἱ ὅποιοι θά ἐγεννῶντο ἐξ αὐτοῦ καί ἐπειδὴ ἤθελε νά ἀναδείξῃ τὸν λαόν ἱδικόν του καί διὰ νά μὴ ἀνομιχθῇ τὸ πλῆθος τῶν ἀπογόνων του, τὸ ὅποιον θά ἐπολλοπλασιοῖζετο, μὲ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο νά κατοικήθωσι τὴν χώραν, ἀλλὰ, ἀκόμη, καί ἐπειδὴ ἀργότερον ἐπρόκειτο κατὰ τὴν προφητικὴν του ἀγγελίαν νά ὑποστοῦν τὴν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων καί διὰ νά μὴ ἀνομιχθοῦν μὲ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια εὗρισκαντο εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔσταν θά ἐφθανοῦ ἐκεῖ, Ὁ διατάσσει τὸν δικαίον Ἀβραάμ νά ἀφαιρῶσιν τὴν περιτομὴν πρὸς διακρίσιν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη καί λέγει «Αὐτὸ θά εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν γνώρισμα, διὰ τοῦ ὁποίου θά διατηρήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν μου σὺ καί οἱ ἀπόγονοί σου ἔπειτα ἀπὸ σέ εἰς τὴν μνήμην σας εἰς ὅλας τὰς γενεάς των. Πᾶν ἄρρεν τέκνον θά περιτέμνεται. Θά περικόψετε, δηλαδή, τὴν σαρκίνην ἀκροβυστίαν σας». ¹⁹

Ἐπειτα, διὰ νά διδάξῃ καί ἐκείνους καί ὄλους ἡμᾶς διὰ ποῖον λόγον ἔδωσεν αὐτὴν τὴν διαταγὴν καί ὅτι διὰ

17. Ἐ.Α. σ. 8.

18. Ἐ.Α. σ. 9.

19. Ἐ.Α. σ. 10-11.

κανένα άλλον λόγον δὲν ἐπιθυμῶ νὰ γίνεταί αὐτό, παρὰ διὰ τὴν ἐξωρίσθη τὸ λαὸς τοῦ, λέγει: «Καὶ τοῦτο θὰ εἶναι σημεῖον τῆς μεταξὺ μᾶς συμφωνίας».³⁹ Ἐν συνεχείᾳ, καθορίζει καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνεταί αὐτό. Ἐκαστὸ ἀρεσκόν παιδί θὰ περιτέμνεται ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ καὶ ὃ ἐν τῷ οἴκῳ σου δοῦλος καὶ ὃ διὰ χρημάτων ἀγορασθεὶς τοιοῦτος καὶ δλοι γενικά, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ λεχθῆ, πού εὐρίσκονται κοντά σας, θὰ ὑποστοῦν τὴν περιτομήν. Καὶ κάθε ἀπεριτμητός, τοῦ ὁποῖου δὲν περιεπιμήθη ἡ ἀκροβυστία κατὰ τὴν ἀρισμένην ἡμέραν, θὰ καταστραφῆ, διότι περιεπρόνησε τὴν συμφωνίαν μου αὐτῆν.⁴⁰ Διότι δὲν ἐτήρησε, λέγει, τὴν ἐντολήν. Κύτταξε τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου, ὃ ὁποῖος, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ἀπάθειαν τῆς ψυχῆς τῶν μεταγενεστέρων, σὺν νὰ ἔθετε κάποιον χαλινόν, ἔτσι ἔδωσε τὸ διακριτικόν αὐτὸ γνώρισμα τῆς περιτομῆς,⁴⁰¹ Ἄ συγκρατῶν τὴν ἀκόσμητον ὀρμὴν αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ ἀνομιγνύονται καὶ ἀπορροφῶνται ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐγνώριζε τὴν τάσιν τῶν πρὸς τὰς σαρκίαις ἡδοναῖς καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀνεχθοῦν, ἔστω καὶ ἂν οὐνέχεια διδάσκωνται, νὰ συγκρατοῦν τὴν ἄλογον ὀρμὴν, δι' αὐτὸ δίδει εἰς αὐτοὺς διαρκῆ ὑπόμνησιν, καὶ τοὺς ἔδωσε, σὺν μὲ κάποιον δεσμόν, μὲ τὸ γνώρισμα τῆς περιτομῆς, θέσας βρῖσ καὶ κανόνας νὰ μὴ προχωροῦν πέρα πέρα, ἀλλὰ νὰ περιορίζωνται εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ἰσικοῦ τῶν ἔθνους, χωρὶς νὰ ἔρχωνται εἰς καμμίαν ἐπιμίξιον πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, μὲ νὰ διατηροῦν καθαρὸν τὸ σπέρμα τοῦ πατριάρχου, ἔτσι ὥστε ἔτσι νὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς κάποιος πατέρας οὐνετὸς καὶ μετρημένος, πού ἔχει κόρημ ἀκόσμητον, θάξει εἰς αὐτὴν περιρισμὸς καὶ δίδει ἐντολήν, ὥστε νὰ μὴ ἐξέρχεται ποτὲ ἀπὸ τὴν ὄρην τοῦ σπιτιοῦ τοῦ οἴτου νὰ ἐμφανίζεται εἰς τοὺς προσερχομένους ξένους, ἀλλὰ πολλὰς φορές τῆς θέτει δεσμὰ εἰς τὰ πόδια, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ ἔτσι νὰ ὑπενωκίση τὴν μεγάλην τῆς ἀκολασίαν κατὰ τὸν Ἰσικόν, λοιπόν, τρόπον καὶ ὃ φιλόβρωτος Κύριος, σὺν δεσμὰ τῶν ποδῶν, ἔτσι θέσας τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς εἰς τὸ σῶμα, ὥστε, ἔχοντες ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ὑπόμνησιν τῆς ἐντολῆς τοῦ, C νὰ μὴ χρειάζωνται εἰς τὸ ἐξῆς διδασκαλίαν ἀπὸ ἄλλους.

Μὰ, οἱ ἀγνώμονες καὶ ἀνοήθητοι Ἰουδαῖοι καὶ τώρα

39. *E.A.
21. Ἰβρ. E. ε. στ. 13-14.

θέλου νὰ τηροῦν τὴν περιτομήν παράκαιρα καὶ ἔτσι ἐμφανίζου παιδικὴν νοστροπίαν. Πές μου, ὁμως, διὰ ποῖον σκοπὸν θέλου τώρα νὰ περιτέμνωται; Τότε, δέδοισα, ἔλαδαν αὐτὴν τὴν ἐντολήν διὰ νὰ μὴ συμφύρωται μὲ τὰ παρὰνομα ἔθνη. Τώρα, ὁμως, πού μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δλοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ πραγματικοῦ φωτός, ποῖαν ὠφέλειαν προσφέρει ἡ περιτομή; Μήπως οὐτελεῖ καθόλου εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς ἢ ἀποκοπὴ τῆς σαρκός; Δὲν ἤκουσαν πού ὃ Θεὸς τοὺς εἶπε καθαρά, ὅτι «αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ σημεῖον τῆς μεταξὺ μᾶς συμφωνίας».⁴⁰² ἀποδεικνύων, ἀρεδόν, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης τῶν ἀγνωμοσύνης εἶχαν ἀνάγκημ τοῦ σημείου αὐτοῦ τοῦ αἰσθητοῦ; Τὸ Ἰσικόν συμβαίνει, δέδοισα, καὶ μὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα πολλάς φορές. Ὅταν, δηλαδὴ, δὲν ἔχομεν ἀπιστοσύνην εἰς κάποιους, ἐπιδιώκομεν νὰ λάβωμεν ἕνα ἀποδεικτικὸν στοιχεῖον ὡς ἐνέχυρον καὶ ἐγγύησιν, ἔτσι καὶ ὃ Θεὸς τῶν δλων, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸ εὐμετάδελτον τῆς γνώμης αὐτῶν, κατεδέχθη νὰ ἀπατήσῃ ἀπὸ αὐτοὺς τὸ σημεῖον αὐτό, ὄχι διὰ νὰ τηρηταί αἰωνίως αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ καταργηθῆ, ὅταν θὰ ἔπαυον νὰ ὑφίστανται οἱ προὔθησεις, αἱ ὁποῖαι τὸ ἐπέβαλλον. Ἐ Πραγματικά, ὅπως, ἔταν μερκοὶ ζητοῦν στοιχεῖον ἀποδεικτικόν μιᾶς καταστάσεως καὶ θέλου νὰ λάβουν ἐνέχυρον, καταργοῦνται αἱ ἐγγυήσεις αὐταί, ὅταν τελειώσῃ καὶ ἡ ὑπόσχεσις πού τὰ ἐπέβαλλον, ἔτσι καὶ ἂν προκεμῆται, λοιπόν, ἐπειδὴ τὸ σημεῖον αὐτό εἰσῆχθη διὰ νὰ διακρίνεταί ὃ λαὸς τοῦ πατριάρχου, ἔπρεπεν, ἀφοῦ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁπίων ἐδέχθητε τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ μὲν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξέλιπαν, ἀλλὰ δὲ, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, προσῆλθαν εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, νὰ μὴ περιφέρετε, πλέον, τὸν ἔλεγχον τῆς ἀγνωμοσύνης, ἀλλὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτὸν καὶ νὰ ἐπανέλθετε εἰς τὴν ἀρχικὴν σας ἐγγύησιν. Συλλογίσου, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ὃ θεοῦμασις ἐκεῖνος ἄνθρωπος, τὸν πατριάρχου ἔνωσά, πρῶτον ἀκόμημ νὰ λάθῃ τὴν ἐντολήν τῆς περιτομῆς, (διότι ἦτο ἐνενηκοντα ἔνωσας ἐτῶν, ὅταν τοῦ ἐδόθη ἡ διαταγὴ αὐτῆ),⁴⁰² Ἄ καὶ εὐάρεστος ἦτο εἰς τὸν Θεόν καὶ πολλὰς φορές τὸν ἐπίνεσεν ὃ Κύριος. Ὅταν, ὁμως, ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ὑπόσχεσις καὶ νὰ γεννηθῆ ὃ Ἰσαάκ, νὰ αὐθροῦν οἱ ἀπόγονοι καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὃ πατριάρχης, τότε δέχεται τὴν ἐντολήν τῆς περιτομῆς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν περιτέμνεται, διὰ νὰ καταστῶν νόμος

22. *E.A. στ. 11.

και κανών ζωής δια τους μεταγενεστέρους αι πράξεις του πατριάρχου.

Και δια να πεισθήτε, αγαπητοί, εξ δολακλήρου, οτι δεν προσφέρει τίποτε η περιτομή εις την προσπάθειαν να καταστή η ψυχή ενάρετος, θυμάμεθα να το ίδωμεν από τα Γ-δια τα γεγονότα. Διότι λέγει οτι εκάθε άρσενικόν παιδί θα περιτέμνεται εκτώ ημέρας από της γεννήσεως; Β Νομίζω, οτι ο φιλόνθρωπος Θεός άρσεν τον χρόνον αυτόν δια δύο λόγους. 'Αφ' ενός μεν δια να ήμπαρσθη το παιδί, λόγω της νηπιακής του ηλικίας, να ήποσθη χωρίς μεγάλον πόνον την περιτομήν της σαρκός, αφ' ετέρου δε δια να δοσθούσιν από τα ίδια τα περιστατικά, οτι δεν άφελει καθόλου την ψυχήν το γεγονός αυτό, αλλά γίνεται απλώς ως διακριτικόν γνώρισμα. Πραγματικά, το ανώριμον παιδί, που δεν αντιλαμβάνεται τα συμβαινόντα και δεν έχει καμμίαν ανεπτυγμένη αίσθησιν των γεγονότων, ποίαν ψυχικήν άφέλειαν θα ήμπαρσθη να άποκομίση από αυτό; Διότι εκείνα είναι κατορθώματα της ψυχής, που προέρχονται από την διάθεσίν μας. Βέβαια, είναι κατορθώματα της ψυχής τό να προτιμήσθης την άρετην και να άπαρηθής την κακίαν. C Κατόρθωμα της ψυχής είναι οχι τό να μη επιθυμήσθης μόνον τα περισσότερα, αλλά τό να προσφέρης τα υπάρχοντά σου εις τους έχοντας ανάγκην. Ψυχής κατορθωμα είναι οχι μόνον να μη έχεις προσκαλληθή εις τα παρόντα επίγεια άγαθά, αλλά τό να περφορήσθης μεν αυτά και να σκέπτεσαι κάθε ημέραν τα μελλοντικά έπουράνια άγαθά. Τό να δεχθής, όμως, τό σημείον της σαρκός, τί είδους κατόρθωμα είναι;

Μά, οι άγνώμονες και άναίσθητοι 'Ιουδαίοι, ενώ εφάνη η ελπίς της δικαιοσύνης και έστειλε τας άκτίνας του φωτός του προς πάσαν κατέδυσαν, παραμύθουσαν άκόμη εις τό φώς του λυκαριού προσπλημύνοι και ύστερα από τον κερών της στερεάς τροφής έξακολουσούν να τρέφονται άκόμη με γάλα. D χωρίς να άνέχονται να άκούσουν τον μακάριον Παύλον, που φωνάζει δυνατά και λέγει δια τον πατριάρχην: «Και έλαθε σημάδι: έξωτερικόν την περιτομήν σάν σφραγίδι, η όποια έπαθεσάινω την δικαιοσύν του από την πίστιν, που έδειξεν όταν ήτο άκόμη εις την κατάσταση της άκροθυτίας».24 Κότταζε με ποιον τρόπον μάς έδίδαξε και τα δύο έδω, οτι, δηλαδή, έδέχθη την πε-

28. Ρωμ. 4, 11.

ριτομήν σάν σημάδι έξωτερικόν, και οτι, όταν ήτο άκόμη άπερίτμητος, έδειξε την δικαιοσύνην που προήλθεν από την πίστιν του. Δια να μη φέρεται, όμως με αθάδειαν ο 'Ιουδαίος και έρωτ' μήπως δεν τον έκανε δικαίον η περιτομή; δι' αυτό ο μακάριος αυτός, ο όποιος ήπηρεζε μοθητής του Γαμαλιήλ²⁵ και έδιδάχθη με άκριθειαν τον νόμον, λέγει: E Να μη νομίζετε, άναίσθητοι 'Ιουδαίοι οτι η περιτομή τον έδωθήσε καθόλου εις τό να καταστή δικαίος. Διότι κατά τό χρονικόν διάστημα που ήτο άπερίτμητος, όταν άπέδειξε την πίστιν του, ήκουσεν: «Επίστευσε δε ο 'Αβραάμ εις τον Θεόν και η πίστις του αυτή έλογαρίσθη σάν να έτήρησε κάθε νόμον και έντολήν του Θεού και έτσι ο Θεός τον άνεκήρυξε δικαίον».26 Οταν, λοιπόν, άνεκηρύχθη δικαίος, δια της πιστεύς του εις τον Θεόν, τότε δέχεται σάν έξωτερικόν γνώρισμα την περιτομήν. Και, άκόμη, πρώτα προσθέτει τό γράμμα έλφα εις τό θυμά του και ύστερα το υ διει την έντολήν της περιτομής, δια να δείξη οτι ένωκα της μεγάλης του άρετής τον έθειώσε πλέον θικόν του έυθροπον και χάριν αυτού και τους άπογόνους του.

403 A Και όπως, όταν κανείς άπακτήρη κάποιον δούλον, πολλές φορές του άλλάζει και τό θυμά και την έξωτερικήν εμφάνισιν του, δια να φανερώνη με όλια αυτά την κυριαρχίαν του επ' αυτού, κατά τον ίδιον τρόπον και ο Θεός των όλων, σάν να ήθελε να έχωριση αυτόν από τους άλλους ανθρώπους, αφ' ενός μεν δια της προσθήκης του γράμματος έλφα εις τό θυμά του του γνώρισεν οτι θα γινή γενάρχης πολλών έθνών, αφ' ετέρου δε δια της περιτομής έδειξεν οτι θα του είναι ο αγαπημένος λαός και οι άπόγονοι που θα γεννηθούσιν από αυτόν να είναι χωριστά από τα άλλα έθνη.

'Αλλ' εάν εκείνοι εξ αιτίας της παρώσεως των έξακολουσούν να θέλουν άκόμη την περιτομήν της σαρκός, B χωρίς να άκούσουν τον Παύλον, που λέει: «εάν περιτέμνησθε, ο Χριστός τίποτε δεν θα σάς ώφελήσθ».27 (διότι δι' αυτό ήλθεν ο Κύριος, δια να καταργήσθ όλα αυτά, και δι' αυτό έτήρησεν όλια τας νομικάς διατάξεις, δια να πάσθ την εφαρμογήν του νόμου πλέον. Και δι' αυτό φωνάζει δυνατά ο μακάριος Παύλος, οτι: «εγίνετε έκπτωτοι από την χάριν δσοι προσπαθείτε να δικαιοθήτε δια μέσου του νόμου».)28 ήμεις δε πιστωμένον εις τον μακάριον Παύλον και

24. Ηρ21. Ηρ22. 22, 6.

25. Ρωμ. 4, 2.

26. Γαλ. 5, 2.

27. Ε.δ. σ. 4.

ὡς δεχόμεθα τὴν ἀχειροποίητον περιτομήν. Διότι, λέγει «Διὰ τῆς κοινωνίας σὰς με αὐτὸν ἐπεριμήθητε καὶ με περιτομήν πνευματικὴν, ποῦ δὲν γίνεται ἀπὸ χερί ἀνθρώπινον, ὅπως ἡ ἰουδαϊκὴ περιτομή, ἀλλ' ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Συνίσταται δὲ ἡ περιτομὴ αὕτη εἰς τὸ γδύσασθαι καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σώματος, ποῦ ἐδούλευσεν εἰς τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός. Ὁ Καὶ τὸ γδύσασθαι αὐτὸ, ποῦ ἐγένετο ἄρα διὰ τῆς κατακόφου τοῦ σώματος, εἶναι ἡ περιτομή, ποῦ ἐλάσθη ἀπὸ τὸν Χριστόν». ¹⁹ Ἐπειτα, εἰδόμενοι ἡμᾶς με μεγαλύτεραν ἀκριβείαν τοιοῦτο εἶδους εἶναι ἡ περιτομὴ αὕτη, προσέθεσε «ὅταν ἐτάφητε μαζί του εἰς τὸ βάπτισμα». ²⁰ Ὅπως, δηλαδή, τὸ ἐξωτερικὸν σημεῖον τῆς περιτομῆς τοὺς ἐξεχώριζεν ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ ἀπεδέκνυε τὴν στυγὴν τῶν σχέσιν με τὸν Θεόν, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ πνευματικὴ περιτομή, ποῦ ἔγινε διὰ μέσου τοῦ βαπτίσματος, καθιστᾷ πρὸ καθαρόν καὶ ἀκριβῆ τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν διάκρισιν τῶν πιστῶν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. «Διὰ τῆς κοινωνίας σὰς με αὐτόν», λέγει «ἐπεριμήθητε καὶ με περιτομήν πνευματικὴν, ποῦ δὲν γίνεται ἀπὸ χερί ἀνθρώπινον, ὅπως ἡ ἰουδαϊκὴ περιτομή, ἀλλ' ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Συνίσταται δὲ ἡ περιτομὴ αὕτη εἰς τὸ γδύσασθαι καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σώματος, ποῦ ἐδούλευσεν εἰς τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός. Πραγματικῶς, ἐκεῖνο ποῦ κάνει ἐκεῖ ἡ περιτομὴ διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς σαρκός, ὁ αὐτὸ πραγματοποιεῖ εἰς ἡμᾶς τὸ βάπτισμα διὰ τῆς ἀποθέσεως τῶν ἁμαρτιῶν.

Ἄρα, λοιπόν, με τὸ βάπτισμα ἀπεβάλλομεν μίαν φορὰν τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός καὶ ἐνεδύθημεν τὸ καθαρόν ἔνδυμα, ὡς παραμένοντες, ἀγαπῆτοι, εἰς τὴν καθαρότητα καὶ, ἀφοῦ ἀποδείχθωμεν ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρκός, ὡς πράττωμεν τὴν ἀρετὴν. Καὶ ὅσοι εὐρισκόμεθα ἀπὸ τὴν σκέπην τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ ὡς μνημόμενα αὐτῶν ποῦ ἔζησαν εἰς τὸν νόμον ἢ μᾶλλον πρὸ τοῦ νόμου, ὥστε, ἀφοῦ τακτοποιήσωμεν τὴν ζωὴν μας σύμφωνα με τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, νὰ ἀξιοθώμεν νὰ καταλήξωμεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ αἰῶνα ἀγαθά, με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐ μαζί με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνέκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

19. Κολοσ. 2, 11.

20. Ἐβ. 6, 12.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ

«ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΠΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ. ΤΗΣ ΣΑΡΑΣ, ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΤΟΥ ΤΟ ΟΝΟΜΑ, ΑΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΟΝ ΣΑΡΑ, ΑΛΛΑ ΒΑΡΡΑ ΘΑ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ ΑΥΤΗ.»

Ἐλάτε νὰ σὰς παραθέσω σήμερα τὰ ὑπόλοιπα¹ τῆς χθεσινῆς πνευματικῆς τραπέζης καὶ εἶτι νὰ θέσω τέλος εἰς τὸν λόγον αὐτόν, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ὑπόσχασιν, τὴν ὅποιον ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῦ συμπαντος εἰς τὸν πατριάρχην. Ἀλλὰ, ὅταν ἀκούσῃς ὑπόλοιπα, μὴ νομίσῃς ὅτι πρόκειται διὰ κάτι τὸ ὀλίγον. ² Διότι δὲν εἶναι ὅμοια τὰ ὑπόλοιπα τῶν φαγητῶν με τὰ πνευματικὰ ὑπόλοιπα. Τὰ πρῶτα, βέβαια, ὅταν ἐμπαγιατέψωμεν, δὲν προσφέρουν τὴν ἴδιαν εὐχαρίστησιν εἰς ἑσᾶς τὰ πρῶτον. Ἐὰν δὲ παραμείνουν ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, τότε πλέον καθίστανται εἰς ὀκλήρου ἀχρηστα. Ἀντίθετα, τὰ πνευματικὰ ὑπόλοιπα καὶ ἀν' ἀκόμη παραμείνουν ἔτι μόνον ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἀλλὰ αἰώνως, προσφέρουν καὶ πάλιν τὴν ἴδιαν ὠφέλειαν καὶ δὲν χάνουν τὴν γλυκύτητά των. Διότι ἔχουν θεῖαν προέλευσιν καὶ πνευματικὴν ὑπόστασιν καὶ δι' αὐτὸ δὲν παθαίνουν κοίμειαν ἢ ἀλάθειαν ἀπὸ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καθὲ ἡμέραν ἀποδεκνύουν πάντοτε νέαν τὴν χάριν των Ἐ καὶ γεμίζου ἀπὸ μεγάλῃν χαρὰν ἐκείνου ποῦ θέλου νὰ τὰ ἀπολαύσῃς.

Ἄρα, λοιπόν, αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ἡ δύναμις τῶν ὑπολοίπων αὐτῶν, ἐλάτε καὶ ἐσεῖς με προθυμίαν νὰ χορτάσῃτε ἀπὸ τὴν ἀπολαυσὴν αὐτῶν καὶ ἐγώ, θαυμάζομενος εἰς τὴν δύναμιν των, νὰ τὰ παραθέσω εἰς τὴν ἀγάπην σας. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ πρὸς κατανοητὸς ὁ λόγος εἶναι ἀνάγκη νὰ σὰς ὑπενθυμίσω τὸ τέλος τῆς χθεσινῆς ὁμιλίας, ὥστε, ἀφοῦ συνδεθῶμεν με τὴν σείραν τῶν σκέψεων ἐκείνων, νὰ

1. Σάρα. Ἐρμηνεύεται: «Ἀσκή μου».

2. Σάρα. Ἐρμηνεύεται: «Ἐρχομαι».

3. Γεν. 17, 15.

4. Ἐ λέγει τὸς κειμένου εἶναι «λαίψαν», ὅπ' αὕτη δὲ νοούται τὰ ἄρα δὲν ἔχοντ' ἡ ἐκδοχὴ ὁ Χριστοστυπος εἰς τὴν προηγουμένην του ἐπιλίαν.

συνεχίω την διδασκαλίαν. Σὰς ἀμίλησας, λοιπόν, χθὲς διὰ τὴν ἐντολὴν τῆς περιτομῆς καὶ συγκεκριμένο δι' ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν πατριάρχην· Ἐκάθε ἀρσενικὸν τέκνον θὰ περιτέμνεται καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι σημεῖον τῆς μεταξὺ μας συμφωνίας, ὅτι θὰ εἶμαι Θεὸς σας. Κάθε ἀρσενικὸν τέκνον σας θὰ περιτέμνεται ἑκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησίν του καὶ κάθε ἀπερίτμητος θὰ καταστραφῆ, διότι περιεφρόνησε τὴν συμφωνίαν μου αὐτὴν.⁵ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, δηλαδὴ εἰς τὸν λόγον περὶ τῆς περιτομῆς, ἐσταμάτησα τὴν διδασκαλίαν. Καὶ διὰ νὰ μὴ κουράσω ὑπερβολικὰ τὸ μυαλό σας μὲ τὸ μήκος τοῦ λόγου, δὲν ἠθέλησα νὰ προχωρήσω παρακάτω. Διότι δὲν εἶναι αὐτὸς μόνον ὁ σκοπὸς μου, δηλαδὴ, νὰ σὰς εἰπω πολλά καὶ νὰ φύγετε, Ὁ ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ σὰς προσφέρω διδασκαλίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀντοχὴν σας, ὥστε, ἀφοῦ πάρετε κάτι ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν ποὺ περικλείουν τὰ λεγόμενα, ἔτσι νὰ φύγετε ἄλλοι διὰ τὰ σπίτια σας. Ἐλῆτε, λοιπόν, νὰ συμπληρώσωμεν τὰ λεχθέντα μὲ ὅσα ὑπολείπονται καὶ νὰ ἴδωμεν, ὕστερον ἀπὸ τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν περιτομὴν, τί προσέθεσεν ὁ φιλόθεωτος Θεὸς καὶ ἠμλεῖ πρὸς τὸν πατριάρχην.

«καὶ ὁ Θεὸς», λέγει ἡ Γραφή, «εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ. Τῆς Σάρρας τῆς γυναίκος σου τὸ ὄνομα δὲν θὰ εἶναι πλέον Σάρρα, ἀλλὰ Σάρρα θὰ ὀνομάζεται αὐτή». Ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, ὅταν προσέθεσεν τὸ γράμμα ἄλφα εἰς τὸ ὄνομά σου, σοῦ ἐφανέρωσα ὅτι θὰ γίνῃς πατριάρχης πολλῶν ἔθνων, ἔτσι καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Σάρρας προσέθετο καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ γράμμα ρῶ, Ἐ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τώρα πλέον ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ὑποσχέσεις ποὺ ἀπὸ παλαιὰ σοῦ ἔδωσα. Διότι «θὰ ὀνομάζεται Σάρρα», λέγει. «θὰ κάνω σὴν καρποφόρον καὶ θὰ σοῦ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν. θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ γίνῃ πατριάρχης πολλῶν λαῶν καὶ βασιλεὺς λαῶν θὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν». Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπρόφθασα καὶ προσέθεσα τὸ γράμμα σὺ-τὸ εἰς τὸ ὄνομά της, διὰ νὰ πληροφορηθῆς ὅτι ὀπωσθήποτε θὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ ὅσα σοῦ λέγω ἐγώ. Οὐτε νὰ κυριεύσῃς ἀπὸ ἀπειλασίαν, ὅταν σκέπτεσαι τὴν ἀδυναμίαν τῶν φυσικῶν σας δυνάμεων, ἀλλὰ, λαμβάνων ὅπ' ὄψιν τὸ μέγεθος τῆς ἰδικῆς μου δυνάμεως, νὰ ἐχρῆς πεποίθησιν εἰς ἐπὶ σοῦ λέγω, «διότι θὰ κάνω αὐτὴν καρποφόρον καὶ θὰ σοῦ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν». 408 Α θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ

5. Γεν. 17, 10, 11, 12 καὶ 14.
6. Ἔ.α. 17, 16.

γίνῃ πατριάρχης πολλῶν λαῶν καὶ βασιλεὺς λαῶν θὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν».

Αἱ ὑποσχέσεις αὐταὶ ἦσαν ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἀμοίσιον σὰν νὰ τοῦ ὑπέσχετο ὅτι θὰ δημιουργήσῃ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν πέτραν. Διότι, πραγματικά, καθάλου δὲν διέφερον ἀπὸ λίθους, καθ' ὃ μέρος ἀφορᾷ τὴν δυνατότητα πρὸς τεκνοποιῆσαν, καὶ ὁ πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος ἦτο πλέον ἀνίκανος πρὸς συνουσίαν καὶ ἀκατάλληλος πρὸς παιδοποιῆσαν, καὶ ἡ Σάρρα, ἡ ὁποία ἐκτὸς τῆς στεριώσεως ἐδαρύνετο ἀκόμη ἀπὸ τὰ γέγραμματα. Μά, καὶ ὁ πατριάρχης, ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ, Ἦ ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ὑπόσχεσις ποῦ τοῦ ἔδωσα παλαιότερα ὁ Θεὸς ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν Ἰσααὴλ. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ τοῦ εἶπεν ὁ Θεὸς, ὅτι «εἰς ἔσθια καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν», δὲν ἀντελήφθη, ὅμως, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει διὰ τὸ τέκνον ποὺ θὰ γεννηθῆ ἀπὸ τὴν Σάρραν, καὶ δι' αὐτὸ ἐσκέπτετο ὅτι ἡ ὑπόσχεσις ἐπραγματοποιήθη. Τώρα ὅμως, ὅταν ἤκουσε Κύριον τὸν Θεὸν νὰ τοῦ λέγῃ ὅτι «θὰ κάνω τὴν Σάρραν καρποφόρον καὶ θὰ σοῦ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν, θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ γίνῃ πατριάρχης πολλῶν λαῶν», καὶ ἀκόμη, ὅτι «βασιλεὺς λαῶν θὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν», ἐπειδὴ δὲν ἤξερε τί νὰ εἴπῃ, (δὲν ἠμποροῦσε, βέβαια, νὰ ἀποτηρῇ εἰς ὅτι τοῦ ἔλεγεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἦτο ἀσεβής), καὶ σκεπτόμενος τὴν ἰδικὴν του ἡλικίαν καὶ τὴν στεριώσιν τῆς Σάρρας, Ἐ ποῦ τὴν συνάδουσε μέχρις ἐκείνης τῆς ἡλικίας, καὶ εὐρεθεὶς εἰς ἀμνησίαν ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, «ἔπεσεν», λέγει, «πρηγῆς καὶ ἐγέλασεν».⁷

Κατάλαβε, λοιπόν, τὴν σοβαρότητα τῆς ὑποσχέσεως, ἀλλὰ ἐσκέφθη καὶ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ ὑποσχομένου καὶ δι' αὐτὸ «ἔπεσε πρηγῆς καὶ ἐγέλασεν», δηλαδὴ, ἐχάρηκεν ὑπερβολικὰ. Μά, ἔκανε καὶ τὰς ἀκολούθους σκέψεις. Πῶς ἦτο δυνατόν πατὲρ σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα νὰ συμῆθῃ αὐτό. Καὶ πῶς εἰς ἡλικίαν ἐκατὸν ἔτων θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν καὶ πῶς ἡ στείρα, ποῦ παρέμεινε ἄγονος μέχρι τὰ ἐνενήκοντα ἔτη της, θὰ ἠμπορήσῃ ἀπότομα νὰ γίνῃ κατὰλληλος πρὸς τεκνοποιῆσαν.⁸ Καὶ ἐνῶ αὐτὰ ἐσκέπτετο μέσα του, Ὁ ἐν τούτοις δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀφορᾷ

7. Μὲ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσααὴλ.
8. Γεν. 17, 17. Δὲν ἐγέλασεν, ἐπειδὴ δὲν ἐπίστευεν εἰς τὰς λέξεις τοῦ Θεοῦ, ἀλλ', ἀντίθετος, ἐπειδὴ ἐπίστευσε δι' αὐτὸν καὶ ἐγέμισε χαρὰν.
9. Πράξ. 8.σ. στ. 17.

κάτι παρόμοιον με την γλώσσόν του, αλλά, εκδηλώνων την εύγνωμοσύνην του, προσεχεται¹⁰ διά τόν 'Ισμαήλ, λέγων σχεδόν τὰ ἑξῆς: Κύριε με παρηγόρησες εἰς ἱκανοποιητικόν βαθμόν καί με τήν γέννησιν τοῦ 'Ισμαήλ μετέβαλες εἰς χάρον τήν λύπην ποῦ ἔβιδεν ἡ ἄτακτα. Διότι ποτέ πλέον, ἀφοῦ ἐγενήθη αὐτός, δέν ἔβαλε εἰς τὸ μυαλό μου, οὔτε μοῦ ἐγενήθη ἡ σκέψις καμία φορά, ὅτι ὅ' ἀπακτήσω υἱόν ἀπό τήν Σάρραν, μά καί ἡ ἴδια δέν ἤλπισεν εἰς κάτι παρόμοιον. Δι' αὐτό μοῦ ἔδωσεν καί τήν 'Άγαρ, ἐπειδή ἀπέβαλε κάθε ἐλπίδα τακνοποιίας. Συνεπῶς, ἱκανοποιητικῆν παρηγορίαν μάς ἔδωσεν ἡ γέννησις τοῦ 'Ισμαήλ. Αὐτός, λοιπόν, τόν ὅποιον ἐσύ μάς ἔδωσες, «ἄς ἔῃ ἐνώπιόν σου» καί θά εἶναι αὐτό μεγάλη παρηγορία μας καί τὰ ἰδικά μας γεράματα θά τὰ ἀναπληρώσῃ ἡ ζωῆ αὐτοῦ.

Τί ἔκανε, ὅμως, ὁ φιλόδημος Κύριος; Ἐπειδή, θεοδαικαί, καί τήν εὐσέβειαν τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἐβλάπτει με τήν παράτασιν τοῦ χρόνου καί τήν πίστιν τῆς Σάρρας καί εἶδεν ὅτι καί οἱ δύο ἀπεγορητεύθησαν, ὁ μὲν 'Άβραάμ ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος, ἡ δὲ Σάρρα καί ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος, ἀλλά καί τῆς στειρώσεως, διά τοῦτο λέγει: Τώρα θά συμῆ αὐτό, ἐπειδή σᾶς φαίνεται καθ' ὀλοκλήριαν ἄδύνατον. Διότι δι' αὐτό ἀκριβῶς ἀνέβαλλα τήν πραγματοποίησιν τῆς ὑποσχέσεως ἐπί μακρὸν χρόνον, διά νά σᾶς ἀποδείξω ὅτι ἡ διαρεά, ποῦ σᾶς προσέφερα, εἶναι ὑπὲρ φύσιν.¹¹ Ἄ καί, ἀκόμη, διά νά μάθετε καί σεις καί ὅλοι οἱ ἄλλοι διά μέσου τῶν γεγονότων αὐτῶν, ὅτι εἰμὶ Κύριος καί τῆς φύσεως, με ὑπακούει εἰς ὅτι θέλω καί συμμορφοῦται πρὸς τὰς ἰδικάς μου διαταγάς. Διότι ἐάν ἀπό τήν ἀνυπαρξίαν τῆν ἔφερα εἰς τήν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως, πολὺ περισσότερον τήν δημιουργηθεῖσαν αὐτῆν φύσιν θά ἤμπορῶ νά διαρθώσω, ἐάν ὑστερή εἰς κάτι. Συνεπῶς, διά ν' ἀπακτήσῃς ἄρρος, ἄκουε καί συνέλθε καί, ἀφοῦ διώξῃς τὰς σκέψεις ποῦ γυρίζουν εἰς τὸ μυαλό σου, ἄκουσε μίαν σπουδαίαν ἐξήγησιν με αὐτὰ ποῦ θά σοῦ εἶπω. Νά λοιπόν, ἡ γυναίκα σου, τήν ὅποιαν θεωρεῖς πλέον ἀνίκανον πρὸς τακνοποιίαν ἐξ αἰτίας τῆς στειρώσεως καί τοῦ γήρατος, αὐτὴ θά σοῦ γεννήσῃ υἱόν.¹² Β καί διά νά μή σοῦ μένουσι ἀμφισβόλαι, νά, σοῦ εἶδω ἐκ τῶν προτέρων καί τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ποῦ θά γεννηθῇ. Δηλαδή, θά ὀνομάσῃς τὸ γεννιόμενον 'Ισαάκ.¹³

10. Ἠρθ. Ἐ.δ. σ. 18.

11. "Ε.δ.

12. "Ε.δ. σ. 19.

13. "Ε.δ.

«Διότι πρὸς αὐτόν θά δώσω ὑπόσχασιν, ἡ ὅποια θά ἔχη αἰώνιον ἰσχύον εἰς αὐτόν καί εἰς τοὺς μετ' αὐτόν ἀπογόνους του».¹⁴ Πραγματικά, αὐτὸς εἶναι, τόν ὅποιον ἀπ' ἀρχῆς καί ἐκ προσμίου σοῦ ὑπασχέθη καί εἰς αὐτόν θά πραγματοποιηθῇ ἡ ἰδική μου ὑπόσχεσις. Δι' αὐτό καί σοῦ προλέγω τὰ πάντα, δηλαδή, ὄχι μόνον ὅτι θά γεννήσῃ υἱόν, ἀλλά καί πὺς θά τὸν ὀνομάσῃς καί ἀκόμη ὅτι πρὸς αὐτόν θά δώσω ὑπόσχασιν, C καί ὄχι μόνον πρὸς αὐτόν, ἀλλά «καί εἰς τοὺς μετ' αὐτόν ἀπογόνους του». Ἐν συνεχείᾳ ὁ μεγάλωδωρος εἰς τὰς προσφοράς, ὁ ὅποιος τὰς παρακλήσεις μας τὰς ἐκπληρώνει με τὸ παραπάνω, ἀφοῦ ἐστήριξε τὸ φρόνημα τοῦ δικαίου καί, ἤμπορεῖ νά εἴπῃ κανεῖς, με ὅσα τοῦ ὑπασχέθη τὸν ἔκανε νέον ἀπὸ γέρον ποῦ ἦτο καί τὸν νεκρόν, ὅπως λέγομεν, τὸν ὀνόματῃς με τοὺς λόγους του, τοῦ εἶπῃ: με ἀφθονίαν τὰς εὐεργεσίας του καί λέγει: Καί θά πραγματοποιήσω ὅσα σοῦ ὑπασχέθη, καί συγχρόνως, ἀφοῦ ὀπῆκουσε τήν προσευχὴν τοῦ δικαίου διά τόν 'Ισμαήλ, προσέβει: «Τὴν προσευχὴν σου διά τόν 'Ισμαήλ, ἤκουσα καί ἰβού τὸν ἔγω εὐλόγησαι. Θά τὸν ἀύξῃσω, θά τὸν πληθύνω πολὺ. D Δώδεκα λαοὶ θά προέλθουν ἐξ αὐτοῦ καί ἔτσι θά γίνῃ αὐτὸς γενάρχης μεγάλου λαοῦ».¹⁵ Ἐπειδὴ δηλαδή, λέγει, εἶναι ἰδικός σου ἀπόγονος τὸς αὐτοῦ καί θά τὸν πληθύνω ὑπερβολικά, ὥστε νά προέλθουν ἀπ' αὐτόν δώδεκα ἔθνη. Ἄλλὰ καί τὴν διαθήκην μου διά τόν 'Ισαάκ θά πραγματοποιήσω. Αὐτόν θά γεννήσῃ εἰς σὲ ἡ Σάρρα εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος».¹⁶

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κύτταξε ἀγαπητέ μου, κατὰ ποῖον τρόπον εἰς μίαν στιγμὴν ἔλαθεν ὁ δικαίος τὰς ἀμοιβάδας ἔλου τοῦ χρόνου καί ἐξεπληροῦτο ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι καθένας ποῦ εἶπεν πατέρα ἢ μητέρα, ἢ σπῖτια ἢ ἀδελφούς διά νά μενῇ ἡνωμένος καί νά μή χωρισθῇ ἀπὸ ἐμεῖ, E θά λάβῃ πάλαι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καί θά κληρονομήσῃ καί τὴν αἰώνιον ζωὴν.¹⁷ Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, τὴν περίπτωση τὸῦ δικαίου αὐτοῦ, ὁ ὅποιος, ἐπειδὴ ὀπῆκουσε με προσμίου εἰς τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου καί, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὴν πατρίδα του, προετίμησε τὴν ξένην χώραν ἀντὶ τῆς ἰδικῆς

14. "Ε.δ.

15. "Ε.δ. σ. 20.

16. "Ε.δ. σ. 21.

17. Ἠρθ. Μαθ. 19, 29.

του, πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀφοῦ ἔδειξε μεγάλην ὑπομονήν καὶ ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, κατέστη τόσον ἐνδοξος καὶ πασιγνώστος, ὥστε οἱ ἀπόγονοί του νὰ παρομοιάζονται μὲ τοὺς ἀστέρας κατὰ τὸ πλῆθος. Πισθάν, ἐάν κανένας θελήσῃ νὰ ὑπολογίσῃ τὰ ὅσα ἔλαθεν ὁ δίκαιος αὐτὸς μὲ εὐσεβῆ διάθεσιν, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ὅχι μόνον εἶναι ἑκατοσιπλάσιος, ἀλλὰ κατὰ πολὺ περισσότερα. Ἐάν, ὅμως, ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ἔλαθε τόσα μεγάλας αἰοιδίας,¹⁸ ἂν ποῖα γλώσσα θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιγράψῃ τὰς εἰς τὸν οὐρανὸν αἰοιδίας αὐτοῦ; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιγράψῃ ἡ γλῶσσα κατὰ τὸ δυνατόν. Διότι, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὅλοι οἱ δίκαιοι ἀπὸ αὐτῆς, σήμερον καὶ μέχρι τῆς συντελείας τῆς ζωῆς αὐτῆς, θεωροῦν ὡς εὐχῆς ἔργον νὰ καταλιθίσουν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου, ποῖαν μεγαλύτερον ἀπ' αὐτὴν τμήν θὰ ἠμποροῦσε νὰ παρουσιάσῃ; Κατάλαβες πόσῃ δυνάμει ἔχει ἡ ὑπομονή, ποῖα ἡ ἀξία τῆς ἀρετῆς, τί σημαίνει νὰ εἶναι κανεὶς εὐσεβὴς καὶ νὰ δεκνύῃ μεγάλην ἐγνωμοσύνην διὰ τὰς δωρεὰς ποῦ τοῦ διδῆι ὁ Θεός; Ἐπειδὴ, δηλαδή, εἰς κάθε περίπτωσιν προσέφερον ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἴδιον, μὲ τὸ νὰ δέχεται μὲ εὐχαρίστησιν τὰ πάντα, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, ἢ δι' αὐτὸ καὶ ὁ φιλόθεωπος Θεὸς τοῦ ἐχάρισε τελευταῖον ἀπὸ ὅλα τὴν συγκεκριλοῦσιν τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτὸ ποῦ ὁ δίκαιος ἐπεθύμει περισσότερο ἀπὸ ὅλα. Διότι κύτταξε κατὰ ποῖον τρόπον ἐδοκίμαζεν ὁ Θεὸς τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου ἐπὶ ἑκοσι τέσσαρα ἔτη. Πραγματικά, ὅταν ἐβγήκεν ἀπὸ τὴν Χαρρὰν, ὑπακούων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Κυρίου, ἦτο, λέγει, ἔδδοκίμηκοντα πέντε ἔτων¹⁹ καὶ τώρα, ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ, εὐρίσκειτο πλέον εἰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του.¹⁹

Ἀφοῦ ἤκούσαμεν αὐτὰ, ἀγαπητοί μου, εἰς παραδειγματιζώμεθα, ὥστε νὰ ἔχωμεν μεγάλην ὑπομονήν. Ὁ χωρὶς ποτὲ νὰ ἀγανακτῶμεν, οὔτε νὰ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τοὺς ἰβρώτας ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ Κύριός μας εἶναι φιλότιμος καὶ μεγαλόδωρος καὶ μᾶς ἀνταποδίδει μεγάλας ἀμοιβὰς εἰς ἀνταμοισίην μικρῶν κόπων, καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν ἀποστασιεύει τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπίγειον ταρ-

18. Πρὸς Γεν. 12, 4.

19. Πρὸς Ε.Α. 17, 24. Τὸ καίμενον λέγει ὅτι ἴτε ἐνεγκάντα ἐνέκτα ἐσόν, ἀλλ' ὁ Χριστοτόμος διὰ τὸ στερεόλογον τοῦ ἀριθμοῦ χρηματικαί τὸν ἀριθμὸν ἑκατόν.

νὴν ζωὴν μας μᾶς δίδει πλουσιοπάροχα μεγάλας δωρεάς, διὰ νὰ ἐνισχύῃ τὴν δυνάμειν τῆς φώσεώς μας. Διότι καὶ ὁ πατριάρχης ὁ ἴδιος δὲν ὑπέμεινεν ὀλίγας λύπας κατὰ τὰ μεσολαβήσαν χρονικὸν διάστημα, ὅταν καὶ ἐν κάθε φερᾷ ἀνεμειγνύοντο καὶ τὰ καλὰ μὲ τὰς θλίψεις. Δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τοῦ ἀσπίσαντος φροντίζει διὰ τὴν ἰσχύμ μας δυνάμειν, ἢ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ μένωμεν συνεχῶς μέσα εἰς τὰς θλίψεις, διὰ νὰ μὴ συντριβῇ ἡ ἀσθενική μας ὑπόστασις, ἀλλὰ γρήγορα μᾶς δίδει καὶ ὁ ἴδιος τὴν δοξείαν του, ἐνισχύων τὴν προθυμίαν μας καὶ στήριζων τὸν λογισμὸν μας. Οὔτε πάλιν μᾶς ἀφήνει νὰ ζῶμεν εἰς συνεχῆ ἄνεσιν, διὰ νὰ μὴ στραφόμεν πρὸς τὴν κακίαν, ἀφοῦ γίνωμεν πρὸ ἀδιάφοροι. Διότι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, κάθε φερᾷ ποῦ θὰ ἔχη μεγάλην ἄνεσιν καὶ εὐτυχίαν, λησμονεῖ τὴν εὐγενεσκήν τῆς προέλευσιν καὶ προορισμὸν καὶ δὲν παραμένει σταθερὰ μέσα εἰς τὰ ἀνθρώπινα πλαίσια. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, σὺν φιλόστοργος πατέρας, ἄλλοτε μὲν μᾶς δίδει ἄνεσιν, ἄλλοτε δὲ μᾶς συγκρατεῖ καὶ μᾶς καθοδηγεῖ διὰ τῶν θλίψεων, ὥστε μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ χωρὶς ἐλάθην τὴν ψυχικήν μας υγείαν. Ἐ' Ἐς ἄλλου καὶ ὁ ἱατρός, ὅταν ἐπιχειρῇ νὰ θεραπεύσῃ κάποιον ἀρρωστον, δὲν τοῦ ἐπιβάλλει συνεχῆ νηστείαν, οὔτε πάλιν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τρώγῃ ἀπὸ ὅλα χωρὶς φόβου, διὰ νὰ μὴ ἐπιβενώσῃ τὴν ἀσθενεσκήν ἢ πολυφαγία, ἀφοῦ προκαλέσῃ πυρετόν, οὔτε ἡ ἀστία οὐ τὸν ἐξασθενήσῃ περισσότερο. Ἀλλὰ, ἀφοῦ λάθῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν δυνάμειν καὶ τὴν ἀντοχήν τοῦ ἀρρώστου καὶ χρησιμοποίησῃ μὲ ἐπιμέλειαν τὰς ἱατρικάς του γνώσεις, καθορίζει ἐν συνεχίᾳ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν. Κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον καὶ ὁ φιλόθεωπος Θεός, ἐπειδὴ γνωρίζει τὸ συμφέρον τοῦ καθενὸς μας, ἄλλοτε μὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ζῶμεν ἐν ἀνέσει, ἄλλοτε δὲ, χάριν ἐξασκήσεως, μᾶς ρίπτει εἰς τοὺς πειρασμούς. Πραγματικά, ⁴⁰⁸ εἴτε μερκοὶ εἶναι ἐνάρετοι, μὲ τὴν ἔλευσιν τῶν πειρασμῶν ἀποδεικνύονται πρὸ ἐνδοξοῦ; καὶ θὰ προσελκύουσιν ἀφθονώτερον τὴν εἰς οὐρανοῦ δοξείαν. Ἐίτε, πάλιν, εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὅταν δέχονται μὲ εὐχαρίστησιν τοὺς πειρασμούς, θὰ ἀπαλλαγούν ἀπὸ τὸ βαρὺ φορτίον τῶν ἀμαρτιῶν καὶ θὰ εὐρύνουν καὶ αὐτοὶ μεγάλην συγχώρησιν.

Δι' αὐτὸ, σὰς παρακαλῶ, ἀφοῦ γνωρίζωμεν τὴν ἀφευρετικότητα καὶ τὴν σοφίαν τοῦ ἱατροῦ τῶν ψυχῶν μας, εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ ἐρευνώμεν μὲ περιέργειαν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τακτοποιεῖ τὰ ζητήματα ὁ Θεός. Δι-

ὅτι καὶ ἐν ἀκομῇ τῶ ἰδικῶν μας μισὰ δὲν ἴπταρεὶ νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτὰ, καὶ πάλιν νὰ κατεχόμεθα ἀπὸ κατάπληξιν διὰ τὰς μεθόδους τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὸν δοξάζωμεν δι' ἅλα, διότι ἔχομεν τόσον μεγάλον Κύριον, **B** τοῦ ὁποίου δὲν ἴπταρεὶ νὰ χωράῃ ἡ ἀνθρώπινη σκέψις καὶ οἱ ἀνθρώπινοι συλλογισμοὶ τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους διευθετεῖ τὰ πάντα. Διότι οὐτε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν γνωρίζομεν τὸ συμφέρον μας, ὅσον ὁ ἴδιος τὸ γνωρίζει. Οὐτε τόσον φροντίζομεν ἡμεῖς διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, ὅσον ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ κάνει τὰ πάντα καὶ χρησιμοποιεῖ τὸ κάθε τι, διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ μᾶς ἀπάσῃ ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ διαβόλου. Καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ εὐμερία δὲν ἴπταρεὶ νὰ μᾶς ὠφελήσῃ καθόλου, ὅπως ἀκριβῶς ὁ θριστος ἱατρός, ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ πολυφαγία μᾶς ὀδηγεῖ εἰς πολυσαρκίαν, μᾶς ἐπιπαραφέρει εἰς τὴν ὕβριαν διὰ τῆς ἐγκρατείας, ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ θαυμασιὸς ἱατρός τῶν ψυχῶν μας μᾶς ἐφῆνε ἐπ' ἄλιγον, **C** διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν μὲ τὴν ἔλευσιν τῶν πειρασμῶν τὴν ζημίαν, τὴν ὅποιαν ὑπέστημεν ἀπὸ τὴν εὐμερίαν, καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὕβριαν μας εὐρίσκονται εἰς καλὸν δρόμον, τότε πλεον μὲ τὴν ἰδικτὴν του βοήθειαν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ δεκνύει τὴν πρόνοιάν του δι' ἡμᾶς μὲ ἀφθονίαν. Συνεπῶς, ἐὰν συμβῇ μερικὸ ἐνῆρται νὰ περιπέσουν εἰς πειρασμοὺς, ἀς μὴ ἀπελπίζωνται καὶ νὰ μὴ τὰ χάνουν, ἀλλὰ τότε περισσότερο νὰ ἐνισχύονται καὶ νὰ τρέφονται μὲ τὰς καλὰς ἐπιπτώσεις, διότι ἡ ἔλευσις τῶν πειρασμῶν γίνεται δι' αὐτοὺς ἀφορμὴ στεφάνων καὶ δραβείων. Ἐτε, πάλιν, ἐνῷ εὐρισκόμεθα εἰς τὰς ἀμαρτίας, ἐγκαταλείπομεθα εἰς τοὺς πειρασμοὺς, **D** οὗτε καὶ ἔτσι νὰ δυσανασχετοῦμεν, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ ἔλευσις τῶν πειρασμῶν μᾶς καθαρίζει ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας τῆς ζωῆς μας, ὅταν δεχόμεθα μὲ εὐχαριστήσιν ἅλα τὰ ἐπιρροῦμενα κακὰ. Διότι αὐτὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐργάζομενου δούλου, νὰ μὴ εὐχαριστῇ, δηλαδή, τὸν κύριόν του μόνον ὅταν περὶ καλὰ, ἀλλὰ νὰ ἐκδηλώνῃ τὴν ἐργασίαν σου καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν. Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ πατριάρχης προέδειξε καὶ, ἀφοῦ ἀπέκτησε πρῶτον παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἰσέχεται καὶ δωρεάν, ἡ ὅποια ὑπερέβαινε τὴν ἀνθρώπινη φύσιν.

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιπνεθῶμεν εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ θέματος τῆς ὁμιλίας μας, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὁ-

πιστοκὴν τοῦ δικαίου καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἐφήρμοσε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ἐ χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον, οὔτε νὰ ἀπαιτήσῃ εὐθέως, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν πολλοὶ ἀνόητοι, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζουν μὲ περιέργειαν ὅτι κάνει ὁ Θεὸς καὶ λέγουν· Διὰτὶ συνέθεσεν αὐτό; Διὰτὶ συνέθεσεν αὐτό; Καὶ ποῖον τὸ ὄφελος ποῦ ἔγνε αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο; Ἄλλ' ὁ δικαῖος δὲν ἐσκέφθη τοιοῦτοτρόπως. Μὰ, σὰν δούλος ποῦ ἀγαπᾷ τὸν κύριόν του, ἔτσι ἐσπευθεὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολὴν ποῦ ἔλαβε, χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσῃ μὲ περιέργειαν. Καὶ διὰ νὰ τὸ μάθῃς αὐτό, ἀκούσε τὸ ἀκόλουθον, Ὅταν, λοιπόν, τοῦ ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος, **409** **A** καὶ ἐτελείωσε τὴν συναμίλιαν του μὲ σὲν, ἀμέσως ὁ δικαῖος ἐφήρμοσε τὴν ἐντολὴν καὶ ἔκανε εἰς τὸν Ἰσαὴλ τὸ σημεῖον, ποῦ τὸν διέταξεν ὁ Θεός, ἐνωὸ τὴν περιτομὴν, καὶ εἰς τοὺς γεννηθέντας δούλους εἰς τὸ σπῆτι τοῦ καὶ εἰς τοὺς ἀγορασθέντας δούλους, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ.²⁰ Περιεμήθη δὲ καὶ ὁ ἴδιος, «Ὁ Ἄβραάμ», λέγει, «ἤγα ἀνεήκοντα ἐννέα ἐτῶν, ὅταν περιέκοψε τὴν σαρκίαν ἀκροδυσίαν αὐτοῦ, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος περιεμήθη. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ἰσαὴλ ἦτο δέκα τριῶν ἐτῶν».²¹ Μὴ νομίσης ὅτι τυχαῖα μᾶς ἐσημείωσεν ἡ Γραφὴ τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου. Ἄλλὰ τὸ ἔκανε αὐτὸ διὰ νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὴν μεγάλην ὑπομονὴν τοῦ δικαίου, ὅτι, δηλαδή, μολοντὶ εὐρίσκειτο εἰς δαδὸ γῆρας, ἐν τούτοις ὑπέμεινε μὲ προσήτητα τὸν πόνον διὰ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· **B** δι' αὐτὸν τὸν λόγον μᾶς εἶδει τὴν ἡλικίαν του, καὶ δχι μόνον αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰσαὴλ καὶ ὅλοι οἱ δούλοι, ποῦ ἐγεννήθησαν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ, περιτέμνονται. Διότι, ἀγαπητέ μου, δὲν εἶναι ἀσημαντὸν πρᾶγμα ἢ ἀποκόψῃς ὑγιαίνουσαν σάρκα καὶ ἄλλην ποῦ νοσεῖ. Διότι καὶ ἐν οἱ βοηθοὶ τῶν ἱατρῶν ἀποκόπτουν ἕνα ἀρρωστὸν μέλος, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν ὑπάρχει ὁ ἴδιος πόνος, δεδομένου ὅτι, ἴπταροῦμεν νὰ ἐπιμῶμεν, ἀποκόπτουν ἕνα μέλος, τὸ ὁποῖον ἔχει πλεον νεκρωθῆ καὶ ἔχει χάσει τὴν ζωτικὴν του δύναμιν. Ἐν πρακτικῶν γέρον καὶ προσδύτης, (διότι ἦτο ἑκατὸν ἐτῶν), ὑπέφερε τὸν πόνον μὲ πραότητα, ἐπιδικῶν συγχρόνως καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ τὸν υἱὸν καὶ δούλους τοὺς γεννηθέντας εἰς τὸ σπῆτι τοῦ δούλου νὰ καταστήσῃ πῶς προδύτους, ὅστε νὰ μὴ διατάσων, **C** ἀλλὰ νὰ ἐκτελέσων ἀμέσως ὅτι διέταξεν ὁ Θεός

20. Ἐ.ἀ. σ. 29-26.

21. Ἐ.ἀ. σ. 24-25.

Είδες τί σημαίνει ενάρετος άνθρωπος και με ποιόν τρόπον δίδασκεν όλους τούς ανθρώπους του να μιμηθούν το παράδειγμα του; Όχι, λοιπόν, Έλεγα χθές, τὸ ἴδιον θά ἐπαναλάβω και τώρα. "Όχι, δηλαδή, ἐξ αἰτίας ἐκείνου δόθηκε ἐντολή ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν νὰ ὑφίστανται τὴν περιτομὴν τὰ παιδιὰ, διὰ νὰ κόπτεται ἡ σὰρκα των, ὅταν δὲν ἔχουν αἰσθησὴν πλήρους ἀνεπτυγμένην και ἔτσι νὰ μὴ νοκίθουν καθόλου πόνου.

Ἄλλὰ κύτταξε, ἀγαπητέ μου, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ και τὴν ἀνεκράστων ἐδρασησὴν του πρὸς ἡμᾶς. Ἐκεῖ, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀβραάμ, ὄπῃρε και ὀδύνη και πόνος ἀπὸ τὴν πρῶτην ἀκείνην και κανένα ἄλλο ὄφελος δὲν προσέφερεν ἡ περιτομή. Ἐπὶ παρὰ τοῦτο μόνου, τὸ ὅτι με τὸ σημείον αὐτὸ ἀνεγνωρίζοντο μεταξύ των και διακρίνοντο ἀπὸ τῶν ἄλλων λαῶν. Ἐνῷ ἡ ἰδική μας περιτομή, ἔνοσθ τὴν χάριν τοῦ βαπτίσματος, προσφέρει τὴν θεραπείαν χωρὶς πόνου, μᾶς δίδει ἀνυπολόγιστα ἀγαθὰ, μᾶς γεμίζει με τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος και δὲν ἔχει καθωρισμένον χρόνον τῆς ἡλικίας διὰ νὰ γνη, ὅπως τότε, ἀλλὰ εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῆ κανεὶς τὴν ἀχειροποιήτων αὐτὴν περιτομὴν και εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, και εἰς τὴν ἡλικίαν και εἰς τὴν γεροντικήν, χωρὶς νὰ ὀπαμειν πόνου, ἀλλὰ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν και νὰ εὐρη συγχώρησιν ὄλων τῶν πλημμελημάτων ποῦ ἔχει διαπράξει εἰς τὴν ζωὴν του. Ἐ Ἐπειδὴ, λοιπόν, εἶδεν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀσθενείας μας και ὅτι εἴχαμεν ἀνάγκην ἀπὸ μεγάλην θεραπείαν, ἔπειδὴ ἡ ἀσθενεία μας ἦτο βαρεία τακτοποιῶν τὴν σωτηρίαν μας, μᾶς ἔχασίρε τὴν δυνατότητα νὰ ἀνακαινισθῶμεν με τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας, ὥστε, ἀφοῦ ἀρνηθῶμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τὰς πονηρὰς μας πράξεις, νὰ ἐκδηθῶμεν τὸν νέον και νὰ βαδίζωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς.

Ἄλλὰ, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ γινώμεθα χειρότεροι ἀπὸ τῶς ἀγνωμοσίας και ἀχαριστίας Ἰουδαίους. Ἐκεῖνοι, δηλαδὴ, ὅταν ἐδέχοντο τὸ γινώρισμα αὐτὸ τῆς περιτομῆς, εἴτε ἔχον ἰκανοποιητικὴν ἀσφάλειαν, ὥστε νὰ μὴ ἀνομιγύνωνται με τὰ ἄλλα ἔθνη, λόγω τῆς ἐπικοινωνίας με αὐτὰ, ἐνῷ, καθ' ὃ μέρος ἀφορᾶ εἰς τὴν εὐσέειαν, πολλὰς φορές ξεπέρισσαν τῶς μὴ Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἀπεθεύχθησαν ἀγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεόν. Ἄλλ' ἡμεῖς, ἀφοῦ μίαν φοράν ἐδέχθημεν τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος περιτομὴν, ἄς τακτοποιήσωμεν με ἀσφάλειαν ὅτι μᾶς ἀφορᾶ. Δὲν λέγω νὰ μὴ

ἐρχόμεθα εἰς ἐπαφὴν με τῶς εἰδωλολάτρης, ἀλλὰ, μένοντες σταθεροὶ εἰς τὴν ἀρετὴν μας και συναναστροφόμενοι με αὐτοῦς, νὰ τῶς προσελκύωμεν πρὸς τὴν εὐσέειαν και με τὰ καλὰ μας ἔργα νὰ τῶς διδάσκωμεν τρόπον ζωῆς. Διότι δι' αὐτὸ ὁ Κύριος ὄλων μας Ἐπέτρεψε νὰ ἴσῃν μαζί οἱ πονηροὶ και οἱ ἀγαθοὶ, οἱ εὐσεβεῖς και οἱ ἀσεβεῖς, διὰ νὰ ὠφελοῦνται: οἱ πονηροὶ ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τῶν ἀγαθῶν και ἐκείνοι, ποῦ παραμένουν ἀκόμη ἀχμαλώτοι τῆς ἀσθενείας, νὰ ὀδηγοῦνται εἰς τὴν εὐσέειαν. Διότι τίποτε δὲν ἔχει τόσων σημασίαν διὰ τὸν Θεόν, ὅσον ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Συνεπῶς, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ παραμελῶμεν οὔτε τῶς ἑαυτοῦς μας ὅτε τῶς πλησίον μας. Τῶς ἑαυτοῦς μὲν με τὸ νὰ τακτοποιῶμεν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν σωτηρίαν μας κατὰ τὸν τρόπον ποῦ φαίνεται καλὸν εἰς τὸν Θεόν, τῶς πλησίον μας δέ, με τὸ νὰ ἀκτινοβολῶμεν τόσον με τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ὥστε, και ὅταν ἡμεῖς δὲν ὀμιλῶμεν, νὰ παίρουν ἰκανὴν διδασκαλίαν ὅσοι μᾶς παρακολουθοῦν. Ὅπως ἀκριβῶς, λοιπόν, ὅταν εἴμεθα ἐνάρετοι, θὰ κερδίσωμεν πάρα πολλὰ και οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ και τῶς ἀπίστους θὰ ὠφελήσωμεν, καθ' ὅμοιον τρόπον, Ἐ ἐὰν ἀδιοφορησῶμεν και οἱ ἴδιοι θὰ ὀποστῶμεν μεγάλην τιμωρίαν και θὰ γίνωμεν αἰτία νὰ σκανδαλισθοῦν και οἱ ἄλλοι. Πραγματικῶς, ὅπως, ὅταν εἴμεθα ἐνάρετοι, θὰ λάβωμεν ὀμοιῶν διὰ δύο λόγους, δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἀκολουθοῦμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι προσελκύωμεν και τῶς συνανθρώπους μας εἰς τὴν γνωριμίαν τῆς ἀρετῆς. Κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον και προκειμένου περὶ τῆς κακίας δὲν τιμωροῦμεθα μόνον διὰ τὰς ἁμαρτίας ποῦ ἔχομεν διαπράξει, ἀλλὰ και διότι ἐγίνωμεν ἀφορμὴ νὰ ἁμαρτήσουν και ἄλλοι. Ἄλλὰ, μακάρι, νὰ μὴ συμβῆ κανένας, ἀπὸ τῶς εὐσεβῶν ἀδελφῶν, νὰ δειξῆ παρομοίαν συμπεριφορᾶν, ἀλλ' ὄλοι μας νὰ κενονίζωμεν τὴν ζωὴν μας κατὰ τρόπον τοῦ συντελεῖ εἰς τὴν στήριξιν και τὴν οἰκοδομήν τῶν συνανθρώπων μας, ὥστε νὰ ἡμιτορῶμεν με παρηγορίαν νὰ σταθῶμεν ἐνώπιον τοῦ θῆματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐ και νὰ κατασταθῶμεν ἄξιοι τῶν ἀναφοράτων ἐκείνων ἀγαθῶν, τὰ ὅποια εἶδῃ: ὄλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν, με τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί με τὸν ὀπίσθιν εἰς τὸν Πατέρα και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνάγκη: ἡ δόξα, τὸ κράτος και ἡ τιμὴ, τώρα και πάντοτε και εἰς τῶς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

410 Ε -Ο ΘΕΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ ΕΠΙΣΤΕΜΟΝΟΝ ΠΑΗΣΙΟΝ ΤΗΣ ΔΡΥΟΣ ΤΟΥ ΜΑΜΒΡΙΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΥΡΑΝ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΕΣΗΜΒΡΙΑΝ.*

Διατάζω και αποφεύγω σήμερα να άρχισω την ερμηνευτική διδασκαλία. Διότι, όταν σκαφθώ, ότι ενώ κάθε ημέραν σὰς ἀμιλῶ, σὰς συμβουλεύω και σὰς παραστέτω γέ πνευματικόν αὐτὸν τραπέζι, ἐν τούτοις πολλοί, ποὺ ἦλθαν ἐδῶ και ἤκουσαν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν και ἐλαβον μέρος εἰς τὴν φρικτὴν και φοβεράν τράπεζαν τῆς θείας εὐχαριστίας, περνοῦν τὰς ἡμέρας των εἰς τὰς ἡπιδρομίας, χωρὶς να ἀποκομίσουν καρμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὸν ἰδόν μου ζῆλον διὰ να τοὺς δ-δῶξω, ἀλλὰ, σὲν να εἶναι δοῦλοι εἰς κάποιον συνήθειον, 411 Ἄ μόλις τοὺς καλέσῃ ὁ διδάσκαλος, ἀμέσως τρέχουν εἰς τὰ παράνομα ἐκεῖνα θέατρα και καθιστοῦν με τὴν βέλτην των τοὺς ἑαυτοὺς των σιχημαλῶτους εἰς τὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ δαίμονος, και αὐτε ἡ ἰδική μου νοουθεσία, σὲτε ἡ πείρα και τὸ ἀνώφερον τῆς ἐκεῖ παρουμοῦς των γίνεται ἀφορμὴ να διδασκαλίαν μου πρὸς ἀδέρους, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν τίποτε να κερδίσουν ἀπὸ ἕσο τοὺς λέγω: Και μὴ παρασενέουσαι ἐπὶ αὐτό. Διότι και ὁ γεωργός, ὅταν ἴδῃ ὅτι ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς κόπους και ταλαιπωρίας ἡ γῆ παραμένει ἀκαρπτος, χωρὶς να τοῦ δίδη παραγωγὴν ἀντοξίαν τῶν κόπων του, γίνεται πλέον πιδ-διστοκατικός εἰς τὸ να σπεῖρη τοὺς σπόρους **B** και δὲν ἐκτελεῖ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας με τὴν ἴδιαν προθυμίαν. Και ὁ ἱατρός, ἐπίσης, ὅταν ἴδῃ ὅτι ὁ ἀρρωστος δὲν ὑπακοῦει εἰς τὰς ἀγγελίας του, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν προσπαθεῖ να ἀδ-ἐξήσῃ τὴν ἀσθενείαν του, πολλὰς φορές τὸν ἀφήνει να πα-ραμενῆ ἀσθενής, διὰ να τὸν δ-δῶξῃ ἡ ἴδια ἡ πείρα ποῖον εἶναι τὸ συμφέρον του. Και αὐτοὶ ποὺ διδάσκουν τὰ γραμ-ματα εἰς τὰ παιδιὰ, ὅταν ἴδουν ὅτι ξεχνοῦν τὰ προηγόμε-να μαθήματα και ξεχνοῦν ὅσα ἦδη ἔχουν διδαχθῆ, πολλὰς

1. Γεν. 18, 1.

φορὰς ἐπανερχονται με ἐπιμονὴν και διορθῶνουν τὴν ὀ-κνηρίαν των και τοὺς ἐμπνέουν μεγαλύτερον ζῆλον.

Ε' Ἄλλ' ὁ μὲν γεωργός εἶναι φυσικὸν να καταλαμβάνεται πολλὰς ἀπὸ διαταγῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γε-ωργικῶν ἐργασιῶν, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ζημία ποὺ ὑφί-σταται γίνεται μεγαλύτερη, ὅταν ὑπαμῆν τὸν πόνον και ὑποβάλλεται εἰς τὴν δαπάνην τῆς σποράς, ἐνὶ παράλλη-λα χάνει τοὺς καρπούς του. Και ὁ ἱατρός, πάλιν, ἐπι πα-ράλογα ἐγκαταλείπει πολλὰς φορές τὸν ἀσθενή, διότι τὸ θεραπευόμενον εἶναι σῶμα και διὰ τοῦτο τὸ ἀφήνει, ὡστε ἡ ἐπιδύνωσις τοῦ πόνου να τὸν κἀνῃ να γνωρίσῃ τὴν ἀ-σθενείαν του και εἶται να δεχθῆ τὴν θεραπείαν ποὺ συνιστᾷ ὁ ἱατρός. Και ὁ διδάσκαλος τῶν παιδιῶν ἐξ αἰτίας τῆς μι-κροῦς των ἡλικίας πολλὰς φορές ἐπιτείνει τὰς τιμωρίας κα-τὰ τρόπον οὐκ ἐπιφέροντα. Μὰ, ἐγώ, σήμερα, ὑποσκελίζων ὀ-λους αὐτοὺς, ἐτοιμάζομαι να δειξῶ πατρικὴν ἀγάπην πρὸς αὐτοὺς ποὺ ἐπείσαν **D** και να τοὺς δ-δῶξω ὅτι, ἐάν ἐπιμέ-νουν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν των, τότε αὐτὴ ἡ συμπεριφορά των θὰ γίνῃ αἰτία μεγαλύτερας των καταστροφῆς. Βεβαία, ὁ γεωργός δὲν σπεῖρη τοὺς σπόρους με τὴν ἴδιαν προθυ-μίαν, ὅταν ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ δοσὴν αὐτὴ γίνεται μάταια και ἀκαρπτος, ἐγώ, ὅμως, εἶμαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἀ-γωνίαν αὐτὴν. Διότι και ὅταν ἀκόμη, ἐνὶ στείρω τὸν πνευ-ματικὸν αὐτὸν σπόρον, δὲν παίρνω τὸν καρπὸν ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἀκαρπῶν, και εἰς αὐτὴν τὴν περιπτώ-σιν ὁ μισθός μου θὰ εἶναι πλήρης, καθ' ὅσον και τὸ ἀργύ-ριον, τοῦ ὁποῖο μου ἔχει ἀνατεθῆ ἡ διαχείρισις, **E** ἐξώ-δουσα, και τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου ἐφήρμισα. Συνεπῶς, οἱ ἀκαρπτοὶ θὰ δώσουν λόγον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρόκειται να ζητήσῃ τὰ προσφορέντα με τὸκον. Ἄλλὰ δὲν ἐξετά-ζω αὐτό, τὸ ὅτι, δηλαδῆ, ἐγὼ ἀπαλλάσσομαι τῆς τιμωρί-ας και ἔκανα τὸ ἰδόν μου χρέος, ἀλλὰ ἐπιθυμῶ και ἐσεῖς να πολλαπλασιάζεσθε ὅτι σὰς ἐδόθη, διὰ να μὴ εἶσθε ἐνο-χοὶ ἐκείνης τῆς τιμωρίας, τὴν ὅποιαν ὑπέσθη ἐκεῖνος ποὺ ἔχωσε τὸ τάλαντον και τὰ χρήματα τοῦ κυρίου του και ὀ-χι μόνον δὲν τὰ ἐπολλαπλασίασεν, ἀλλὰ και τὰ ἔβαφεν. 412 Ἄ Παρόμοιοι εἶναι ὅσοι δέχονται τὸν λόγον τῆς διδασκα-λίας, (διότι τάλαντον και ἀργύριον αὐτὴν ὀνομάζει), και δὲν προσπαθοῦν να δώσουν καρπούς και να τὸν πολλα-πλασιάσουν.

Μὰ, εἶναι ἐνδοχόμενον να ἰσχυρισθῆ κάποιος ὅτι ἡ πα-ραβολὴ αὐτὴ τῶν τάλαντων ἔχει ληχθῆ διὰ τοὺς διδασκά-λους. Και ἐγὼ τὸ ἴδιον λέγω: Ἐάν, ὅμως, τὴν ἐρευνήσω-

μεν με ἀκριβείαν, θὰ καταλάβετε ὅτι οἱ μὲν διδασκαλοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν διδασκαλίαν μόνον, ἐνῶ ἑσεὶς ἔχετε τὴν ὑποχρέωσιν ὄχι μόνον νὰ φυλάξετε αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦσατε κατάλληλα, ὥστε νὰ τὴν πολλαπλασιάσετε. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῆτε καλύτερα αὐτὸ, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν μελετήσωμεν μαζί. Λέγει, λοιπόν· Ἐάντις κύριος ποὺ πρόκειται νὰ ταξιδεύσῃ, ἀνάλασε τοὺς δύο δούλους του καὶ εἰς ἄλλον μὲν ἔδωσε πέντε τάλαντα, ἄ εἰς ἄλλον δὲ δύο, εἰς ἄλλον δὲ ἓνα. Ὑστερα δὲ ἀπὸ ἀρκετὸν χρόνον ἦλθεν ὁ κύριος καὶ ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιόν του οἱ δούλοι. Καὶ ἀπὸ προσηλθὲν αὐτὸς ποὺ ἔπῃρε τὰ πέντε τάλαντα λέγει· Κύριε, πέντε τάλαντα μοῦ παρέδωκας, ἴδου ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρβισα μὲ αὐτά.⁹ Μεγάλῃ ἢ εὐγνωμοσύνῃ τοῦ δούλου, ἀλλὰ πλουσία καὶ τοῦ Κυρίου ἢ φιλευθριψίᾳ. Διότι τί ἀπαντᾷ; «Ἐδως, δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστὸ. Εἰς ὀλίγα ἦσαν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω. Ἐὰν μέσο διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν αὐτὴν χαρὰν μὲ τὸν Κύριόν σου.»¹⁰ Ἐπειδὴ, λέγει, ἐδείξας μεγάλην εὐγνωμοσύνην εἰς ἐκεῖνα ποὺ σοῦ ἐπιτίθει, εἶσαι πλέον ἄξιος νὰ σοῦ ἀνατεθῇ ἡ διαχείρισις περισσοτέρων χρημάτων. «Προσηλθεὶς δὲ καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔπῃρε τὰ δύο τάλαντα καὶ εἶπε· Ὁ Κύριε, δύο τάλαντα θὲν μοῦ ἔδωκας· Νά, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρβισα μὲ αὐτά.¹¹ Μεγάλῃ ἦτο καὶ αὐτοῦ ἡ φροντίς διὰ τὰ χρήματα τοῦ Κυρίου του, δι' αὐτὸ καὶ παίρνει τὴν ἴδιαν ἀμοιβὴν μὲ τὸν προηγούμενον. Καὶ διὰ ποῖον λόγον τιμᾶται ὁμοιωτρόπως αὐτὸς ποὺ ἔφερε τὰ δύο τάλαντα μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔφερε τὰ πέντε; Αὐτὸ εἶναι λογικόν. Διότι τὰ περισσότερα ἢ τὰ ὀλιγώτερα θὲν τὰ ἐδημιούργησεν οὐτε τοῦ ἐνὸς ὁ ζῆλος, οὐτε τοῦ ἄλλου ἡ ἀδιαφορία, ἀλλὰ τὸ πᾶσόν ποὺ τοὺς ἐνεπιστεύθη ὁ κύριός των. Ἡ προθυμία, ὅμως, προσεφέρθη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ἢ ἴδια. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπῆραν τὴν ἴδιαν ἀμοιβήν.

Ἡ ὁ τρίτος, ὅμως, θὲν ἔκανε τίποτε παρόμοιον. Ἄλλὰ τί ἔκανε; Προσηλθεὶς καὶ λέγει· Ὁ Κύριε, σὲ ἐγνώρισα ὅτι εἶσαι ἄνθρωπος σκληρὸς, ποὺ θερκεῖς ἐκεῖ ὅπου θὲν ἐσπείρας καὶ μαθεύεις εἰς τὴν ἀποθήκην σου ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου θὲν ἐσκόρπισας καὶ θὲν ἐλίγησας τὸ ἀλωνισμένον. Καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθην, ἐπῆγα καὶ ἐκρύψα τὰ τάλαντόν σου μέσα εἰς τὴν

9. Πρὸς Ματθ. 25, 14, 15, 19 καὶ 20.
10. Ἔδ. σ. 21.
11. Ἔδ. σ. 22.

γῆν. Νά, ἔχεις τὰ ἴδικόν σου.»¹² Ὁ κακῖα δούλου, ὁ μέγας ἀγνωμοσύνης, ὄχι μόνον διότι θὲν ἐργάσθη καθόλου μὲ τὸ τάλαντον ποὺ τοῦ ἔδωθε, ἀλλὰ καὶ διότι, ἀντὶ νὰ προσφέρῃ τάλαντον, κατηγόρησε τὸν κύριόν του. Πραγματικὰ, αὐτὸ εἶναι τὸ γινώρισμα τῆς πονηρίας. Σκοπεῖ τὸ μυσλὸ καὶ ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν εἰς τὸν κρημὸν ἐκείνον ποὺ μίαν φοράν παρεξέστη τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ὅλα αὐτὰ ἐπέχθησαν διὰ τοὺς διδασκάλους, διὰ νὰ μὴ ἀποκούπτουν τὸν θησαυρὸν ποὺ τοὺς ἔχει ἐμπιστευθῆ, ἀλλὰ μὲ κάθε προθυμίαν νὰ τὸν προσφέρουν εἰς τοὺς μαθητάς των.

Ἐ Μά, ἄκουσε ὅμως, ἀγαπητέ μου, ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ κυρίου πρὸς ἐκεῖνον τὸν τρίτον δούλον, ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι ὑπεύθυνοι καὶ θὲν θὰ τοὺς ζητηθῶν μόνον ὅτι τοὺς ἐδόθησαν, ἀλλὰ μὲ τόκον θὰ κάνουν τὴν ἐξόφλησιν.¹³ Ἄ Λοιπὸν, τί εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος; «Δοῦλε πονηρέ». Φοδερὰ ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἰκανὴ νὰ προκαλέσῃ κατὰ πληξὴν ἢ ἀπειλή. Ἐάν ἐγνώρισες, λέγει, ὅτι θεοῦ ἐκεῖ ὅπου θὲν ἔσπερας, καὶ συνάγω ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου θὲν ἐσκόρπισα εἰς τὸ ἄλωνα διὰ νὰ λιχυσθῇ εἰς τὸν ἀέρα, ἔκρεπε, λοιπὸν, αὐ νὰ καταθέσῃς τὸ χρημῖά σου εἰς τοὺς τραπεζίτας καὶ ὅταν θὰ ἤρχομην ἐγώ, θὰ ἔπαιρνα μὲ τόκον αὐτὸ ποὺ μοῦ ἀνήκει.¹⁴ Ὅταν λέγῃ «αργύριον», ἔννοε τὰ τιμὰ ὀλίγα, ἐνῶ «τραπέζιτας» ὀνομάζει πᾶσας, ποὺ ἀκούετε καὶ δέχεσθε τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ἴδικόν σου καθῆκον εἶναι, λέγει, νὰ καταβάλλῃς, ἐνῶ ἴδικόν μου εἶναι ν' ἀπατήσῃς ἀπὸ ἐκεῖνος ὄχι μόνον τὰ καταβληθέντα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόκον ποὺ οὐ ἀπέδωδον αὐτῷ.

Βλέπετε, ἀγαπητοί μου, ὅτι εἶναι μεγάλος ὁ φόβος ποὺ περικλείουν τὰ λεχθέντα. Τί θὰ ἠμποροῦσαν νὰ εἶπουν αὐτοὶ ποὺ παραμελοῦν καὶ τὴν φύλαξιν τῶν καταβληθέντων, ἢ ὅταν χρεώνονται καὶ διὰ τὸν τόκον αὐτῶν; Καὶ πρόσεξε τὴν φιλευθριψίαν τοῦ Κυρίου. Εἰς μὲν τὰ ὀλίκα χρήματα ἀπηγόρευσε νὰ λαμβάνωμεν τόκον. Διὰ ποῖον λόγον καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν; Διότι καὶ ὁ δανειστής καὶ ὁ δανειζόμενος ὑφίστανται μεγάλῃν ζημίαν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆν. Πραγματικὰ, τοῦ τελευταίου ἡ πένια χειροτεροῦει, ἐνῶ ὁ πρῶτος μαζί μὲ τὴν αἰσχίαν τῶν χρημάτων φορτώνει τὸν ἑαυτὸν του μὲ πληθὺς ἁμαρτιῶν. Δι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὸ προοίμιον ἔθεσε νόμον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν πρὸ σκληροί, ὅταν εἶπεν· «Δὲν θὰ τοκίσῃς τὰ

12. Ἔδ. σ. 24-25.
13. Ἔδ. σ. 26-27.

χρήματά σου εἰς τὸν ἀδελφόν σου καὶ τὸν πλησίον σου.⁷ Ποῖον ἀπολογία, λοιπόν, θὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ φέρονται ἀκλήροτερα καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους C καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν καὶ τὴν τόσην φιλευσπλασίαν τοῦ Κυρίου ἀποδεικνύονται κατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔβαν σύμφωνα μὲ τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσείως, μᾶλλον δὲ καὶ χειρότεροι αὐτῶν; Εἰς τὰ πνευματικὰ ὅμως ζητήματα ὑπόσχεται ὅτι ὁ Ἰσὺς θὰ ἀπαιτῆσθαι τοὺς τόκους, Διότι; Διότι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ὕλικα χρήματα, ὁ τόκος αὐτὸς εἶναι πνευματικός. Πραγματικά, ἐκεῖ ὁ δανειζόμενος κατανατᾷ εἰς ἐσχάτην πένιν. Ἐνῶ ἔδω ὁ δανειζόμενος, ὅταν δειξῆ μεγάλην εὐγνωμοσύνην, ὅσον περισσότερο τόκον θὰ εἰσφέρει, τόσο ἀφθονωτέρων θὰ δεχθῆ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀμοιβήν.

Συνεπῶς, ὁ καθένας ἀπὸ σὰς ἀγαπητοί μου, ὅταν ἐγὼ σὰς προσφέρω ὅ,τι μοῦ ἔχει ἀνατεθῆ, D εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κοπιᾷ καὶ νὰ ἀγρυπνῆσθαι ἁπλᾶ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὰ καταθληθέντα, ὥστε νὰ εἶναι σταθερά, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐργασθῆ, ὥστε νὰ τὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ δόξησθαι πολλοὺς εἰς τὸν ἕρμον τῆς ἀρετῆς, διὰ νὰ εἶναι πάλιν καὶ τὸ κέρδος σὰς ἁπλῶν, θηλασθῆ, καὶ διὰ τὴν ἰδικήν σας σωτηρίαν καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἄλλων. Ἀσφαλῶς, ἐάν κάνετε αὐτό, θὰ καταστήσετε καὶ ἑμὲν πρὸ εὐτυχῆ, διότι λέγει ἡ Εὐτυχὴς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ πρὸς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν διάνοιαν νὰ τὸν ἀκούσων.⁸ καὶ θὰ μοῦ δώσετε τὴν δύναμιν, ὥστε νὰ σὰς παραθέτω πλουσιωτέραν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τράπεζαν. E Μὴ παραμελεῖτε, λοιπόν, τοὺς ἀδελφοὺς σας, οὔτε νὰ κυττάζετε τὸ ἴδιόν σας μόνον συμφέρον, ἀλλ' ὁ καθένας σας νὰ φροντίζῃ νὰ γλυτώσῃ τὸν πλησίον του ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διαβόλου καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλά ἐκεῖνα θεάματα καὶ νὰ τὸν ἐπιναφέρῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑποδεκνιόντες εἰς αὐτὸν μὲ μεγάλην ἐπιεικειαν καὶ πραότητα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἡμίας ποὺ ὀφίσταται ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν αγαθῶν ποὺ ἔχουμεν ἔδω.⁴¹⁴ A Καὶ αὐτὸ νὰ μὴ τὸ κάνετε μίαν καὶ δύο φορές, ἀλλ' ὀδυσκόπως. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πεισθῆ σήμερα εἰς ὅ,τι τοῦ λέγεις, θὰ πεισθῆ αὔριον. Καὶ ἂν δὲν πεισθῆ αὔριον, ὅταν σὲ βλέπῃ νὰ ἐπιμένῃ, πιθανόν νὰ ἐντραπῆ καὶ νὰ σεβασθῆ τὴν φροντίδα σου δι' αὐτὸν καὶ εἶσι νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Εἰς κομίαν δὲ πε-

7. Λουκ. 23, 20.
8. Σαρ. Σερ. 25, 9.

ρίπτωσιν νὰ μὴ λέγῃς ὅτι μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ πολλές φορές τοῦ ὠμίησα, καὶ τίποτε δὲν ἐπέτυχα. Νὰ μὴ παύσης νὰ τὸν συμβουλεύῃς. Διότι ὅσον περισσότερο ἐπιμένεις, τόσο καὶ ὁ μισθός σου θὰ αὐξάνῃ. Δὲν βλέπετε πόσην μακροθυμίαν δεκνοῦσι εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς τοῦ σύμπαντος B καὶ ὅτι, ἐνῶ κάθε ἡμέραν παραβάνομεν τὰς ἐντολάς του, ἐν ταῦτοις δὲν παύει νὰ φροντίζῃ δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ μᾶς χορηγεῖ ἅλα τὰ ἰδικά του, μὲ τὸ νὰ ἀνατελέῃ τὸν ἥλιον, νὰ δώῃ τὰς βροχὰς καὶ ἅλα τὰ ἄλλα; Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἄς φροντίζομεν διὰ τοὺς συνανθρώπους μας καὶ νὰ ἀντιστρατευώμεθα εἰς τὸν πονηρὸν ἐκείνον δαίμονα, ὥστε νὰ ματακώνομεν τὰ τεχνάσματά του. Πραγματικά, ἐάν ὁ καθένας ἀπὸ σους ἐρχοῦνται ἔδω καταπόνησθαι νὰ κερδίσῃ ὅτιω καὶ ἓνα ἄλλον, σκέψου ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία θὰ δοκιμάσῃ μεγάλην γορᾶν, ἐπειδὴ πρῆξθῆσιν τὰ παιδιὰ τῆς, καὶ ὁ διάβολος θὰ ἐντροπισθῆσθαι ὅταν ἴσῃ ὅτι τὰ δίκτυά του εἶναι σημεῖνα δοκτοπὰ καὶ ἀνώφελα. C Ἐάν, λοιπόν, κάνετε αὐτό, θὰ ἀκούσετε καὶ ἐστὶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ «εὐγε, δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστὲ, εἰς ὀλίγα ἡσούν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ καταστήσω».

Ἄλλὰ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος ὅτι θὰ κάνετε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Διότι βλέπω τὰ πρόσωπά σας καὶ σκέπτομαι ὅτι μὲ εὐχαρίστησιν ἐδέχθητε τὴν συμβουλήν μου καὶ δι' αὐτὸ ἐλπίζω ὅτι θὰ πράξετε ὅτι ἐβαρτάτικ ἀπὸ σὰς. Συνεπῶς, σταματᾷ ἔδω τὸν λόγον διὰ τὸ θέμα αὐτό. Θὰ σὰς παραθέσω δὲ τώρα τὴν πτωχὴν καὶ δεσμονταν τράπεζαν, ὥστε ἀφοῦ ἀπολαύσετε τὴν αὐνηθημένην διδασκαλίαν, νὰ γυρίσθε ὕστερα εἰς τὰ σπῆτια σας.

Εἶναι, ὅμως, ἀνάγκη καὶ σήμερα D νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸν πατριάρχην Ἄβραάμ, διὰ νὰ μάθετε ποῖος ἀμοιβὰς ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν φιλοδοξίαν. «Ὁ Θεὸς παρουσιάσθη», λέγει, εἰς τὸν Ἄβραάμ ἐδουλοκόμενον πλησίον τῆς θύρας Μοιθρῆ καὶ καθημένον εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του κατὰ τὴν μεσημέριαν.⁹ Ἄς ἐξετάσομεν κάθε μίαν λέξιν μὲ προσοχήν, ἄς ἀναπτύξωμεν τὸν θησαυρὸν καὶ ἄς γνωρίσωμεν ὅλον τὸν πλοῦτον ποὺ κρύπτεται εἰς αὐτὰς. «Παρουσιάσθη», λέγει, ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν. Διὰ ποῖον λόγον ἤρχισεν ἐστὶ; «Παρουσιάσθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν»; Κῆρυξεν τοῦ Κυρίου τὴν φιλευσπλασίαν καὶ πρόσεξε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δούλου. Ἐπειδὴ, δηλαδῆ, κατὰ τὸ παρελθὸν ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν καὶ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα τοῦ ἔδωσε καὶ

9. Γεν. 18, 1.

τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν περιτομήν, Ἐ αὐτὸς δὲ ὁ ἀξιοθαύμαστος πάντοτε ἐσπευδεῖ νὰ ἐφαρμοσῇ τὰς ἐντολάς τοῦ τοῦ εἶδεν ὁ Θεός, δι' αὐτὸ ἀμέσως, χωρὶς τὴν παρακράν ἀναβολὴν καὶ ὁ ἴδιος περιεπιμήθη, ἐκπλήρωσεν τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν Ἰσραὴλ περιέτεμε καὶ ἄλλους τοὺς εἰς τὸν οἶκόν του γεννηθέντας δούλους του, καὶ ἀπέδειξε τὴν μεγάλην του ὑποκοφὴν, δι' αὐτὸ καὶ πάλιν ἐμφανίζεται εἰς αὐτόν. Διότι τοιοῦτος εἶναι ὁ Κύριός μας, ὅταν ἴδῃ, ἀπὸ θαλασσῶν ἔχουν γίνῃ, ὅτι ἐμθεα ἐγνωμένους, χορηγεῖ μὲ ἀφθονίαν καὶ δὲν παύει ποτὲ νὰ μᾶς ἐνεργετῇ, ἀμείβων ἔτσι τὴν ἐγνωσμένην ἐκείνων πού ὑπακούουν. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ἐπειδὴ ὑπήκουσε, λέγει ὅτι πάλιν «παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός». ⁴¹⁵ Α Δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν, σιμπεπῶς, καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς ἤρχισε τὴν διήγησιν λέγων· «Ὁ Θεός παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν εὐρισκόμενον πλησίον τῆς δρυὸς Μομφρὶαν καὶ καθήμενον εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν». Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κῆρυξεν, ὅτι παρακαλῶ, τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, «καθήμενον», λέγει, «εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του». Τόσην μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν φιλοξενίαν, ὥστε δὲν ἠνεχτο νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα ἄλλον τὴν πρόσκλησιν τῶν φιλοξενουμένων. Ἄλλὰ μολοντί εἶχε τριακοσίους δέκα δούλους γεννηθέντας εἰς τὸ σπίτι του, ἐν ταῦτοις ὁ ἴδιος, ἀνθρώπος προσφύτης, Β φθάσας εἰς θαυ γῆρας, (διότι ἦτο πλέον ἑκατὸν ἐτῶν), ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτὸ τὸ ἔργον ἔκανε, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ τὸ γῆρας, χωρὶς νὰ ἀναπαύεται, χωρὶς νὰ εἶναι ἐξοπλισμένος εἰς τὸ κρεβάτι του, ἀλλὰ ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν. Ἄλλοι, ὅμως, πολλὰς φορές ὄχι μόνον δὲν δεκνύουσιν αὐτὸν τὸν ἕλην διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀντίθετον τρόπον συμπεριφέρονται καὶ πρᾶσπαθοῦν νὰ ἀποφύγουν τὰς συναντήσεις μὲ τοὺς ξένους, μὴ τυχόν ἀνοικασθοῦν νὰ τοὺς φιλοξενήσων χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Μὰ, ὁ δικαίος δὲν ἀμισοῖται μὲ αὐτούς, ἀλλὰ ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν. C Πραγματικῶς, τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐπιθυμία του νὰ φιλοξενῇ τοὺς διερχομένους καὶ τόση ἦτο ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, ὥστε καὶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἔκανε τὸ ἔργον αὐτό. Φυσικῶς, ἀλλοίως. Ἐπειδὴ, δηλοῦν, ἐγνωρίζον ὅτι βραὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ὀδοιποροῦν κατὰ τὴν ὄραν ἐκείνην πρὸ πάντων εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ἐξυπηρέτησιν, δι' αὐτὸ καὶ ἐδιάλειξεν ὡς κατὰλληλον ὄραν αὐτὴν καὶ καθήμενος προσεκάλει τοὺς διερχομένους, θεωρῶν ὡς ἰ-

δακὴν του ἀνάπαυσιν τὸ νὰ ἐξυπηρετῇ τοὺς πεζοπόρους, φροντίζων νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸ σπίτι του τοὺς θοσάνισμένους ἀπὸ τὸν κόπουν, χωρὶς νὰ τοὺς ἐρωτᾷ ποῖοι εἶναι καὶ πού πηγαίνουν, ὅτε νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν τοῦ ἦσαν γνωστοὶ ἢ ἀγνωστοὶ. Διότι δὲν τοιριάει εἰς τὸν φιλοξενουμένον νὰ ἐρευνᾷ τὰ πράγματα αὐτὰ, D ἀλλὰ νὰ δεκνῇ τὴν καλὴν του διάθεσιν εἰς ἄλλους τοὺς περσοτικούς ἀνθρώπους.

Καὶ ἀφοῦ, λοιπόν, ἔσθησε τὸ δίκτυον διὰ νὰ συλλάβῃ διαβάτας πρὸς φιλοξενίαν, ἐτάθη ἀξίως νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Κύριον τοῦ κόσμου μὲ τοὺς ἀγγέλους του. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Μὴ ξεχνᾶτε τὴν φιλοξενίαν, διότι μὲ αὐτὴν μερκοί, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ποίους δέδοντο, ἐφιλοξενήσαν ἀγγέλους».¹⁰ Ὑπονοῦν ὅπως σῆμασε τὸν πατριάρχην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «ὅποιος θὰ ὑποδεχθῇ δι' ἐμὲ καὶ πρὸς τιμὴν μου ἔνα ὄπ' αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, αὐτὸς εἶναι ὡς νὰ δεχεται καὶ νὰ τιμᾷ ἐμένα».¹¹ Ἄς τὰ ἀκούωμεν αὐτὰ, ἀγαπήτω μοι, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ φιλοξενήσωμεν κάποιον νὰ μὴ ἐρωτῶμεν ποτὲ ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται. Διότι ἐὰν ὁ πατριάρχης εἶχε κάνει παρρησιαστικῶς ἐρωτήσεις, πιθανὸν νὰ ἤμάρτανεν. Ἀλλὰ ἀντελήφθη, λέγει, τὴν ἀξίαν τῶν προσερχομένων. Ἀπὸ τοῦ ἀπαδεκνύεται αὐτό; Καὶ τότε διὰ τὴν ἐθεωρήθη ἀξίως θαυμασμοῦ, ἐπειδὴ ἔκανε αὐτό; Ε Διότι δὲν θὰ ἦτο τόσον ἀξιοθαύμαστος, ἐὰν εἶχεν ἀντιληφθῇ ποῖοι ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι, ὅσον εἶναι τώρα, τοῦ δὲν ἐγνωρίζε ποῖοι ἦσαν οἱ προσερχόμενοι καὶ τοὺς πλησιάζει μὲ τόσην προθυμίαν καὶ τιμὴν, ὅπως ὁ ὑπηρέτης τοῦ κυρίου του, σχεδὸν δεαμῶν αὐτούς μὲ τοὺς λόγους του καὶ παρακαλῶν αὐτούς νὰ μὴ ἀρνηθοῦν τὴν φιλοξενίαν του καὶ τοῦ προενηθῶν ἔται μεγάλην στενοχωρίαν. Αὐτὸ, δέφα, τὸ ἔκανε μὲ τὴν θέλησιν του. Δι' αὐτὸ καὶ μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ θερμὴν διάθεσιν ἐξεδήλωσε τὴν πρόθεσιν του νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ. Ἀλλὰ ἔς ἀκούωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ συγγραφέως τῆς Γραφῆς, ⁴¹⁶ Α διὰ νὰ γνωρίσῃς νεανικὴν προθυμίαν εἰς τὰ θαθεῖα γέρομα, τὸν γέροντα νὰ φέρεται ὡς νεός, νὰ γεμίσῃ, σχεδὸν, ἀπὸ χαρῶν καὶ νὰ θεωρῇ ὅτι κάποιον θησαυρὸν εὗρεκε μὲ τὴν παρουσίαν τῶν προσελευθέντων ξένων. «Ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «σπκόσας τὰ δέλεματά του εἶδεν ἀφῆς τρεῖς ἀνδρας ὀρθίους ἐνώπιόν του καὶ ἀφοῦ τοὺς

10. Ἐφε. 18, 9.

11. Ματθ. 18, 5.

εἶδεν ἔτρεξεν ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς του πρὸς συνάντησίν των.¹² Τρέχει καὶ περὶ ὁ γέρον, διότι εἶδε τὸ θήραμα, καὶ δὲν σκέπτεται καθόλου τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλὰ τρέχει πρὸς τὸ θήραμα, χωρὶς νὰ τοὺς προσκαλέσῃ ἀπὸ μακριά, οὔτε νὰ διατάξῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς θαύλους του νὰ πιάσῃ αὐτό, οὔτε νὰ φερθῇ μετ' αὐτὸν καὶ ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἔτρεξεν ὁ ἴδιος, σχεδὸν λέγων· Μοῦ ἔτυχε μεγάλο θησαυρὸς, σπουδαῖον ἐπιτόρευμα, καὶ πρέπει ὁ ἴδιος προσωπικῶς νὰ διαχειρισθῶ αὐτό, μὴ τυχόν καὶ μοῦ ἐφεύγῃ τόσον μεγάλο κέρδος.¹³ Β Καὶ ὁ δίκαιος ἔκανε ἅλα αὐτά, νομίζων ὅτι ὑποδέχεται ἀγνώστους εἰς αὐτὸν περὶ πόρους.

¹⁴ Ἄς γνωρίσωμεν καὶ ἄς μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Διότι ἐὰν πράττωμεν αὐτὸ, εἶναι φυσικὸν κάποτε νὰ μᾶς τύχῃ κάποιο παρόμοιον θήραμα.¹⁵ Μᾶλλον, ὅμως, ἐὰν θέλωμεν, συνεχῶς ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτυχάνωμεν αὐτὴν τὴν φιλοξενίαν. Ἐξ ἄλλου δι' αὐτὸ ὁ φιλόθεος Κύριος, διὰ νὰ μὴ διατάξωμεν νὰ ἐκδηλώνωμεν παρομοίαν φιλοφροσύνην, οὔτε νὰ ἐξετάζωμεν τοὺς διερχομένους, λέγει· «ὅποιος θὰ ὑποδεθῇ δι' ἐμὲ καὶ πρὸς τιμὴν μου ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, αὐτὸς εἶναι σὺν νὰ δέχεται καὶ νὰ τιμᾷ ἐμένα. C Συνεπῶς, νὰ μὴ βίβης σημασίαν εἰς τὴν ἀσημῶτητα τοῦ προσερχομένου, οὔτε νὰ περικρονήσῃς αὐτὸν ἀπὸ τὴν ξενοκρίτην τὸ ἐμφάνισιν, ἀλλὰ σκέψου διὰ τὸ μέσου αὐτοῦ ὑποδέχεται τὸν Κύριόν σου. Διότι εἴταν προσφέρῃς τὴν φιλοξενίαν σου ἐξ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου, σὺν νὰ ὑπεδέχῃς τὸν ἴδιον, εἶτι θὰ ἀμειψθῇς. Καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀδιάφορος καὶ ἀμελής αὐτὸς ποὺ δέχεται τὴν φιλοξενίαν σου, νὰ μὴ σὲ ἀπασχολῇ καθόλου τὸ ζήτημα αὐτό, διότι ὁ μισθὸς θὰ σοῦ προσφερθῇ ἀκέραιος, διότι μετ' αὐτὴν τὴν πράξιν σου τιμᾷ τὸν Κύριον καὶ μιμῆσαι τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. «Καὶ ἀπὸ τοὺς εἶδεν», λέγει, «ἔτρεξεν ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς του πρὸς συνάντησίν των. D Πολὺ σωστὰ χρησιμοποιοῦ τὸ «προσέδρομεν», διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι ἦσαν ἀγνωστοὶ εἰς τὸν Ἀβραάμ οἱ προσερχόμενοι καὶ δὲν ἔπηγαν εἰς τὴν σκηνὴν του μόνον των. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ πνευματικὸν αὐτὸ κέρδος, ὁ γέρον, ὁ ἀπειρημένος ἀπὸ τὰ χρόνια, ὁ ἑκατονταετής

12. Ἐν. 18, 3.

13. Μεταφορικῶς ἠμῶν δὲν προσεμίση ὁ ἄρτος πονηρῶν.

14. Ἀγαθὴ, παρομοίαν φιλοξενίαν.

τρέχει καὶ μετ' αὐτὸν τὴν ταχύτητά του ἀποδεικνύει τὴν προθυμίαν του. Καὶ ἀπὸ τοὺς εἶδεν προσεκύνησεν αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἔδαφους καὶ εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον¹⁶ ἀπὸ τοὺς ξένους αὐτοῦς, Κύριε, ἐὰν ἔτυχον χάριν ἐνώπιόν σου, μὴ παρίδῃς τὸν δοῦλόν σου. ¹⁷ Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ λοιπὸν νὰ πάρω καὶ νὰ σὰς φέρω νερό, νὰ πλύνουν οἱ δοῦλοί μου τὰ πόδια σου¹⁸ καὶ νὰ βρασινοῦντε κάτω ἀπὸ τὴν δρύν. Ἐγὼ δὲ θὰ ἐτοιμάσω καὶ θὰ σὰς φέρω φαγητόν, Ἐθὰ φάγητε καὶ μετὰ ταῦτα θὰ συνεχίσετε τὸν δρόμον σας, διότι διὰ τοῦτο ἐπεράσατε ἀπὸ ἐμὲ τὸν δοῦλόν σας, διὰ νὰ μοῦ δοθῇ ἡ τιμὴ νὰ σὰς φιλοξενήσω.¹⁹ Μεγάλον θαυμασμὸν προκαλοῦν οἱ λόγοι τοῦ δικαίου. Διότι ἔχει μόνον τοὺς ὑπεδέχθη, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἐνέργεια πηγάζουσα ἀπὸ τὴν προθυμίαν του, ἀλλὰ τοὺς ὑπεδέχθη μετ' ἐπιμέλειαν εὐχαρίστησιν, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἡ ἡλικία του, οὔτε νὰ διατάξῃ διὰ τοὺς ξένους, (οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς θὰ τοῦ εἶδον τὴν ἐντύπωσιν ξένων καὶ ἀγνώστων ἀνθρώπων), οὔτε πάλιν νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν πρόσκλησιν ποὺ τοὺς ἀπηύθυνε διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ «προσεκύνησεν αὐτοὺς», λέγει, «μέχρι τοῦ ἔδαφους», βηλαθῆ, σχεδὸν τοὺς ἵκτεται καὶ μετ' ἐμψυχίας τοὺς προσεκάλεται, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι ἡ πρόσκλησίς του ἦτο ἐπιφανειακὴ καὶ τυπικὴ.²⁰ Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία Γραφὴ ἀποδεικνύουσα τὴν πολλὴν καὶ ἀνέκφραστον ἀρετὴν τοῦ δικαίου λέγει· «Προσεκύνησεν αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἔδαφους», ἀποδεικνύων τὴν θερμότητα τῆς προσκλησιᾶς του καὶ μετὰ τὰς κινήσεις καὶ μετὰ τοὺς λόγους του, ἐπίσης ἐφάνερυνε τὴν μεγάλην του ταπεινοφροσύνην, τὴν μεγίστην φιλοξενίαν του καὶ τὸ ἀπερίγραπτον ἐνδιαφέρον του.

«Καὶ ἀπὸ προσκύνησεν», λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν τῶν ξένων. Κύριε, ἐὰν τυχόν εὖρον χάριν ἐνώπιόν σου, μὴ παρίδῃς τὸν δοῦλόν σου». Τί ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς ἀντάξιόν τοῦ δικαίου αὐτοῦ; Ἡ πᾶς ἠμπορεῖ κανεὶς μετ' αὐτὸν στόματα νὰ τὸν ἐπανείρῃ; Διότι τὸ νὰ εἴπῃ «Κύριε», εἶναι κάπως κατανοητόν, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴπῃ, «ἐὰν τυχόν εὖρον χάριν ἐνώπιόν σου», αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ παράδοξα. Β Χάριν, λέγει, εἶδεις, δὲν παίρνεις, εἴταν φιλοξενήσαι. Πραγματικὰ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοξενία, περι-

15. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἑαυτὸν, τὸν θεόν.

16. Τὸ πρῶτον δαίγμα φιλοξενίας εἰς τὴν Ἀνατολήν ἦτο νὰ νίπτουν τοὺς πόδας τῶν φιλοξενουμένων, διότι φέροντες οἱ ἄσημοι σκεπέλαι ἦσαν πάντα κνημιόμοι.

17. Ἐν. 18, 2-5.

σώτερα θηλασθῆ, παίρνει παρά δίδει, ὅποιος μὲ προθυμίαν ἐπιδίδεται εἰς αὐτήν.

Ἄλλὰ κανεὶς ἀπὸ δούου ἀκούουν αὐτὰ νὰ μὴ μεικρῇ τὴν ἀρετὴν τοῦ δίκαιου, νομίζων ὅτι ὁ δίκαιος ἔλεγεν αὐτὰ, ἐπεὶ δὲ ἀγνώριζε ποίος ἦσαν οἱ ξένοι. Διότι τότε, ὅπως πολλὰς φορὰς ἔλεγε, δὲν θὰ εἶχε καμίαν ἀξίαν τὸ γεγονὸς αὐτὸ, ἐὰν ἔλεγεν αὐτὰ, γνωρίζων τοὺς ξένους. Ἄλλὰ τὸ ἀξίον θαυμασμοῦ καὶ τὸ παράδοξον εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς, ὅτι ἔλεγεν αὐτὰ μὲ τὴν ἰβάν ὅτι ἀπευθύνεται πρὸς ἀνθρώπους. Μὴ σοὺ κάνη δὲ ἐντύπωσιν τὸ ὅτι, ἐνῷ ὑπέδεχτο τρεῖς, ἐν τούτοις ὁ δίκαιος σὺν νὰ ἀποτείνεται πρὸς ἓνα πρόσωπον λέγει «Κύριε». Ὁ Διότι πιθανὸν κάποιος ἀπὸ τοὺς προσελθόντας νὰ τοῦ ἐφάνη μεγαλοπρεπέστερος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀκριβῶς ἀπευθύνει καὶ τὴν παράκλησιν. Εἰς τὴν συνέχειαν, ὅμως, ἀπευθύνει λόγον καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς καὶ λέγει: «Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ, λοιπόν, νὰ πάρω καὶ νὰ σὰς φέρω νερό, νὰ πλύνουν οἱ δοῦλοι μοῦ τὰ πόδια σας». Καὶ πάλιν: «Καὶ νὰ δροσισθῆτε κάτω ἀπὸ τὴν ἄρνην καὶ νὰ φάγετε φαγητὸν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ συνεχίσετε τὸν δρόμον σας, διότι διὰ τοῦτο ἐπεράσατε ἀπὸ ἐμὲ τὸν δοῦλόν σας, διὰ νὰ μοῦ δοθῆ ἡ τιμὴ νὰ σὰς φιλοξενήσω». Βλέπετε ὅτι σὺν νὰ μὴ γνωρίζῃ ποίος εἶναι, ἔτσι ἄμιλλε πρὸς αὐτούς, θηλασθῆ σὺν νὰ ἀπευθύνεται πρὸς ἀνθρώπους ποῦ τώρα ἦλθαν καὶ μίαν καὶ δύο φορὰς ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ δοῦλόν των; Καὶ πρόσθε ἀκόμη μὲ ποῖον τρόπον προλέγει τὴν ἀπλότητα τῆς τραπέζης του, ἢ μάλλον τὴν πολυτέλειαν αὐτῆς. Ὁ «Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ λοιπόν νὰ πάρω καὶ νὰ σὰς φέρω νερό», λέγει, «νὰ πλύνουν οἱ δοῦλοι μοῦ τὰ πόδια σας καὶ νὰ δροσισθῆτε κάτω ἀπὸ τὴν ἄρνην». Ἐπειδὴ, βέβαια, λέγει, ἐκουράσθητε καὶ ὑπεράσατε ἀπὸ τὴν μεγάλην ζέστην δι' αὐτὸ σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ περιφρονήσατε. Διότι μήπως εἶναι τίποτε σπουδαῖον αὐτὸ ποὺ κάνω ἐγώ; Νερὸ ἤμπορῶ νὰ σὰς προσφέρω μόνον διὰ νὰ πλυθῆτε κάτω ἀπὸ τὴν σκιάν τοῦ δένδρου καὶ νὰ ξεκουρασθῆτε ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴν ὀδοιπορίαν. Ἐπειτὰ τοὺς δίδει καὶ τοῦ φαγητοῦ τὴν εἰκόνα. Μὴ νομίζετε ὅτι θὰ σὰς παραθέσω κανένα πολυτελὲς τραπέζι μὲ ποικιλίαν καρυκευμάτων καὶ ἀφθονίαν φαγητῶν. Ἄμι θὰ φάτε μόνον καὶ μετὰ πᾶσι συνεχίσετε τὸν δρόμον σας, διότι διὰ τοῦτο ἐπεράσατε ἀπὸ ἐμὲ τὸν δοῦλόν σας. Ἐ διὰ νὰ μοῦ δοθῆ ἡ τιμὴ νὰ σὰς φιλοξενήσω».

Εἶδες ὅτι χρησιμοποιεῖ διαφόρους τρόπους, ἐπειδὴ ἐπιθυμῆι νὰ προλάβῃ τοὺς προσερχομένους καὶ θέλει μὲ τὰς κινήσεις, μὲ τοὺς λόγους καὶ μὲ ὅλα νὰ τοὺς προσελκύσῃ; Πραγματικά, κατὰ πρώτον, λέγει, τοὺς προσεκύνησαν, ἔπειτα τοὺς ὀνομάζει κυρίουσ αὐτούσ καὶ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ δοῦλόν των. Κατόπιν, ἀναφέρει τί πράκεται νὰ τοὺς προσφέρῃ, ἐξευτελίζων αὐτὸ καὶ ἀποδεικνύων ὅτι δὲν εἶναι τίποτε τὸ σπουδαῖον. Διότι, λέγει, νερὸ ἔχω νὰ σὰς προσφέρω, ποὺ εἶναι δωρεῶν δι' ὅλους, διὰ νὰ πλύνετε τὰ πόδια σας καὶ ψεμί καὶ τὴν σκιάν τῆς δρυός. ¹⁸ Ἄ Συνεπῶς, νὰ μὴ ταπεινώσατε τὴν σκηνὴν μου, νὰ μὴ περιφρονήσατε τὰ γεράματα μου, νὰ μὴ ἀρνηθῆτε τὴν πρόσκλησίν μου. Γνωρίζω καλὰ πόσην ταλαιπωρίαν ὑπεράσατε, φαντάζομαι τὴν ζέστην τοῦ καλοκαινοσ καὶ δι' αὐτὸ θέλω νὰ σὰς προσφέρω μικρὰν ἀνακούφισιν. Ποίος φιλόστοργος πατέρας θὰ δδείκνυε τόσην μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὸ παιδί του, δοῖν ἐδειξεν αὐτόσ πρὸς τοὺς ἀγνώστους καὶ τοὺς ξένους, τοὺσ καθόλου δὲν ἐγνωρίζεν ἐκ τῶν προτέρων; Ἄλλ' ἐπειδὴ προσήλθε μὲ πραθυμίαν καὶ μεγάλην θερμὴν, δι' αὐτὸ ἐπέτυχε τὸ θῆραμα καὶ κατωφώσα νὰ συλλάθῃ μὲ τὸ δικτυαὸν τὴν λείαν. «Καὶ οἱ θυδρες ἀπήνησαν», λέγει: «ἔτσι θὰ κάνωμεν, ὅπως εἶπεσ». ¹⁹ Καὶ ὁ γέρον ἐπῆρε ζωὴν. Ἐ ἔχω, λέγει, εἰς τὰ χερία μου τὸν θησαυρόν, κατέκτησα τὸν πλοῦτον, συνεπῶσ ἐληοσιμῆσα τὰ γεράματα. Καὶ κύτταξε αὐτόν πόσον χαίρεται διὰ τὸ γεγονὸς καὶ σχεδὸν σκιστὰ ἀπὸ ἀγαλλίασιν καὶ τόσον εὐχαριστεῖται σὺν νὰ κρατῆ εἰς τὰ χερία του ἀνυπολόγιστα ἀγαθὰ.

«Καὶ ἔτρεξεν ὁ Ἄβραάμ», λέγει ἡ Γραφή, «εἰς τὴν σκηνὴν». ²⁰ Ὅπως, θηλασθῆ, ὅταν ἔσπευθε διὰ νὰ προσκαλέσῃ αὐτούσ, ἐφανέρωσεν ἡ θεία Γραφή τὴν θερμὴν καὶ τὴν προθυμίαν αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ εἶρη ὅτι «ἔτρεξεν πρὸς συνάντησιν αὐτῶν», ἔτσι καὶ τώρα, ὅταν εἶδε τοὺσ θυδρας καὶ ἐπέτυχε αὐτὸ ποὺ ἠθέλει, δὲν ἐξαντλεῖ τὴν προθυμίαν του, ἀλλὰ ἐκδηλώνει πάλιν θεομύητρον τὸν πόθον του, Ὁ οὔτε γίνεται ἀδιάφορος πλέον, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς ἀσφάλειαν. Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον πολλὰς φορὰς ἡμεῖσ παθαίνωμεν, θηλασθῆ, εἰς τὴν ἀρχὴν δεκνύομεν μεγάλην προθυμίαν κατὰ περιπτώσιν, ὅταν, ὅμως, ἐπιτύχωμεν τὸ ἐπιθυμῆ-

18. Ἐ.δ. στ. 5.

19. Ἐ.δ. στ. 6.

κόμμενοι, τότε δὲν καταβάλλομεν τὴν ἴδιον προσπάθειαν. Μὰ ὁ δίκαιος δὲν συμπεριφέρεται τσιουτοτρόπως. Ἄλλὰ τί κάνει; Πάλιν σπεύδει καὶ βιάζεται καὶ τρέχει ὁ γέροντος πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ «ἄκου ἦτο ἡ Σάρρα καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν. Τρέξε καὶ ζύμωσε τρία μέτρα»²⁰ «σιμιγδάλι».²¹ Κότταζε ὅτι παίρνει καὶ τὴν Σάρραν βοηθὸν εἰς τὸ κυνήγι καὶ ὅτι ἐξυπακούει αὐτὴν νὰ μιμῆται τὴν ἀρετὴν του. Πραγματικὰ, καὶ ἀκείνην τὴν συμβουλεύει νὰ μὴ ἀντιμετωπῆσῃ μὲ ἀδιαφορίαν τὸ ἔργον αὐτό, Ἰ ἀλλὰ «τρέξεν, λέγει. Ἐπιτόχωμεν τὴν μεγάλην ἐκκαίριαν, ἄς μὴ χάσωμεν τὸν θεσπυρόν, ἀλλὰ «τρέξε καὶ ζύμωσε τρία μέτρα» σιμιγδάλι». Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἀντελήφθη τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος, ἤθελε νὰ ἔχη κοινωνίαν τῶν μισθῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν καὶ αὐτὴν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ σύντροφος τῆς ζωῆς του. Διότι πῆς μου σὲ παρακαλῶ, διατὶ δὲν διέταξεν νὰ κἀνῃ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μία δούλη, ἀλλὰ ἀπευθύνθη πρὸς τὴν γυναῖκα του ποῦ ἦτο γηρασμένη; Ἦτο δέσποια τότε ἐνεργήκουτα ἐτῶν. Καὶ ἡ Σάρρα δὲν ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δεικνύει τὴν ἴδιον προθυμίαν.

Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ἄς τὰ ἀκούουν καὶ αἱ γυναῖκες. Ἐ οἱ μὲν ἄνδρες διὰ τὰ ἐκπαιθεύουσι τσιουτοτρόπως τὰς συζύγους των, ὥστε, ὅταν παρουσιασθῇ κάποιο ἔργον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ προκύψῃ πνευματικὴ ὠφέλεια, νὰ μὴ τὸ ἐκτελοῦν διὰ μέσου τῶν δούλων, ἀλλὰ νὰ τὰ φέρουν ἑαυτὰ εἰς πέρας μόναι των, αἱ δὲ γυναῖκες, διὰ νὰ τρέχουν πρόθυμα νὰ βοηθοῦν τοὺς ἄνδρας εἰς τὰ παρόμοια ἔργα, χωρὶς νὰ ἀρροφῶσιν τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν φιλοξενομένων, ἀλλὰ νὰ μιμοῦνται τὴν ἡλικιωμένην Σάρραν, ἡ ὁποία εἰς τόσῃν μεγάλῃν ἡλικίᾳ καταδέχεται νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἐκτελῇ ἔργα ποῦ ταιριάζουν εἰς τὰς δούλας. Ἄλλὰ γνωρίζω ὅτι κανένας δὲν θὰ ἀνεχθῇ τὰ ὅσα σὲς λέγω, 419 Α. Διότι τώρα βλαὶ φροντίζουν νὰ φέρωνται διαφορετικὰ ἀπὸ ἀκείνην καὶ μεγάλη ἄλακεια κατέχει τὰς γυναῖκας, ὥστε νὰ φροντίζουν διὰ τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, τὰ κοσμητικά, τὰ περιβέραια καὶ τὸν ἐξωτερικὸν ἐν γένει καλλωπισμὸν, χωρὶς νὰ ἀνδραφέρωνται καθόλου διὰ τὴν ψυχὴν. Καὶ οὕτω ὁ Παῦλος δὲν τὰς συγκαλεῖ, ὅταν φωνάζῃ καὶ λέγῃ αἱ γυναῖκες νὰ

20. «Μέτρα». Ἑβραϊκὸν μέτρον τὸν στερῆν ἰσοκείμενον πρὸς 13,68 κιλ.

21. Γεν. 18, 6.

στολιζονται «ὄχι μὲ φιλάρεσκὰ πλεξίματα τῶν μαλλίων των ἢ μὲ χρυσὰ ἢ μαργαριτερεῖα κοσμήματα ἢ μὲ πολυτελῆ ρούχα».²² Κότταζε ὅτι ἡ οὐρανομήκης αὐτὴ ψυχὴ δὲν ἐξώρθηεν ἀνάξιον πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς νὰ ἀμιλήσῃ δι' αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ νὰ συμβουλεύσῃ ἀκόμη καὶ διὰ τὰ πλεξίματα τῶν μαλλίων. Εἶναι, δέσποια, φυσικὸν αὐτό. Διότι ἄλη του ἡ φροντίδα ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ, λοιπόν, γνωρίζει ὅτι ἄρα αὐτὰ προκαλοῦν κυρίως τὴν ψυχικὴν καταστροφὴν, διὰ τοῦτο δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐνεφάνισαν ἀδυναμίαν εἰς τὰ ζητήματα αὐτά. Ἄλλὰ λέγει, ἐάν θέλῃς νὰ στολιζοῦσαι, νὰ στολιζοῦσαι μὲ τὰ ἀληθινὰ στολίδια, τὰ ὁποῖα ταιριάζουν εἰς τὰς εὐσεβεῖς γυναῖκας. Δηλαδὴ, νὰ στολιζοῦσαι μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα. Αὐτὰ εἶναι τὸ στολίδι τῆς ψυχῆς, αὐτὰ δὲν δέχονται καμμίαν κατηγορίαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, αὐτὰ δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἀφορέσῃ, αὐτὰ μένουσι δαπάνητα διαρκῶς. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ στολίδια γεννῶνται ὀνειδισμοὶ κακὰ. Καὶ δὲν κάνω ἀκόμη λόγον διὰ τὴν ζημίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀλαζονείαν ποῦ γεννᾶται ἀπὸ αὐτὰ, Ἐ τὸν ἐγωισμὸν ποῦ ἐκδηλοῦμεν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας, τὴν ἀνοησίαν τῆς συμπεριφορᾶς, τῆς ψυχῆς τὴν διαφθοράν, τὴν ἀφθονίαν τῶν παρονομάτων ἡδονῶν, ἀλλὰ λέγω ὅτι τὰ στολίδια αὐτὰ εἶναι εὐάλογα ἀπὸ τὰς κακομεγείρας τῶν δούλων, τὰς ἐπιθέσεις τῶν λησῶν, τὰς σκευωρίας τῶν σκυοφαντῶν, καὶ θὰ ἔμπορούσε κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἀπὸ αὐτὰ προέρχονται ἀνυπολόγητα κακὰ καὶ σικχεῖς στενωχωρίαι.

Μὰ, ἡ Σάρρα δὲν εἶχε παρομοίαν ἀντιλήψεις, ἀλλὰ ἤτο στολισμένη μὲ τὰ ἀληθινὰ κοσμήματα. Δι' αὐτὸ καὶ ἤτο ἀντοξία τοῦ πατριάρχου σίχλυος καὶ, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ἐσπευσε καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν σκηνὴν, ἔτσι καὶ ἐκείνη μὲ προθυμίαν ἐξετέλεε τὴν ἐντολήν του καὶ ἐθύμωσε τρία «μέτρα» σιμιγδάλι. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, τρεῖς ἦσαν αἱ φιλοξενοῦμενοι, δι' αὐτὸ διέταξεν νὰ ζύμωσῃ τρία μέτρα, ὥστε γρηγορώτερα νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ ψωμί. Ἰ Καὶ ἀφοῦ ἐδωκε αὐτὴν τὴν ἐντολήν, ὁ ἴδιος ἔτρεξε πάλιν εἰς τὰ δέδια του.²³ Ὡ νεότης τοῦ γέροντος, ὡ προθυμία τῆς ψυ-

22. Α' Τιμ. 2, 9.

23. Πρβλ. Γεν. 18, 7.

χής. Τρέχει εἰς τὰ βάθια του καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πῆ κάποιος ὑπηρετῆς, ἀποδεικνύων μὲ κάθε μέσον εἰς τοὺς προσελθόντας μὲ πόσην χαρὰν ἐγέμισε καὶ πόσον σπουδαῖον γεγονός θεωρεῖ τὴν παρουσίαν των καὶ ἀκόμη δι: τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τὴν θεωρεῖ ὡς θησαυρὸν. «Καὶ ἐπῆρε», λέγει, «μοσχάριον μικρὸν καὶ τρυφερόν.»²⁴ Ὁ ἴδιος προσωπικῶς ἔκανε τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀφοῦ ἐπῆρε τὸ καλύτερον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν ὑπηρετὴν διὰ νὰ τὸ ἐτοιμάσῃ, προτρέπων καὶ ἐκείνον νὰ μὴ ἀμελήσῃ, Ἐ ἀλλὰ νὰ δείξῃ μεγάλην προθυμίαν.

Κύπτει δι: ἅλα γίνονται μὲ ταχύτητα, μὲ θερμὴν προθυμίαν, μὲ φαιδρότητα, μὲ χαρὰν, μὲ μεγάλην ἀγαλλίαν. «Καὶ ὁ ὑπηρετῆς ἔσπευσε νὰ τὸ ἐτοιμάσῃ,» λέγει. Μὰ ὁ γέρον ὅτε τότε ἤσυχασεν, ἀλλὰ καὶ πάλιν κάνει τὰς ἐργασίας τοῦ ὑπηρετοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἐπῆρε «δοῦτορον, γάλα καὶ τὸ μοσχάρι, τὸ ὅποιον ἔφησεν ὁ ὑπηρετῆς, τὰ παρέθεσεν εἰς τοὺς ξένους.»²⁵ Ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως ἔκανε τὰ πάντα καὶ ἤγαγε τὸ τραπέζι. Καὶ δὲν ἔκρινε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄξιον νὰ καθῆται μαζὶ μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ τραπέζι, ἀλλὰ ἐνῶ ἐκεῖνοι ἔτρωγον, ὁ ἴδιος ἦτο δρῆσις πλησίον αὐτῶν ὑπὸ τὴν δρῦν.²⁶ Ἄ ἦν μέγεθος φιλοξενίας, ὡ ὑπερβολὴ ταπεινοφροσύνης, ὡ φιλοθέου ψυχῆς μεγαλείου. Ἰστατο πλησίον των ὁ ἑκατονταετής αὐτὸς ἀνθρώπος, ἐνῶ αὐτοὶ ἔτρωγαν. Ἐγὼ νομίζω, δι: ἀπὸ τὸν μέγαν πόθον καὶ τὴν προθυμίαν διὰ τὴν φιλοξενίαν ὑπερῆκε τότε τὴν γεραντικὴν του ἀδυναμίαν καὶ ἀπέκτησε κάποιαν μεγαλύτεραν δύναμιν. Συνήθίζεται, βέβαια, πολλὰς φορές ἡ προθυμία τῆς ψυχῆς, ἔστιν εἶναι δυνατὴ, νὰ κῆρ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματος. Ἰστατο, λοιπὸν, ὁ πατριάρχης σὰν βασιλεὺς, ἐπειδὴ ἐθεώρει μεγίστην τιμὴν τὸ νὰ ἀξιωθῆ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς φιλοξενουμένους καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν κόπον τῆς ὁδοπορίας.

Ἐ Εἶδες πόση εἶναι ἡ φιλοξενία τοῦ δικαίου; Βέβαια, μὴ σκέπτεσαι δι: τοὺς παρέθεσε νὰ φάνε μόνον ψωμί καὶ τὸ μοσχάρι, ἀλλὰ ἐκεῖνο νὰ συλλογίζεσαι, μὲ πόσην, δηλαδὴ, τιμὴν καὶ πόσην ταπεινοφροσύνην ἔκανε τὴν φιλοξενίαν. Δὲν συμπεριεφέρθη, βέβαια, ὅπως οἱ πολλοί, οἱ ὁποῖοι, ὅταν κάνουν κάποτε κάποιαν ἀνάλογον ἐνέργειαν,

24. *Ε. 4.
25. *Ε. 4.
26. *Κ. 2, στ. 8.

ὑπερηφανεύονται πρὸς τοὺς φιλοξενουμένους καὶ πολλὰς φορές περιφρονοῦν αὐτοὺς διὰ τὴν ἐξυπηρετήσιν ποὺ τοὺς προσέφερον. Αὐτὴ δὲ ἡ συμπεριφορὰ ὁμοιάζει μὲ τὸ νὰ συγκεντρώσῃ κάποιος πλοῦτη καὶ νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χεῖρά του τὰ συγκεντρωθέντα, ἐνῶ θὰ τὰ μεταφέρῃ. Πραγματικῶς, ὅποιος κάνει κάτι μὲ ἀνόητον διάθεσιν καὶ φιλοξενεῖ κάποιον μὲ τὴν ἴδιαν δι: μᾶλλον προσφέρει παρὰ λαμβάνει, δὲν γνωρίζει ποῖον ἔργον ἐπιτελεῖ, δι: αὐτὸ καὶ χάνει τὴν αἰσιθὴν ποὺ πρόχρηται ἀπ' αὐτό. Ὁ Μὰ ὁ δικαῖος αὐτός, ἐπειδὴ ἤξερε τί ἔκανε, μὲ ἅλα ἕνα ἐπιστητεν φανερώων τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς του. Καὶ ἐπειδὴ μὲ ἀφθονίαν καὶ μεγάλην χαρὰν ἔσπευσε τὴν φιλοξενίαν, ἀμέσως ἀπὸ πλουσιοπαρόχον χεῖρ ἔδεχτο τὰ δάματα τῆς καρποφορίας. Ὅταν, λοιπὸν, ἔκανε δι: τὴν ἐξηρητὰ ἀπὸ αὐτὸν, χωρὶς νὰ παραλεῖψῃ τίποτε, ἀλλὰ ἐτελείωσεν ἡ φιλοξενία καὶ ἀπεδείχθη ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, τότε πλέον, διὰ νὰ πληροφορηθῆ ὁ δικαῖος ποῖους ἐφιλοξένησε καὶ ποῖων ἀγαθῶν αἰτία ἔγινε δι: αὐτὸν τὸ γεγονός αὐτό τῆς φιλοξενίας, Ἰ ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ προσελθῶν²⁷ καὶ σιγὰ-σιγὰ φανερώων εἰς τὸν δικαῖον τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως του. Ὅταν, δηλαδὴ, εἶδε τὸν δικαῖον νὰ ἴσταται κάτω ἀπὸ τὴν δρῦν καὶ μὲ τὴν στάσιν του ν' ἀποδεικνύῃ τὴν μεγάλην του τιμὴν καὶ φροντίδα δι: αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτόν, «Τοῦ εἶναι ἡ γυναῖκά σου Σάρρα;»²⁸ Ἀμέσως μὲ τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἔκανε ὑπαινιγμὸν, ἀποδεικνύων εἰς αὐτόν δι: δὲν ἦτο κάποιος τυχαῖος ὁ προσελθὼν, ἀφοῦ βέβαια ἐγνωρίζε καὶ τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας του. Ὁ δὲ Ἄβραμ ἀπήντησεν: «Νά, εὐρίσκειται ἐντὸς τῆς σκηνῆς.»²⁹ Καὶ ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ Θεὸς ἐκόκτεινε νὰ ὑποκαθίσθῃ εἰς αὐτὸ πρόγραμμα ὑπερ φῶσιν, δι: αὐτὸ καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα τῆς Σάρρας φανερώων εἰς αὐτόν δι: ἦτο πάνω ἀπὸ ἄνθρωπον αὐτός. Ἐ ποὺ ἤρθεν εἰς τὴν σκηνὴν του. Πραγματικῶς λέγει ὁ ξένος: «ὅταν ἐπιστρέψωμ ἔλθω πρὸς σὲ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος»³⁰ καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν θὰ ἔχη υἱὸν ἡ γυναῖκά σου Σάρρα.³¹ Νά, λοιπὸν, οἱ καρποὶ

27. Ἀντιλαμβάνη, ὁ πρῶτος τῶν φιλοξενουμένων, τὸν ὅποιον ὁ Ἄβραμ παρετίθει ἀπὸκαλεῖται «ξένον».

28. Γεν. 18, 9.

29. Γεν. 18, 9.

30. Ἐ λέγει τὸ κατεῖο «ἐκ τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ «ἐποχῆς» σημαίνει ἐποχὴν.

31. Γεν. 18, 10.

της φιλοξενίας, νά, ὁ μισθὸς τῆς μεγάλης προθυμίας, νά, αἱ ἀμοιβαὶ τῶν κόπων τῆς Σάρρας. «Καὶ ἡ Σάρρα», λέγει, «ἤκουσεν αὐτὰ ἐνθουσιασμένη εἰς τὴν θόραν τῆς σκητῆς ὀπισθὲν τοῦ Ἀβραάμ.»³⁹ Καὶ ὅταν ἤκουσε αὐτὸ, ἀγέλασε καθ' ἑαυτὴν λέγουσα. Μέχρι τώρα δὲν ἀπέκτησα υἱόν. Ὁ δὲ αὐτοῦ μού εἶναι γέρον.⁴⁰ Καὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην ἢ θεῖα Γραφή τὴν ἀμνηστῶσαν τῆς Σάρρας, ἐπρόφασε καὶ ἐσημαίωσεν ὅτι «ὁ Ἀβραάμ καὶ ἡ Σάρρα ἦσαν γέροντες προχωρημένοι εἰς τὴν ἡλικίαν.»⁴¹ Καὶ δὲν ἐστάθη εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ προσθέτει·⁴² Α «Εἰς τὴν Σάρραν ἔπαυσαν νὰ ὑπάρχουν τὰ γυναικεῖα ἔμμηνα συμπτώματα καὶ ἐπομένως ἦτο ἀνίκανος πρὸς τεκνοποίησιν.»⁴³ Ἐκεῖ ἐρησθῆ, λέγει, ἡ πηγὴ, ἔχει τυφλωθῆ ὁ ὀφθαλμὸς, τὸ ἴδιον τὸ ἐργαστήριον εἶναι κατεστραμμένον πλέον.⁴⁴ Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Σάρρα, ἀποβλέπουσα εἰς τὸ γεγονός αὐτό, συλλογίζεται καθ' ἑαυτὴν καὶ τὴν Ἰδίκην τῆς ἡλικίας καὶ τὸ γῆρας τοῦ πατριάρχου. Ἄλλ' ἐνῶ ἐκεῖνη ἐνθουσιασμένη εἰς τὴν σκητὴν ἔκρινεν αὐτὰς τὰς σκέψεις, αὐτὸς ποῦ γνωρίζει τὰς ἀποκρύφους σκέψεις, ἐπειδὴ ἤθελε ν' ἀποδείξῃ καὶ τῆς Ἰδικῆς τῆς δυνάμεως τὸ μέγεθος καὶ οὐκ ἐν τῷ διακρύπτει κανένα ἀπὸ τὰ ἀπόρητα, λέγει πρὸς τὸν Ἀβραάμ. «Διατί ἐγέλασεν ἡ Σάρρα καθ' ἑαυτὴν λέγουσα, πρᾶγματικὰ θὰ γεννηθῶ; ἐγὼ ἔχω γηράσει.»⁴⁵ Διότι ἐκεῖνη ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὴν. «Μήπως», λέγει, «εἶναι τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν;»⁴⁶ Β Νὰ ποῦ ἀπεκάλυψεν ἐξ ὀκλήσου τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν γνωρίζετε, λέγει, ὅτι, ἀφοῦ εἶμαι Κύριος τῆς φύσεως, ἠμπορῶ νὰ φέρω εἰς πέρας ὅ,τι θέλησω, καὶ ἀκόμη νὰ δώσω ζωὴν εἰς τὴν νεκρωμένην μήτραν καὶ νὰ τὴν καταστήσω κατάλληλον πρὸς τεκνογονίαν; Μήπως ὑπάρχει, λέγει, τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν; Μήπως δὲν εἶμαι δημιουργὸς καὶ δὲν ἀλλάσω τὰ πάντα; Μήπως δὲν εἶμαι Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου; Ὑπάρχει τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν; Δὲν οὐκ ὑπεσχέθη, λοιπόν, αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων; Μήπως εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ μὴ πραγματοποιηθῆ ὅ,τι εἶπα; Ἄκουσε, λοιπόν, «Ναί, θὰ ἐ-

39. *E. 4.

38. *E. 4. στ. 19.

34. *E. 4. στ. 11.

35. *E. 4.

36. Μεταφορικὸς ἑρμῆς, διὰ τὴν εὐχὴν τὴν ἀδυναμίαν τῆς Σάρρας πρὸς τεκνοποίησιν.

37. Γεν. 18, 18.

38. *E. 4. στ. 14.

πιστρέψω πρὸς σέ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ θὰ ἔχη ἡ Σάρρα υἱόν.»⁴⁷ C Ὅταν θὰ ἐπαυθῶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, τότε θὰ καταλάβῃ ἀπὸ τὰ γεγονότα ἡ Σάρρα ὅτι δὲν θὰ σταθῇ ἐμποδίων εἰς αὐτὴν οὔτε τὸ γῆρας οὔτε ἡ στειρώσις. Ἄλλὰ ἡ Ἰδική μου ὑπόσχεσις θὰ ἐπαληθεύσῃ καὶ ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ θὰ τῆς δεῖξῃ τὴν δύναμιν τῶν δυνάμεων ἐγὼ λέγω.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Σάρρα, ὅταν ἀντιλήθῃ ὅτι δὲν εἴδωσαν τῆς προσοχῆς τοῦ φιλοξενουμένου καὶ αἱ σκέψεις τῆς ἀκόμῃ, ἐρησθῆ λέγουσα, δὲν ἐγέλασα.⁴⁸ Διότι ὁ φόβος τῆς ἔφαρε σύγχυσιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφή, ἀποβίβουσα τὸ πᾶν εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς, λέγει· «Τὸ εἶπεν αὐτὴ ἡ Σάρρα, διότι ἐφοβήθη.»⁴⁹ Ἄλλ' ὁ πατριάρχης λέγει πρὸς αὐτὴν· «Ὅχι, ἀλλὰ ἐγέλασεν.»⁵⁰ Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι ἠμποροῦσαι νὰ ξεγελάσῃς τὴν δυνάμιν τοῦ φιλοξενουμένου, Ὡ ἐπειδὴ τὰς σκέψεις αὐτὰς τὰς ἔκανες μέσα σου καὶ κρυφὰ ἐγέλασες. Συνοητὰς, μὴ ἀρνήσῃς τὸ γεγονός καὶ μὴ ἀυξάνῃς τὸ ἁμάρτημα. Διότι σήμερον θὰ μᾶς δοθῶν μεγάλη ἀγαθὰ, ἀφορμὴ δὲ δλων αὐτῶν θὰ γίνῃ ἡ φιλοξενία αὐτῆ.

Αὐτῶν, λοιπόν, ἄς μνησθῶμεν ὅλοι καὶ ἄς δεῖξωμεν μεγάλην προθυμίαν διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἔχη, θέσαια, διὰ νὰ λάβωμεν ὡς ἀμοιβὴν τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ ἐπίγενα ἀγαθὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποταμιεύσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν. Πραγματικὰ, ἐάν πράττωμεν αὐτὸ, καὶ ἡμεῖς ἐδῶ θὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν Χριστὸν καὶ ὁ Χριστὸς θὰ μᾶς ὑποδεχθῆ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς, Ἐ ποῦ ἔχουν ἐτοιμασθῆ δι' ἡμᾶς ἀγαθῶν αὐτῶν, καὶ θὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ τῶν ἰσίων. «Ἐλάτε σεις ποῦ εἶσατε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν βασιλείαν, ποῦ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς ἀπ' οὗτου ἐθεμελιώμετο ὁ κόσμος.»⁵¹ Χάρην ποίουν καὶ διατί; «Σᾶς ἀνίκη ἡ κληρονομία αὐτῆ, διότι ἐπένοσα καὶ μοῦ δώσατε νὰ φάγω, ἤμουσι διψασμένους καὶ με ἐποίησατε, ξένος ἤμουσι καὶ δὲν εἶχα ποῦ νὰ μείνω καὶ με ἐστεγάσατε εἰς τὸ σπίτι σας, μέσα εἰς τὴν φυλακὴν ἤμουσι καὶ ἤλατε νὰ με ἴδῃτε καὶ νὰ με παρηγορήσετε.»⁵² Ποῖον πράγμα εἰ-

39. *E. 3. Πρὸς. καὶ σημειῖται 30 τῆς παροῦσης ὁμιλίας.

40. *E. 4. στ. 16.

41. *E. 4.

42. *E. 4.

43. Ματθ. 26, 54.

44. *E. 4. στ. 36-38.

νοι ευκολώτερον ἀπὸ αὐτά; Διότι μήπως μᾶς διέταξεν ὁ Κύριος νὰ περιεργαζώμεθα καὶ νὰ ἐξετάζωμεν σχολαστικὰ ⁴²² Α αὐτοὺς ποὺ πρόκειται νὰ φιλοξενήσωμεν καὶ νὰ ἐξυπηρετήσωμεν; Σὺ, λέγει, κάνε τὸ καθήκον σου, εἴτε εἶναι αὐτελής, εἴτε ἀσημαντὸς φαινομενικὰ αὐτὸς ποὺ θὰ περιποιηθῆς, διότι ὅ,τι προσφέρει εἰς αὐτοὺς, τὰ παίρνω ἐγώ. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Κάθε τι ποὺ ἐκάματε εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς αὐτοὺς ἀδελφούς μου, ποὺ ἐφοίνοντο ὄνημοι καὶ πολὺ μικροί, τὸ ἐκάματε εἰς ἐμέ».⁴²³

⁴²³ Ἄς μὴ περιφρονήσωμεν, λοιπόν, τὸ μεγάλο κέρδος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν ἄς διεξάγωμεν μετ' ἑλλόν τὸ καλὸν αὐτὸ ἐμπόριον, γνωρίζοντες ὅτι ὁ Κύριός μας ἀπαιτεῖ ἀφθονίαν τῆς προθυμίας καὶ ὄχι ὄγκον φαγητῶν, ὄχι τράπεζαν πολυτελεῖ, ἀλλὰ ψυχὴν ἀγαθὴν, ὄχι περιποιηθῆν ἀπλῶς μετὰ λόγια μόνον. Ἡ ἀλλὰ ἀγάπην ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ τὴν εὐκρινῆ διάνοιαν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε· «Περισσότερον ἀξίζει λόγος ἀγάπης, παρὰ ἡ προσφορά ὀλκῶν ἀγαθῶν».⁴²⁴ Πραγματικὰ, πολλὰς φορές ἕνας λόγος παρηγορητικὸς προσφέρει πῶς πολλὰ εἰς τὸ ἔχοντα ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ὕλικήν προσφοράν. Ἐχόντες, λοιπόν, ὅπ' ἔχει μᾶς αὐτά, ἄς μὴ φερώμεθα ποτὲ μετ' σκληρότητα πρὸς τοὺς προσερχομένους ἕνεους. Ἀλλὰ, ἐάν μὲν ἠμπορῶμεν νὰ ἀνακουφίσωμεν τὴν πένιαν αὐτῶν, ἄς τὸ κάνομεν αὐτὸ μετὰ χαρὰν καὶ μεγάλην εὐχαρίστησιν, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν προσφέρομεν, ἀλλὰ τὰ μέγιστα κερδίζομεν. Ἐάν, ὁμως, δὲν ἠμποροῦμεν, ἄς μὴ τοὺς φερώμεθα μετ' σκληρότητα, ἀλλὰ ἄς τοὺς προσφέρωμεν τὴν περιποίησιν ἐπιτῶ καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ ἄς τοὺς ἀπαντῶμεν μετ' ἐπιεικειῶν. Ὁ Διὰ τοῖον λόγον, ὁμως, φέρεσαι σκληρὰ πρὸς αὐτοὺς; Μήπως σὲ ἀναγκάζει νὰ τὸν δεχθῆς; Μήπως σὲ διδάσκει; Σὲ ἐκλιπαρεῖ, σὲ ἱκετεύει, σὲ παρακαλεῖ. Καὶ ὁποῖος κάνει αὐτά, δὲν εἶναι ἄξιος περιφρονήσεως. Μὰ, τί λέγω σὲ ἐκλιπαρεῖ καὶ σὲ παρακαλεῖ; Χίλις εὐχὰς σοῦ κάνει. Καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ νὰ λάβῃ ἕνα ὄσολόν καὶ ὅτε αὐτὸν δὲν βίδωμεν. Ποῖαν ὁμως συγγνώμην θὰ εὐρωμεν; Ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἡμεῖς κάθε ἡμέραν παραθέτομεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μᾶς τόσοσιν πλουσίον τράπεζαν καὶ πολλὰς φορές τρώγομεν περισσώτερον ἀπὸ τὸ ἀπαραίτη-

422. Ἐ. δ. σι. 40.

423. Σοφ. Σειρ. 28, 16.

τον φαγητόν, ἐνῷ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην δὲν βίδωμεν οὐτε κατὰ ἀσῆμαντον, ὅταν μάλιστα μετὰ τὴν προσφοράν μᾶς αὐτῆν ἀποκτώμεν ἀυπολόγητα ἀγαθὰ; Δ Ἀλλὰ, ὦ τῆς μεγάλης μας ἀδιαφορίας μας. Πόσα, βέβαια, κακὰ ὑφιστάμεθα εἰς αἰτίαν αὐτῆς; Καὶ πόσον κέρδος χάνομεν μέσα ἀπὸ τὰ χερίά μας; Ἀκόμη, ἀποδιώκομεν τὴν εὐκαιρίαν τῆς σωτηρίας μας ποὺ μᾶς προσέφερεν ὁ Θεός, χωρὶς νὰ ἐνωθώμεν ὅτε νὰ σκεπτόμεθα τὴν μεθαιμένην ἀξίαν τῶν δεδομένων ὅτε τὸ μέγεθος τῶν ἁμοιβῶν ποὺ θὰ λάβωμεν δι' αὐτά. Ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μᾶς τὰ κλείομεν εἰς τὰ χρηματικώματα καὶ ἐπιτρέπομεν νὰ καταστρώγῃ ἡ σκουριά τὰ χρήματά μας, ἢ μᾶλλον τὰ προσφέρομεν εἰς τὰ χερία τῶν κλεπτῶν, τὰ δὲ ποικίλα ἐνδύματά μας τὰ ἀφήνομεν νὰ τὰ τρώγῃ ὁ σκόρος καὶ δὲν ἀνεχόμεθα νὰ χρησιμοποιοῦμεν ὅπως πρέπει θεὰ παραμένοντι ἀχρησιμοποίητα, ὥστε πάλιν νὰ διοφυλάττονται πρὸς χάριν μᾶς Ἐ καὶ διὰ μέσου αὐτῶν νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀπόρητα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια, μακάρι, νὰ ἐπιτύχωμεν ὄλοι μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί με τὸν ὅποιον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνέκει ἡ βέβαια, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.